

Finanční gramotnost u studentů SŠ

Božena Králíková

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Božena KRÁLÍKOVÁ**
Osobní číslo: **H108139**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Finanční gramotnost u studentů SŠ**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce. S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na analýzu finanční gramotnosti;
- na rozpočtovou gramotnost a využití z ní získaných znalostí a dovedností;
- na otázku životních hodnot.

Součástí práce bude sociologický výzkum zaměřený na zjištění úrovně finanční gramotnosti studentů středních škol.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Blížkovský, B. Systémová pedagogika: celistvé a otevřené pojetí výchovy. Brno: Konvoj, 1994. ISBN 80-85615-30-4

Cach, J. Tomáš Garrigue Masaryk o škole a vzdělání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. ISBN 80-04-25554-X

Kápl, M., Tepper, T. Peníze a vy. Praha: PROSPEKTRUM, 1991. ISBN 80-85431-19-X

Keller, J. Až na dno blahobytu. Praha: EarthSave CZ s.r.o., 2005.

Kiyosaki, R. T., Lechter, S. I. Bohaté dítě, chytré dítě. Praha: PRAGMA, rok vydání neuveden. ISBN 80-7205-949-1

Klínský, P. aj. Finanční gramotnost - obsah a příklady z praxe škol. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2008. ISBN 978-80-87063-13-2

Klínský, P. aj. Finanční gramotnost - úlohy a metodika. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2009. ISBN 978-80-87063-26-2

Masaryk, T. G. Ideály humanitní. Problém malého národa. Demokratism v politice. Praha: Melantrich, 1990. ISBN 80-7023-036-3

Noveský, I. aj. Slabikář finanční gramotnosti. Praha: COFET, 2009. ISBN 978-80-254-4207-4

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Alena Pišková

Katedra sociální pedagogiky

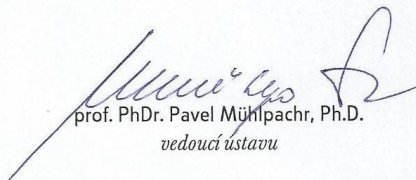
Datum zadání bakalářské práce:

16. března 2012

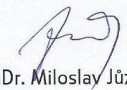
Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2013

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Muhlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použítou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

BOŽENA KRAJČKOVÁ
.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně 23. 4. 2013

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Práce se zabývá problémem finanční gramotnosti, na který nahlíží především z pohledu nově zaváděného systému výuky finanční gramotnosti na středních školách prostřednictvím Národní strategie finančního vzdělávání. Analyzuje pojmy jako finanční gramotnost, odpovědnost, peníze, rozpočet, zadlužení, sociální vyloučení. Dále se zaměřuje na životní hodnoty, školu a vzdělání jako hodnotu. Dává do souvislosti výuku finanční gramotnosti a sociální pedagogiku, která má potenciál přispět k řešení tohoto problému.

V praktické části je zpracován výzkum žáků vybraného gymnázia, kteří již absolvovali výuku finanční gramotnosti. Výsledky svědčí o jejich schopnostech, znalostech, preferenci jejich hodnot a důležitosti finanční gramotnosti.

Klíčová slova: finanční gramotnost, rozpočet, peníze, odpovědnost, spotřeba, chudoba, sociální vyloučení, životní hodnoty.

ABSTRACT

This thesis deals with the problem of financial literacy, mainly from the point of view of newly introduced system of teaching of financial literacy on high schools through the National strategy of financial education. It analyzes concepts of financial literacy, responsibility, money, budget, debt, social exclusion. Further it focus on life values, school and value of education. It puts in perspective teaching of financial literacy with social pedagogy, which has a potential to contribute to the solution of this problem.

For the purpose of practical part, a survey in a selected grammar school was conducted among students who were already trained in financial literacy. The results give evidence of their skills, knowledge, life values and the importance of financial literacy.

Keywords: financial literacy, budget, money, responsibility, consumption, poverty, social exclusion, life values.

Děkuji vedoucí bakalářské práce PhDr. Aleně Plškové za cenné připomínky.

Děkuji svému synovi Bc. Kimovi Králíkovi za konzultace a pomoc s překlady textů.

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 FINANČNÍ GRAMOTNOST NA SŠ.....	11
1.1 POSLOUPNOSTI VZNIKU ZÁJMU O FINANČNÍ GRAMOTNOST	11
1.2 NÁRODNÍ STRATEGIE FINANČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	14
1.3 KLÍČOVÉ DOKUMENTY, LITERATURA A VÝZNAM FINANČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	19
1.4 DÍLČÍ ZÁVĚR	23
2 ANALÝZA POJMŮ A SOUVISLOSTÍ.....	27
2.1 POJEM FINANČNÍ GRAMOTNOST - JEJÍ DEFINICE A STANDARDY.....	27
2.2 FINANČNÍ POJMY	28
2.3 NEGATIVNÍ ASPEKTY FINANČNÍ NEGRAMOTNOSTI.....	32
2.4 DÍLČÍ ZÁVĚR	36
3 FINANČNÍ GRAMOTNOST A SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA.....	40
3.1 ŽIVOTNÍ HODNOTY A FINANČNÍ GRAMOTNOST	40
3.2 ŠKOLA A VZDĚLÁNÍ JAKO HODNOTA.....	44
3.3 RODINA, FINANČNÍ GRAMOTNOST A SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA.....	46
3.4 DÍLČÍ ZÁVĚR	49
II PRAKTICKÁ ČÁST	51
4 PRAKTICKÁ ČÁST	52
4.1 CÍL, METODY VÝZKUMU A STANOVENÍ HYPOTÉZ	52
4.2 VZOREK RESPONDENTŮ	53
4.3 DOTAZNÍK	54
4.4 VÝSLEDKY ŠETŘENÍ A ANALÝZA	55
4.5 DÍLČÍ ZÁVĚR	68
ZÁVĚR.....	70
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	71
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	74
SEZNAM OBRÁZKŮ - GRAFŮ	75
SEZNAM PŘÍLOH	76

ÚVOD

Národní strategie finančního vzdělávání je souhrnem opatření, jež byla schválena v roce 2010 usnesením Vlády ČR. Jednotlivým ministerstvům bylo nařízeno dát do souladu standardy a trendy ČR se členskými státy EU. Tomuto schválení nařízení předcházela celá řada úkonů již od roku 2005. Podněty na zahájení programu vyšly z doporučení organizací jako OECD nebo EU a z požadavků spotřebitelů samotných. Problematika je dále rozvedena i v Bílé knize o politice finančních služeb 2005 – 2010.

Cílem strategie je vytvoření komplexního systému finančního vzdělávání za účelem dosažení zvýšení úrovně finanční gramotnosti v ČR. Občanům by měla být pomoci a měla by jim dát možnost pochopit základy osobních financí. Finanční vzdělávání je součástí této strategie. Je chápáno jako preventivní nástroj ochrany spotřebitele na finančním trhu.

Finanční vzdělávání by mělo přinést pomoc při orientaci v obrovském množství informací finančních, bankovních, peněžních a mělo by vést občana k přijetí osobní odpovědnosti za své finance a finance své rodiny. Samozřejmě tato odpovědnost, tento odpovědný přístup, pak přinese užitek celé společnosti. Malé či nedostatečné znalosti z této oblasti jsou vidět každý den kolem nás. Nešťastní lidé ve své bezmoci, kdy podepsali smlouvy bez jejího důkladného přečtení, vzrůstající zadlužení z důvodu okamžité spotřeby, osobní bankroty, exekuce. Může se k nim přiřadit i patologické hráčství, předluženost rodin až po nemožnost splácet své dluhy vůbec.

V roce 2007 vydalo Ministerstvo financí „Standardy finanční gramotnosti“, jako součást „Systému budování finanční gramotnosti na ZŠ a SŠ“. Zde je finanční gramotnost definována, jako soubor znalostí, dovedností a postojů nezbytných k zajištění sebe a své rodiny. Je součástí širší ekonomické gramotnosti, kam patří gramotnost numerická, informační a právní. Finanční gramotnost pak zahrnuje tři samostatné složky gramotnosti: peněžní, cenovou a rozpočtovou. Touto poslední jmenovanou bych se chtěla ve své bakalářské práci zabývat podrobněji. Sociální pedagogové by mohli úspěšně přispět k implementaci finanční gramotnosti u žáků i dospělých, a proto je téma finanční gramotnosti vhodným, zajímavým a obohacujícím tématem pro bakalářskou práci.

Sestavení svého osobního plánu vyžaduje nejen znalosti a celkový přehled o tocích peněz (domácí cash flow), ale k dodržení rodinného rozpočtu je třeba daleko více osobní odpovědnosti, tolerance, výdrže, mnohdy odříkání a pochopení toho, co vlastně skutečně potřebuji, za co mám peníze vydat, a co je mi vnucováno ve prospěch zisku jiných.

Ideálem by bylo vysvětlovat studentům celý problém v souvislostech i s tím, jak si peníze vydělat, jak si je udržet, proč změnit zaměstnání, proč se nebát změnit zaměstnání a kolik toho vlastně k životu skutečně nezbytně potřebujeme? Třeba i v návaznosti na udržitelné zdroje. Přece jen žijeme v době globalizace, kde opravdu vše souvisí se vším.

Cílem bakalářské práce bude snaha o analýzu a popis problému finanční gramotnosti, popis souvislostí a významu finanční gramotnosti se sociální sférou – rodinou, jednotlivcem a společností.

V praktické stati se zaměřím na rozpočtovou gramotnost studentů střední školy. Zmapuji základní úroveň finanční rozpočtové gramotnosti na základě subjektivního a vědomostního hodnocení studentů Gymnázia v Uherském Hradišti. Výsledkem bude odpověď na otázky a následně hypotézy, zda studenti střední školy, kteří již absolvovali základní výuku finanční gramotnosti, mají znalosti z rozpočtové gramotnosti a zda dokáží, a do jaké míry, tyto znalosti využít a použít v běžné praxi, tedy v sestavování rozpočtu nebo na finančním trhu? Zda mají vůbec zájem se zajímat o rodinné či osobní finance a zda jsou vedeni k finanční gramotnosti také ze strany rodiny? Zaměřit se chci také na jejich priority hodnot.

Pracuji pro stavební spořitelnu, s lidmi jsem ve styku denně, z různých věkových kategorií a denně vidím, jak je přístup ke stejné stokoruně u lidí rozdílný. Sociální pedagogiku studuji tři roky a vnímám její přímou souvislost s tímto tématem. Mou snahou bude, aby tato práce byla užitečná osobám, které se problémem finanční gramotnosti zabývají, ale také aby přispěla k popularizaci tématu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 FINANČNÍ GRAMOTNOST NA SŠ

„Heslem dne je prosperita. Ekonomové a politici... slibují voličům více štěstí, blahobytu i prosperity. Zaklínadlo prosperity k nám promlouvá z rádia, zubí se na nás z televize a mává na nás z plakátů, z nichž ještě včera civěly neméně stupidní reklamy na vyspělý socialismus... jaký je účet, který za ni bude třeba zaplatit, a jaké jsou vůbec šance lidí přežít důsledky slibovaného blahobytu... Každá změna musí zákonitě začít dole, aby se potom promítla až nahoru, do správy státu... jakákoli změna k lepšímu je možná pouze tehdy, když ji začneme žít nejdříve každý sám. V tom spočívá veliká síla a nová naděje. Nikdo Vám v takovém počínu nemůže bránit. Takoví lidé budou příkladem svému okolí, ostrůvkem pozitivní deviace.“¹

1.1 Posloupnosti vzniku zájmu o finanční gramotnost

Pro správné pochopení významu pojmu „finanční gramotnost“ je třeba se vrátit několik let zpět. Nelze začít jen samotným výkladem obsahu pojmu. Pro účely méjí bakalářské práce je pojem finanční gramotnost (dále jen FG) oficiálním označením souboru znalostí, dovedností a postojů nezbytných k zajištění sebe a své rodiny, vycházející z dokumentů Vlády ČR. Ne, že by nikdo označení FG neužíval již dříve, ale teprve vzhledem do nedávné minulosti, lze pochopit, co všechno v sobě nese, proč je takto oficiálně nazvána, čeho je součástí, v kolika dokumentech či literárních publikacích se o ní dovíme a odkud vzešly požadavky na její zařazení do výuky. A možná také, v čem má být její přínos. A teprve poté lze snad definovat její obsah, vyvozovat či usuzovat o tom, jak je či není důležité ji ovládat a možná i činit doporučení, jak finanční gramotnost předkládat studentům středních škol lépe a snadněji.

ČR vstupem do EU v roce 2004 vstoupila do Evropského hospodářského prostoru a stala se členem Evropské investiční banky. Tímto vstupem Česká republika přejímá práva EU do českého práva. Postupně získáváme volný pohyb služeb, zboží, kapitálu a také osob. Občan ČR se stává euroobčanem a získává nové povinnosti a práva a začíná je také uplatňovat. „V roce 2005, po výrazném nárůstu počtu stížností klientů finančních institucí, byla na Ministerstvu financí zahájena iniciativa Zlepšení podmínek v bankovním

---

¹KELLER, J. *Až na dno blahobytu*. Praha, EarthSave, 2005, s. 10 - 11

sektoru...tato vrcholí (mimo jiné) návrhem Systému budování finanční gramotnosti na základních a středních školách a návrhem dalšího postupu v ochraně spotřebitele na finančním trhu.² Oficiálně tento postup spustilo Usnesení vlády ČR ze dne 7. prosince 2005, č. 1594 o zlepšení podmínek v bankovním sektoru. „Vláda souhlasí se záměrem činit aktivní kroky... vedoucí ke zlepšení postavení klientů bank v České republice a ke zvýšení transparentnosti finančního trhu v České republice, v souladu se standardy a trendy obvyklými v členských zemích Evropské unie... a ukládá místopředsedovi vlády a ministru financí vytvořit do 31. prosince 2005 stálou Expertní pracovní skupinu pro finanční sektor... zpracovat a předložit do 31. prosince 2006 zákon o finančním ombudsmanovi... místopředsedovi vlády a ministru financí, ministryni školství, mládeže a tělovýchovy a ministru průmyslu a obchodu připravit do 30. září 2006 Systém budování finanční gramotnosti na základních školách a středních školách... a místopředsedovi vlády a ministru financí a ministru průmyslu a obchodu připravit do 31. března 2006 systém účinné kontroly dodržování podmínek ochrany spotřebitele na finančním trhu...“³ Tímto usnesením Vlády z roku 2005 se daly do pohybu aktivity na základě jednak požadavků EU a jejího práva, doporučení OECD, ale také požadavků přicházejících od samotných spotřebitelů. Už zde se dá tedy poukázat na jakýsi prvek finanční gramotnosti spoluobčanů, kteří se nebáli za svá práva postavit a ozvat se alespoň formou stížností. Bude sice trvat ještě 5 let, než se ze Strategie finančního vzdělávání, stane Vládou schválenou Národní strategií finančního vzdělávání (Usnesením Vlády ze dne 10. 05. 2010, č. 338), ale od ní je již požadováno zvýšení úrovně FG všech občanů České republiky a zapojena mají být Ministerstva nejen financí, průmyslu a obchodu, školství mládeže a tělovýchovy, ale také Ministerstvo práce a sociálních věcí a vnitra a ČNB, která mezi tím získává integrovaný dohledu pod svou výhradní pravomoc, místo dosud prováděných dohledů jednotlivými sektory: ČNB, Komisí pro cenné papíry, Ministerstvem financí a Úřadem pro dohled nad družstevními záložnami.

Jsme součástí EU, přizpůsobujeme se starým členským státům, a proto by bylo vhodné se podívat v krátkosti na některé země EU, jak ony řeší finanční vzdělávání svých občanů.

---

²ZPRÁVA MF, s. 15, dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Zprava_o_cinnosti_MF_2002_2006.pdf

³USNESENÍ VLÁDY ČR č. 1594, s. 1 – 2, dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Usneseni_Vlady_CR_7_12_2005.pdf

Z webových stránek lze získat informace v sekci Web Evropské komise (DGMARKT) k finančnímu vzdělávání v Evropě, kde je možné ve stručnosti vyrozumět následující:

EU má založenou expertní skupinu zaměřenou na propagaci výměny názorů a pracovních či praktických zkušeností. Radí Evropské komisi v rámci finančního vzdělávání. Za účelem této skupiny byli osloveni experti ze soukromého i státního sektoru i akademici. Výzkumem bylo zjištěno, že 7% spotřebitelů v EU, což je asi 30 milionů obyvatel starších 18 let, nemá žádný běžný účet v bance, a z nich je více, než 6 milionů deprimováno myšlenkou si účet vůbec zřídit z důvodu, že nerozumí bankovníctví. Rozdíl ve finančním vzdělání mezi EU 12 (nové členské státy) a EU 15 (staré členské státy) je vyjádřen poměrem 91% : 97%. V Rumunsku a Bulharsku nemá bankovní účet více než polovina obyvatel. V Dánsku mají založenou Společnost pojištění ze soukromého a veřejného sektoru za účelem rozšířit dosah povědomí finančního vzdělání do politické agendy. Mají pracovní skupinu, která má oslovit sociálně slabé skupiny a zajistit, aby se tyto skupiny aktivně podílely na vzdělávání finanční gramotnosti. V Holandsku v roce 2010 na ZŠ vyhlásili Týden peněz, který podpořili TV programem, v němž vystupovali bankéři z Holandské asociace bankéřů s krátkými přednáškami. Tato aktivita zaznamenala velký úspěch, a tak se rozhodli ji zopakovat i v roce 2011. Dále Vysoké školy, pojišťovny a penzijní fondy zorganizovaly přednášky pro zvýšení povědomí o penzích. Podpořili je v tom knihovny s interaktivními výstavami. V Itálii není žádná oficiální strategie k finančnímu vzdělávání, ale iniciativu převzal sektor bankovníctví, který zaštiťuje finanční vzdělávání pro celou Itálii se střednědobým plánem a s názvem Patti chiari consortium – Memorandum a porozumění. V Německu federální ministerstvo pro ochranu spotřebitele zahájilo iniciativu za účelem získat návod, jak lépe strukturovat spotřebitele, aby se více zajímali o finanční gramotnost. A konečně ve Velké Británii mají organizaci, která řeší vzdělávání spotřebitelů jako součást Ministerstva financí.⁴

To je jen stručný přehled, jak přistupují k FG v jiných evropských zemích a zejména tedy těch, které nebyly zmrazeny léty jednostupňového bankovníctví, které u nás nastoupilo po 25. říjnu 1945, kdy proběhlo znárodnění bank a trvalo až do roku 1989. FG se orientuje stále jen na spotřebitele či uživatele, ale nesmí se zapomínat, že ruku v ruce s požadavky na spotřebitele rostou i požadavky na finanční poradce. Zajímavý pohled přináší výzkum

---

⁴European Commission, volný překlad Zprávy ze zasedání expertní skupiny FV v EU, Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/finservices-retail/docs/capability/101217_report_en.pdf, s. 2 - 4

projektu EFA, který se zabýval podobnostmi a odlišnostmi stávajících kvalifikací vycházejících ze znalostí a kompetencí pro sektor finančních služeb v Evropě. „*Mimo vzdělávací struktury, které vytvořila evropská asociace finančního plánování, existuje pouze málo společných evropských průsečíků ve vzdělávání a certifikaci finančních poradců. Po zhodnocení různých vzdělávacích programů, které byly předmětem tohoto průzkumu, získáme obrázek spíše chaotické situace tohoto sektoru. Všech 19 respondentů vykazuje pouze málo společných prvků v oblasti finančních vzdělávacích programů. Je nepochybné, ačkoliv překvapující, že finanční poradci přesto při výkonu své činnosti vykazují řadu podobností.*“⁵ Ze shrnutí je zřejmé, že každá země je zcela specifická, jak v požadavcích spotřebitelů, tak v přístupu finančních poradců k řešení problémů. Což je ale pochopitelné, protože každý národ prošel jiným vývojem. A přesto, že to bylo stále v Evropě, tedy kousek od sebe, jsme tak rozdílní, že se shodneme tak akorát na tom, co je hypotéka, úvěr a pojistný produkt, ale jak je řešit s klientem je už věcí názorů, výchovy, mentality, možností a priorit. Řešení tedy už velmi rozdílné.

Z uvedeného plyne, jak se Česká republika dopracovala k FG a jak jsou na tom naši evropští sousedé. Nyní je třeba se blíže zaměřit na samotný projekt Národní strategie finančního vzdělávání, jehož je FG součástí.

1.2 Národní strategie finančního vzdělávání

Národní strategie finančního vzdělávání je dokument schválený Vládou ČR, usnesením č. 338, ze dne 10. května 2010, ve kterém je popsán význam finančního vzdělávání (dále již FV), souhrn potřebných kompetencí FG, priority a principy FV do budoucna a jsou zde rozděleny role od subjektů veřejné správy až po média. Součástí je financování projektu a akční plán s časovým plánem, tedy závaznými termíny. Vypracování této strategie se opírá o výzkumy společnosti STEM/MARK pro MF, realizované v roce 2007. „*Cílem strategie je vytvoření systému finančního vzdělávání pro zvýšení úrovně finanční gramotnosti v ČR...umožňující občanům ČR jako spotřebitelům adekvátně pracovat s informacemi na finančním trhu k zajištění svých potřeb a potřeb své rodiny s ohledem na měnící se životní situace... vychází z doporučení mezinárodních organizací jako OECD*

---

⁵EFA VÝZKUMNÝ DOKUMENT, Přehled programů FV v Evropě, s. 6, dostupný z: http://www.eu-efa.eu/?q=cs/prehled_stavajicich_programu_financniho_vzdelavani_v_evrope

a EU... účelem není popis realizace konkrétních projektů a programů finančního vzdělávání, ale spíše jejich zastřešení v podobě společných cílů, principů a prostředků...“⁶

Tato Národní strategie finančního vzdělávání (dále jen NSFV) navazuje na zmiňovaný Systém budování finanční gramotnosti (dále jen SBFG) na základních a středních školách z roku 2007, který navrhl strukturu budování FG takto: definice FG, formulace standardů FG, příprava vzdělávání pedagogů, implementace standardů FG, monitorování úrovně FG, formulace zpětné vazby pro úpravu systému, uveřejňování informací o fungování systému. NSFV se stala svým schválením Vládou ČR prioritou číslo jedna s mnohými kompetencemi. Její závažnost je vidět na rozdělení rolí těchto kompetencí, které je třeba si objasnit a více popsat. Ministerstvo financí odpovídá za oblast ochrany spotřebitele na finančním trhu, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy odpovídá za stav, koncepci a rozvoj vzdělávací soustavy, vydává rámcové vzdělávací programy a programy pro vzdělávání pedagogických pracovníků, Ministerstvo průmyslu a obchodu spolupracuje se spotřebitelskými sdruženími a podporuje vzdělávání spotřebitele, Česká národní banka podporuje jak finanční, tak ekonomické vzdělávání, podporuje příspěvkové organizace podporou jejich projektů a podporuje zavedení FV na pedagogických fakultách, Ministerstvo práce a sociálních věcí se zaměřuje na osoby ve ztížené sociální situaci a další vzdělávání pracovníků v sociálních službách, Ministerstvo vnitra je odpovědným za koordinaci v oblasti vzdělávání zaměstnanců státní správy a samosprávy v oblasti prevence kriminality a extremismu. Role v šíření FV dostala také profesní sdružení zastupující zájmy bank a pojišťovacích zprostředkovatelů, jež mají zajistit informační servis pro spotřebitele. Svou roli dostaly i odbory a zaměstnavatelé. V rámci svých zdrojů mají působit zejména na zaměstnanou veřejnost. Média mají velmi silnou pozici ve FV prostřednictvím tisku, TV pořadů a seriálů, v prostoru rychle předaných informací široké veřejnosti. Nestátní neziskové organizace a spotřebitelská sdružení by měly poskytovat poradenství občanům a nakonec vzdělávací instituce mají prostřednictvím projektů vzdělávat ve FV jak děti, tak studenty i dospělé. Ctěla bych upozornit na to, že zde se otvírá obrovský prostor pro sociální pedagogy, kteří by mohli působit finanční výchovou i vzděláním na zvýšení úrovně FG. Jak poukazuje Kraus ve svém díle, sociální pedagogika

---

⁶NSFV MF 2010, s. 1 – 4, dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Narodni_strategie_Financniho_vzdelavani_MF2010.pdf

působí ve dvou směrech, prevencí a terapií. Proto bych prevenci tady, v souvislosti s FV, chápala, jako předcházení vlivům finanční negramotnosti působením sociálního pedagoga ve výchově na rozvoj osobnosti člověka, kde jsou nejdůležitějšími faktory této výchovy prostředí a vztahy. Terapii ve výchově FV si lze představit jako výchovu či převýchovu tam, kde už problémy nastaly. U jedince, rodiny či v celé skupině lidí, pro které není řešení jejich složité situace jen příjem sociální dávky nebo pochopení výpočtu RPSN u úvěru. Řešení spočívá v tom, že se musí od základu změnit myšlení v přístupu ke svému životu začínající přiznáním si problému, jeho jasnou definicí a nalezením způsobu řešení až po opětovné postavení se na vlastní nohy. Jako dokonalou práci sociálního pedagoga pak lze spatřit ve změně osobnosti tohoto jedince, v jedince, který je samostatný, sám chce pomáhat druhým. Právě proto, že sám má takovou zkušenost, kdy se mu dostalo pomoci a tuto pomoc chce předávat dál.

Závěr NSFV je věnován financování projektů a programů, hodnocení a měření. Každé ministerstvo bude využívat zdroje ze svých rozpočtů a také má využít evropské fondy. Zejména programy, které umožní čerpání prostředků z Evropského sociálního fondu v oblasti lidských zdrojů, např. operační program Lidské zdroje a zaměstnanost nebo Vzdělávání pro konkurenceschopnost. Hodnocení účinnosti této strategie budou sloužit pravidelně opakovaná měření úrovně FG u dospělé populace. K tomuto hodnocení se ještě vrátím později.

V souvislosti s rolemi, které jednotlivým subjektům přiděluje NSFV je třeba se zmínit o jednom aspektu, který se mně osobně jeví jako problémem. Tam, kde jsou peníze na projekty, zejména z fondů EU, je třeba se mít na pozoru. Když jsem si volila téma bakalářské práce někdy v únoru, březnu roku 2012, tak jsem si chtěla nastudovat problém FG dříve, než si ho jako téma opravdu zvolím. Uložila jsem si všechny materiály tehdy dostupné alespoň ze stránek Ministerstva financí. Mezi nimi byl i soubor, který se jmenoval Kontakty na vybrané subjekty a projekty, které se věnují zvýšení úrovně FG v ČR. Jedná se o tabulku v Excelu, kde je přehledně uveden název instituce, popis projektu, na jakou cílovou skupinu je zaměřen, spolupracující instituce a odkazy s adresami, telefony a webovými odkazy. Celkově o 22 stranách. Samozřejmě, že to nebyl vyčerpávající zdroj přehledu všech aktivit ve FV. Ale i tak, po důkladném prostudování jednotlivých subjektů, jejich projektů a internetových odkazů, mi bylo jasné, že se tady rodí velká obchodní příležitost. Z tohoto souboru vyvstalo množství projektů, vzdělávacích programů, soutěží, her, rekvalifikací, učebnic, seminářů, kurzů, příruček a to jak pro žáky

ZŠ a SŠ, tak dospělou populaci a seniory. Přirozeně také pro učitele. K tomu televizní a rozhlasové programy zaměřené na vzdělání a poradenství všech. Toto množství projektů se mi před rokem zdálo veliké a to zdaleka nebylo jistě vyčerpávající. Jejich uvedení do života bylo posvěceno Vládou ČR a záleželo na šikovnosti každého ze subjektů, jak si poradí s financováním, kde bude žádat o dotace. Když jsem letos v lednu znovu otevřela stránky Ministerstva financí a chtěla jsem porovnat aktuálnost tohoto souboru, byl tam již umístěn soubor jiný. V aktuálním souboru projektů, který se jmenuje FV v ČR – Tabulka Přehled FV – projekty 2012, je dnes jen 27 subjektů (viz. Webové stránky MF). Na můj dotaz, zda seznam subjektů z roku 2012 je aktuální, popřípadě, jestli je k dispozici hodnocení těchto projektů, pokud už byly ukončeny, mně bylo odpovězeno předsedkyní PSFV: *„Co se týče celé šíře aktuálních projektů finančního vzdělávání – jistě jich běží na celém území České republiky mnohem více, než bylo uvedeno jak v pdf-tabulce, kterou jste nám zaslala, tak v xls-tabulce, jež je momentálně vyvěšená na webu MF. Je to z toho důvodu, že se s námi realizátoři buď nespojili, abychom se o nich dozvěděli nebo nereagovali na naši výzvu. Zároveň s ohledem na dobrovolnost neděláme žádné centrální vyhodnocení projektů – projekty si každý z realizátorů vyhodnocuje sám, proto také uvádíme např. webovou stránku projektu.“*⁷ V těchto souvislostech mne napadlo, že by stálo za hlubší analýzu a strukturalizaci jednotlivých subjektů a jejich projektů. Získaný výstup by mohl obsahovat i údaje o počtu absolventů. Taková analýza by mohla být pěkným tématem nejen bakalářské práce. Z profesionální zvědavosti obchodního zástupce ČMSS jsem prostudovala jednu nabídku (společnosti Partners) na Přípravný kurz pro výkon profese v oblasti finančního poradenství a finančního plánování, ukončený ústní zkouškou a certifikací. Za tento dříve seminář, dnes kurz, jehož cílem bylo zvýšení adaptability a kompetencí finančního poradce v délce trvání 8 měsíců (dnes 12 měsíců) s návštěvou přednášek 2 pátků v měsíci, bylo kurzovné v ceně 90.000 Kč a to i zůstalo. Dnes je upřesněn rozsah hodin na 180 včetně elearningů. Cenu uvádím záměrně, abych otevřela téma k přemýšlení: FG a projekty. Po úrovni certifikace jsem už dále nepátrala.

Samotný přístup tvůrců NSFV k vyhodnocení úspěšnosti celé strategie a procesu vzdělávání ve financích prostřednictvím tolika institucí a subjektů je přinejmenším zarážející. Na jejich popud se mění vyučovací osnovy, do škol základních a středních se

---

⁷DLOUHÁ, Michaela, předsedkyně pracovní skupiny FV MF, e-mailová odpověď ze dne 31.1.2013

přidá další učivo FG, vzdělávat se mají i dospělí, senioři, zaměstnaní, nezaměstnaní, sociálně vyloučení, trestaní i učitelé. Tolik peněz, tolik lidských sil a tým expertů, kteří mají zaštitovat celý projekt, budou účinnost hodnotit pravidelným měřením FG u dospělé populace, popřípadě se zapojením do globálního měření FG, které připraví OECD? To jako budou čekat, až ty děti dospějí? Nebo budou měřit někoho úplně jiného v očekávání, že snad šli kolem televize právě ve chvíli, kdy se vysílal např. pořad Krotitelé dluhů? A jak zjistí, který projekt byl úspěšný, který by se měl v budoucnu podporovat a který byl neúspěšný? Přece nejde jen o pár let, ale systémový postup. Nebo se bude čekat, až bude FG povinná v osnovách škol a tím už přejde všechna zodpovědnost jen na školy? Místo řádné evaluace, hodnocení, analýzy ukončených projektů a to samotnými realizátory a následně krátkým dotazníkovým šetřením nebo anketou nebo interview s těmito absolventy FV ihned po kurzu, či ukončení ročníku a v následných letech pro ověření kolik informací člověk potřebuje pro život, bude stačit, co vymyslí OECD. Takové vyhodnocení účinnosti je pro mne naprosto nedostatečné, nedomyšlené a zcela popírá důležitost celé NSFV. Vyhodnocení úspěšnosti je postaveno zcela na dobrovolnosti tvůrců projektů. Je jasné, že znalosti získané z tolika projektů se musí projevit v oblastech bankovníctví, investování, pojišťovnictví, úvěrování, ale měly by se projevit i na té druhé straně, tedy především u spotřebitelů. Ale z celého není vůbec jasné, jaké vědomosti a komu se předaly a jak byly přijaty. Nejde o to usnadnit bance práci s chytrými klienty, ale naučit občany myslet do budoucna, plánovat, šetřit, odkládat spotřebu do budoucna, vybírat si mezi bankami a poradci, nebát se říci, děkuji, já nic nepotřebuji, toto není pro mne, jdu se zeptat ke konkurenci. Každé ministerstvo dostalo svoji roli, proto by bylo více než vhodné, kdyby každý za sebe podal zprávu alespoň 2 x do roka, kde by složil účty. A to doslova. Ne jen odpovědnost za něco (svěřené a utracené peníze), zodpovědnost někomu (MF a ČNB nebo Vládě), ale řádné vyúčtování - akontabilitu. Skutečné vyúčtování, kolik bylo utraceno, za co to bylo umožněno, kolik zůstalo nevyužito prostředků, co bylo aktivem - kolik studentů bylo vzděláno, kolik občanů proškolen (v čem a kde), kolik občanů bylo v této souvislosti zaměstnáno, kolik se vydalo na dráhu samostatné výdělečné činnosti, kolika účastníkům osobních bankrotů bylo pomoheno se z této situace poučit a neopakovat ji, kolik rodin se dostalo z hranice chudoby zpět, co tedy společnost dala a co dostala... „*V současném diskursu tak již akontabilita nemá úzký význam účetnictví a finanční správy, ale jde o skládání účtů v nejširším slova smyslu, tedy zodpovídání se za své činy a jejich důsledky. Během času se ovšem role skoro úplně obrátily: již to nejsou občané, kteří mají „skládat*

účty“ svému panovníkovi, ale naopak státní a veřejné instituce, které se mají zodpovídat svým občanům. Základem akontability je tedy myšlenka, že v demokratické společnosti by se měl veřejný subjekt vždy zodpovídat za své činy někomu jinému. Od tohoto zodpovídání se pak očekává, že jednak zabrání zneužívání pravomocí, jednak povede k větší efektivitě a kvalitě v poskytovaných veřejných službách...“⁸

Stručně řečeno, „Národní strategie finančního vzdělávání“ vychází ze „Systému budování finanční gramotnosti na ZŠ a SŠ“, obsahuje priority, principy, rozložení rolí zúčastněných subjektů, financování a hodnocení. Hodnocení založené na dobrovolnosti je dle mého názoru nedostatečné. Měření FG u dospělé populace nemůže měřit účinnost/neúčinnost realizovaných projektů, ale vypovídá o aktuálním stavu měřeného vzorku.

1.3 Klíčové dokumenty, literatura a význam finančního vzdělávání

Klíčovými dokumenty FV jsou:

„Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách“ (dále jen SBFG), vytvořený v roce 2005, který byl inovován v roce 2007. V něm je definována FG, její tři základní složky a Standardy FG pro ZŠ a SŠ.

„Rámcová politika Ministerstva financí v oblasti ochrany spotřebitele na finančním trhu“ z roku 2007. Tento materiál stanovuje hlavní oblasti a principy, na které se má MF ČR zaměřit za účelem zvýšení ochrany spotřebitele. Jedním z opatření má být zvýšení FG spotřebitelů a zvýšení jejich úrovně práce s informacemi.

„Národní strategie finančního vzdělávání“ (dále jen NSFV) z roku 2010 se odkazuje na předešlý dokument, který rozšiřuje o priority FV a rozdělení rolí subjektů s akčním plánem.

Tyto klíčové dokumenty se opírají o doporučení vycházející z mezinárodních organizací jako OECD nebo EU. Např. „Improving Financial Literacy OECD 2005, Improving education and Awareness on Insurance and Private Pensions, OECD 2008 a Recommendation on Good Practices on Financial Education and Awareness Relating to Credit OECD, 2009, Sdělení Komise k finančnímu vzdělávání ze dne 18. prosince 2007, KOM (2007) 0808 a Zelená kniha o maloobchodních finančních službách na jednotném

⁸VESELÝ, A. *Institucionalizace neodpovědnosti, efektivity, nebo konformity? Reformy organizací veřejných služeb v teorii akontability* - Sociologický časopis / Czech Sociological Review, 2012, Vol. 48, No. 4, s. 765

trhu, KOM (2007) 0226“. Za oblast finančního vzdělávání jsou odpovědné jednotlivé členské státy.

Přelomovým dokumentem je „*Bílá kniha – Národní program rozvoje vzdělávání v České republice*“ zabývající se výchovou a vzděláním od předškoláka až po vzdělávání dospělých. „*Základním východiskem změn ve vzdělávání je koncept celoživotního učení a zaměstnatelnosti absolventů. Školy na všech stupních vzdělávací soustavy by měly poskytovat žákům a studentům nejen obecný vzdělanostní základ, ale zejména je motivovat a připravit pro celoživotní učení, protože je zřejmé, že vzdělávání ve školách je pouze první etapou celoživotního učení a má tedy spíše průpravnou funkci vzhledem k navazujícímu vzdělávání... Připravenost pro celoživotní učení závisí zejména na tom, jak je člověk schopen adaptovat se na měnící životní i pracovní prostředí, vyrovnávat se s novými činnostmi... přijímat různé role a přitom si zachovat svou lidskou, kulturní, národní a občanskou identitu.*“⁹

Odbornou literaturu tvoří manuály a studijní příručky pro učitele a žáky:

„*Ekonomická gramotnost pro pedagogy*“, publikace zpracovaná Asistenčním centrem, a.s. v Mostě 2011, autoři J. Wedlich a I. Wedlichová, která má pedagogům podat dostatek informací a cvičení pro přípravu dětí dospívajících v dětských domovech pro úspěšné vykročení do života. Takové děti se s mnoha pojmy setkávají poprvé.

„*Finanční a ekonomická gramotnost pro základní školy a víceletá gymnázia*“, Scientia, 2008, Skořepa M, Skořepová E, manuál pro učitele vydáno nákladem ČNB.

„*Finanční gramotnost, obsah a příklady z praxe škol*“ Národní ústav vzdělávání, Praha, 2008, P. Klínský a kol.

„*Finanční gramotnost úlohy a metodika*“, Národní ústav odborného vzdělávání, Praha, 2009, P. Klínský, D. Chromá, kde jsou pěkné příklady hospodaření domácnosti a seznámení s finančním trhem jako metodická příručka pro učitele.

„*Finanční gramotnost Analýza zpracování FG do ŠVP středních odborných škol*“, Národní ústav odborného vzdělávání, Praha, 2010, která má potvrdit/vyvrátit následující hypotézy 2010: H1. Střední odborné školy v ČR budou mít zpracován Standard finanční gramotnosti do svých ŠVP v dostatečné míře. (Potvrzeno jen v některých dílčích úsecích.)

---

⁹KOTÁSEK, J. a kol., *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice Bílá kniha*, Praha, Tauris, 2001, s. 90.

H2. Ekonomicky zaměřené obory vzdělání si se zpracováním Standardu finanční gramotnosti do svých ŠVP poradí lépe. (Potvrzeno jednoznačně.)¹⁰

„*Finanční gramotnost pro 1. – 3. třídu, O penězích a hospodaření*“, Skořepová E, bezplatný vzdělávací sešit vydáno nákladem ČNB

Knih a odborných publikací, příruček a učebnic je nepřehledné množství. K nim se dají přiřadit interaktivní hry, či hry v papírové podobě, filmy, soutěže a různé televizní pořady, testy, soutěže, průzkumy, semináře a rekvalifikace. Dále internetové odkazy přes jednotlivá ministerstva, která prezentují své aktivity v této oblasti až po odkazy na FG v cizích zemích (pro inspiraci či srovnání). Tato suma materiálů k FG by byla dobrým námětem na další odbornou práci. Stálo by zato se materiály zabývat více pro jejich systematizaci, uspořádání, hlubší analýzu a následnou kategorizaci jako publikace pro učitele ZŠ, SŠ, dětské domovy a VŠ, pro samotné žáky, studenty a pedagogy, ty dále členit na školy ekonomické a jiné, soutěže uspořádat dle časového harmonogramu (dle školního roku) a náročnosti, televizní pořady seřadit dle témat a následně jim přiřadit vztah k tématu učiva, aby nezanikly v minulosti, ale staly se součástí výuky. Protože jsou tyto materiály ponechány zcela dobrovolnosti všech zúčastněných, opět se zde projevuje chaos pro toho, kdo chce obrazně naskočit do jedoucího vlaku a nevidí, co vlak už za sebou táhne a kde všude se zastavil. Chybí jakýkoli sjednocující prvek, který by zohlednil všechny materiály od všech poskytovatelů a vytvořil tak databázi všeho, co bylo vytvořeno a co stálo tolik lidských sil a zajiště i peněz.

Největší význam FV by měl být v tom, že chrání občana jako spotřebitele na finančním trhu a to tím, že se seznámí s informacemi, pochopí obsah, slova nabudou srozumitelnosti a on tak může zaujmout adekvátní stanovisko. Nerozhoduje se pod tlakem a bere za svá rozhodnutí odpovědnost. Stane se plnohodnotným účastníkem finančního trhu. „...*matematicko-ekonomická teorie rozhodování nám bude říkat, jak by se lidé měli chovat, jak by měli jednat, co by měli volit, když chtějí maximalizovat to či ono. Říká to ve smyslu kritérií člověka, definovaného jako homo economicus. Neříká to ale ve smyslu jeho existenciálního a etického vymezení.*“¹¹ Měl by tedy rozhodovat rozum, který se má o co opřít. Je tomu tak ale doopravdy? Mnohdy rozhoduje častěji cit, než rozum. Je otázkou,

---

¹⁰RATHOUSKÁ GRMELOVÁ, E. aj. *Finanční gramotnost – Analýza zpracování finanční gramotnosti do ŠVP středních odborných škol*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2010. s. 24 - 25

¹¹KŘIVOHLAVÝ, J. *Konflikty mezi lidmi*, Praha, Avicenum, 1973, s. 82

zda všechno, co se student v hodinách FG naučí, si také osvojí, pozná, porozumí a pochopí natolik, že se mu tyto informace stanou prostředkem k lepšímu a šťastnějšímu životu. V dnešní postmoderní, globalizované době plné informačních médií a nových technologií, si nikdo nemůže dovolit opozdit se! Je třeba držet krok s vývojem! Takto je dnes proklamováno téměř vše. Ať už jde o informace, vzdělání nebo spotřební materiál. Člověk by si měl stanovit priority, co se musí naučit, protože nejde naučit všemu. Člověk není stroj a nemůže být univerzálně mistrný a použitelný pro všechno. Dokonce má právo říct si, že něčemu nerozumí nebo, že se spletl. Je třeba se orientovat v tom, co musí znát a na co se může zeptat. Již J. A. Komenský upozorňoval na to, že jednou z největších věcí lidských je oddělování věcí podstatných od nepodstatných. Pokud spotřebitel není schopen poznání a porozumění světa financí, musí být schopen si alespoň najít spolehlivého poradce. Musí být schopen alespoň vědět, jak si poradce najde, jak si ho prověří, kde ho najde a jak získá reference o jeho práci. Se spoluprací může začít s poradenstvím a teprve po zkušenosti s ním dále pokračovat i co se týká větších peněžních transakcí. Poradcem může být jak osoba fyzická, tak i právnická, např. banka. Informace by si měl ale vždy prověřit z více zdrojů. Pro život je pak zcela nezbytné pochopit základy osobních financí. Přiblížení se ideálu, by snad pomohlo vyšší vzdělání, jako standard., *Vysokoškolské vzdělání je stále víc považováno za jeden z hlavních nástrojů kariérního úspěchu a jednu z nejlepších životních investic. Logicky po něm tedy existuje silící poptávka, a to napříč celou společností. Dlouhodobá fundamentální změna definující znalostní ekonomiku tkví v posunu chápání vysokoškolského vzdělání. Není a nemůže být výsadou elit, ale naopak standardem. Malé země s otevřenou ekonomikou bez významného bohatství přírodních zdrojů, jako je Česká republika, musí na tento trend reagovat citlivěji než jiné státy, protože druhá možnost, ona často zmiňovaná „evropská montovna“, pro ně není nijak zvlášť lákavá. Naším bohatstvím proto musí být znalosti a schopnosti. Přesto jsme ale bohužel stále příkladem země, kde výrazný růst podílu studentů vstupujících do terciárního vzdělávání v posledních patnácti letech zatím nevedl k výraznějšímu snížení existujících nerovností. Podle šetření EU Survey of Income and Living Conditions dosahuje v České republice vysokoškolského vzdělání v nejmladší věkové skupině do 26 let jen 9 % mladých lidí, jejichž otec byl manuálně pracující. U rodiny vysokoškolsky vzdělaných odborníků je to 56 %. Poměr nerovnosti činí*

tedy 6:1, což je vůbec nejnepříznivější výsledek z celé Evropské unie. Naším cílem je tento deficit odstranit.¹² Zajímavá informace bývalého ministra školství pana Lišky, kterou je třeba si v souvislosti s VŠ vzděláním také uvědomit. Vhled na vzdělání a školu bude širěji rozveden v následující kapitole. Domnívám se, že vyšší tedy i bakalářské studium, může být dnes tím ideálním stavem, jako nakročení na cestu vědění, pokud ovšem univerzity povedou své studenty za hledáním pravdy a nebudou se řídit jen ekonomickými ukazateli. V každém případě vzdělání nemá být cílem, ale prostředkem vědění. Vzdělání jakéhokoli oboru, o který jedinec (dítě) projeví skutečný zájem, by mělo být rodiči podporováno a dovedeno až na nejvyšší úroveň, které je jedinec, jako specifické individuum, schopen. Každý máme své limity, ale jsme i od přírody líní. Proto by zde měli zasáhnout rodiče a posuzovat tyto schopnosti přiměřeně. Ambice dětí by ale měly podporovat vždy. Jak říkal ve vzpomínkách na svého otce Jan Masaryk: „otec nám nejednou říkal, děcka, buďte, čím chcete, ale řemeslo dělejte poctivě, peníze vám nemohu dát, ale na stravu a vzdělání se najde vždycky“.¹³

V kapitole byly popsány odkazy na klíčové dokumenty pro FV a FG. Učebnice a vzdělávací materiály pro SŠ i pedagogy pro jejich velké množství byly jen nastíněny. Významnost FV a FG by měla být chápána především ve smyslu zlepšení postavení jedince na finančním trhu a to ve smyslu preventivním, právním, spotřebitelském a to vše by mělo vést ke zkvalitnění života.

1.4 Dílčí závěr

Díky stížnostem spotřebitelů, požadavkům EU na soulad úrovně FG s členskými státy EU a doporučení OECD, byl Vládou schválen dokument, který se nazývá Systém budování FG na základních a středních školách (SBFG). Následně pak Národní strategie FV (NSFV). V nich je jasně definováno, co je FG, kdo a jakým způsobem se bude podílet na její implementaci do povědomí občanů a následně zavádět do škol jako součást výuky.

Bylo objasněno, že každá evropská země, se kterou bychom se chtěli srovnat, má sice stejné standardy, ale jiný náhled na řešení, protože vychází z jiných podmínek vývoje

---

¹²MATĚJŮ, P. aj. *Bílá kniha terciálního vzdělávání - verze projednaná vládou dne 26.1.2009*, úvodní slovo LIŠKY Ondřeje ministra MŠMT, s. 5.

¹³MASARYK, J. ČR Brno – proslov k mládeži o svém otci, ze záznamu 5.2.2013, dostupné z: <http://hledani.rozhlas.cz/?query=jan+masaryk>

a občané mají jiné a zcela rozdílné finanční poradenství a jiné zvyklosti. Jejich zkušenosti by bylo dobré více prozkoumat, analyzovat a co půjde použít, tak použít i u nás. Např. zmiňovaný „*Týden peněz*“ v Holandsku.

NSFV dále obsahuje priority, principy, rozložení rolí zúčastněných subjektů, financování a hodnocení strategie. Hodnocení se mi jeví nedostatečné. Hodnocení postavené jen na průzkumu dospělé populace nemůže vypovídat o proběhnuvší aktivitě ve finančním vzdělávání ze stran všech zúčastněných subjektů. Jak se může vycházet z měření jedné populace (dospělé) a vzdělávání jiné části populace (školní)? Nebo se bude čekat až školní populace, které se dostalo tohoto specificky zaměřeného vzdělání, dospěje a půjde se dát otestovat? NSFV říká, že FG součástí vzdělání musí být. Navrhuje u koho a nařizuje ministerstvům, aby tak činila na svých polích působnosti. Poté vyzývá soukromé subjekty, aby se zapojily, vše na bázi dobrovolnosti, a protože je vše dobrovolné, už nepovažuje za nutné se zabývat vyhodnocením úspěšnosti projektů, ale jen otestováním vzorku dospělé populace. Samotná „*Analýza zavádění Standardu FG do ŠVP*“ ukázala, že ani školy nedokázaly tyto Standardy zavést do osnov v dostatečné míře, natož je pak studenty naučit. Toto je úsek, který by zasluhoval nápravu a důkladnou analýzu.

Klíčovými dokumenty jsou SBFG na základních a středních školách a NSFV, ze kterých plyne závažnost a významnost FV. Dále dokumenty a doporučení OECD a EU a Bílá kniha.

V celém projektu FV se naskýtá příležitost vyzvednout význam sociální pedagogiky pro FV a nastítnit případné využití sociálních pedagogů ZŠ a SŠ. V oblasti terapie i prevence je využití sociálního pedagoga možno vidět ve výchovném působení na rozvoj osobnosti člověka, kde jsou nejdůležitějšími faktory prostředí a vztahy. Sociální pedagog by mohl působit na ZŠ, SŠ (ale také na Úřadech práce, v celoživotním vzdělávání univerzit třetího věku nebo v občanských sdruženích zaměřených na pomoc lidem, kde už problém vznikl). Především samotné obce by měly podporovat jejich činnost, součinnost a dostat tak zpětnou vazbu o konkrétních problémech konkrétních obyvatel. Ať už ze škol nebo z úřadů. Pokud už jednou budou problémy definovány, např. nedostatky ve výuce či způsobu podání vzdělávání, ve službách konkrétních bankovních či pojišťovacích ústavů, v práci cestovních kanceláří, poskytovatelů úvěrů atd., tak je přece jednoduché nalézat řešení těchto problémů tak dlouho, dokud nejsou odstraněny. Nejdůležitější je pojmenovat a definovat, co lidem nejde, čemu nerozumí, čeho se bojí, co skrývají a co se skrývá za těmito strachy a problémy. Tady vidím uplatnění sociálního pedagoga jako koordinátora

mezi školou, životem a obcí. Koordinátora mezi žáky, studenty a jejich učiteli a finančními institucemi. Konečně, sociální pedagog nemusí vychovávat jen žáky. Není správné ze strany státu klást na učitele neustále větší nároky na vědomosti, odbornost a čas. Umím si docela dobře představit, že učitelé by učili jen základy FG, matematické, logické a takové, které sami potřebují pro životní orientaci a detaily by nechali odborníkům, kteří podají vysvětlení jednak profesionálněji, uceleněji, vyčerpávajícím a léty prověřeným způsobem, mnohdy i zajímavěji. Další přidanou hodnotou pro ně je, že studijní materiály mají dávno vypracované pro své nové nastupující zaměstnance a tak nemusí nic nového tvořit. Banky, pojišťovny a finanční poradci by se jistě rádi zapojili, mluvili by přece ke svým budoucím klientům. Možná je tato představa idealistická, ale pokud se mám něčemu naučit pro život, pak to od života nemohu odtrhnout a trénovat to jen tak do zásoby s paní učitelkou, která má rozptyl od fyziky, matematiky, přes geometrii až po finanční gramotnost. Nejvíce mi může dát osoba, která se problematice věnuje profesionálně. Takto získané informace mohu následně konfrontovat s teorií ze školy, zkušenostmi nejbližších a vlastní zkušeností. Jednak je třeba si uvědomit, že profesionál, který se zabývá mnoho let jenom investováním, bude mít větší rozsah znalostí a dovedností, než učitel. A to při vši úctě k učitelům. Domnívám se, že žáci se učiteli se svými nedostatky či neznalostmi svěřují jen těžce. Pokud má žáka či studenta učitel klasifikovat, je pro něho lepší nic s ním neřešit. Jen málokterý učitel má dnes takovou důvěru, že by po něm žáci sami chtěli doplnit výklad, aniž by to mělo negativní dopad na jejich známky. Proto by možná uvítali cizí nezainteresovanou osobu, která by jim formou přednášky v rozsahu několika hodin podala vyčerpávající vysvětlení, odpovídala by na dotazy. Znalosti by pak mohla prověřovat opět škola, třeba testy. Rozhodně by si žáci více zapamatovali, kdyby výklad byl spojen s fyzickou návštěvou banky, burzy cenných papírů, centrálního registru dlužníků či samotného Ministerstva financí, což je zase skvělá příležitost pro vychovatele, sociálního pedagoga než pro pedagoga odborného. A možná by se připojili i někteří rodiče a škola by se tak mohla více sblížit s rodinami. Kromě přednášek ve školách odbornými institucemi finančními by stálo za úvahu pozvat do školy úspěšné podnikatele, aby studenti mohli informace získané z jedné strany konfrontovat také s tou druhou stranou, která je účastna finančního trhu dennodenně a řeší vždy několik problémů najednou a uplatňuje vlastně tyto znalosti v praxi. Jde jen o rozhodnutí obce, jak by takovou činnost sociálního pedagoga zorganizovala a jaké výstupy by pak zpětně od něho hodnotila. Když mohou zastupitelé

schvalovat výherní automaty, tak proč ne takového koordinačního pracovníka! Stát může nabídnout pomoc, ale konkrétní pomoc lidem už musí přijít od lidí.

„Člověk se může stát člověkem jen pomocí výchovy. Není ničím, jen tím, čím ho výchova učiní.“ Immanuel Kant¹⁴

---

¹⁴KANT, I., citát, dostupné z: <http://web.quick.cz/apropos/CITATY/k.htm>

2 ANALÝZA POJMŮ A SOUVISLOSTÍ

V této kapitole objasním pojem FG, její standardy a přiblížím pojmy, které přímo souvisí s FV. Nebo spíše s finanční negramotností.

„Slovo „odpovědnost“ naznačuje, že jde zřejmě o to dát odpověď na otázku... Co je na odpovědi vznešeného? To, že se mohu veřejně přiznat k tomu, pro co jsem se rozhodl... Co je na odpovědi strašného? V první řadě to, že jsem si svou volbou dobrovolně uzavřel všechny ostatní dveře... Druhý moment těžkosti spočívá v obtížích, které sebou nese – obrazně řečeno – dodržování cesty, po níž jsem se rozhodl vykročit.“¹⁵

2.1 Pojem finanční gramotnost - její definice a standardy

Definice FG, vymezená v rámci dokumentu NSFV: *„Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.“¹⁶* Ve správě rodinných financí zahrnuje tři složky: gramotnost peněžní, cenovou a rozpočtovou. Peněžní gramotnost obsahuje znalosti nezbytné pro správu všech nástrojů, které peníze obhospodařují (např. bankovní účty, platební nástroje, bankovní karty atd.). Cenová gramotnost se zabývá znalostmi cen, jejich tvorbou, porozuměním ceny peněz v čase, inflací, úroků v podobě např. úroků v konkrétních produktech finančního trhu jako meziúvěry, půjčky, hypotéky a podobně. Rozpočtová gramotnost by měla zajistit dostatek znalostí ke správě rozpočtu rodiny. Tady ovšem nejde jen o samotnou koncepci tvorby rozpočtu, ale spíše naučit se služby vyhledat, porovnat a vyhodnotit dle aktuální rodinné situace, co je nejlepší pro mne a mou rodinu a jak se mám zachovat „když“ se cokoli v životě stane...

---

¹⁵KŘIVOHLAVÝ, J. *Mít pro co žít*. Praha, Návrat Domů, 1994, s. 20 - 21

¹⁶SBFG, s. 7. http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/SBFG_25_326-07_.pdf

Součástí FG je orientace ve vztazích jednotlivých sektorů ekonomiky a porozumění ukazatelům makroekonomiky jako je HDP, inflace, úroková míra aj. Dále je třeba zvládnout gramotnost numerickou (numerické úkony), gramotnost informační (práce s informacemi) a gramotnost právní (orientace v právech a povinnostech).

FG je specializovanou součástí ekonomické gramotnosti, kam náleží schopnosti zajistit si příjmy, najít si práci a zvážit důsledky svých rozhodnutí.

Standardy FG vychází z uvedené definice FG. Stanovují ideální úroveň FG, cílový stav FV pro různé stupně vzdělávání a různé cílové skupiny. Standardy FG jsou pak východisky při tvorbě vzdělávacích programů jako nástrojů pro budování FG. Byly stanoveny tři standardy FG, pro žáky ZŠ, žáky SŠ a občany. Standard FG pro žáky SŠ odpovídá standardu FG dospělého občana ovšem s přihlédnutím ke vzdělávacím potřebám studentů. Detailní rozpis Standardů FG je přílohou SBFG na ZŠ a SŠ.

2.2 Finanční pojmy

Rozpočet.

Rozpočet je plán finančního hospodaření na určité časové období. Měl by být vyrovnaný, ideálně s přebytkem. Bohužel, jen naše vláda schvaluje rozpočet schodkový, tedy deficitní. Čímž rozhodně nejde příkladem dobré FG, kterou si mají osvojit v podstatě všichni občané. V rozpočtu jsou důležité peníze, čas, motivy, potřeby, flexibilita. Dále odpovědnost a důslednost v dodržování již stanoveného. Nejdůležitější je vlastní kontrola a pravidelné hodnocení rozpočtu.

Peníze.

Cesta k dnešnímu peněžnictví vedla od středověkých bankovních lavic až po dnešní banky s platebními kartami a virtuálními penězi. Slovo banka pochází z románského jazyka, kdy slovo lavice znělo „banco“ no a lavice sloužily k úschově peněz od pocestných obchodníků. V lavici si je uložili a proti potvrzení zase vyzvedli zpět i s úrokem. Od 10. století až do 19. století utvářely měnovou politiku panovnické rody, zejména k pokrytí svých expanzí. V podstatě se chovaly jako centrální banka. Panovníci významně využívali Židy, pro jejich vzdělanost a znalosti z obchodu, které byly známy a sahaly tisíce let do historie. Ve středověku bylo peněžnictví jejich jediným legálním povoláním, protože křesťanská církev odsuzovala půjčování peněz jako lichvu. Velmi známými osobnostmi

byli u nás Mordechaj Maisel a jeho pokračovatel Jakob Baševi. Peněžnictví předcházelo směnný obchod s dobyt看em, zrním a solí. Po ukončení směnného obchodu se rozvinulo peněžnictví od stříbrných denárů, přes brakteáty, pražské groše, tolary, papírové peníze a zlaté až po korunu v roce 1918. Na našem území začaly vznikat banky až v polovině 19. století, jako banky rodinné nebo pro podporu řemesel. Nejstarší bankovní domy na světě pochází z Itálie a Nizozemska ze 14. století. V té svaté Itálii, kde je centrum křesťanství, „pochopili“ nejrychleji, že když si někdo půjčí na rozvoj obchodu, tak za půjčku musí něco zaplatit. A tak, jak Židům přirkl monopol s penězi, tak sama přebírá tento výnosný obchod a postupně monopol ruší a Židé ztrácejí výsadní postavení. Také roste poptávka po úvěrech a Židé nestačí vyhovět všem. Ještě doplním, že Židé půjčovali proti zástavě, kterou byly šperky, nádoby nebo oděv oproti dlužnímu úpisu. *„Pokud půjčovali šlechticům a panovníkům, pak zapisovali jejich dluhy do tzv. Registry zápisné židovské.“*¹⁷

Penězům v bance a jejím produktům je třeba rozumět. Je třeba mít na paměti, že banku si vybíráme sami a na její návštěvu se řádně připravíme. Víme, jak s ní jednat. Smyslem bankovního obchodu je vytvářet zisk. Banka půjčuje peníze, které má uloženy od svých klientů, kteří je momentálně nepotřebují a odměnou je jim zaplacený úrok. Tento rozdělí mezi sebe a klienty, kteří u ní spoří. Pokud má rozpůjčováno více, než uloženo, pak si sama půjčí a tím pádem zvedne i úroky pro klienty. Pokud půjčuje neuváženě, nedostane peníze zpět a spořicí klienti jsou ohroženi. Proto si banku vždy vybírejme důkladně. Kromě prostředku k platbě jsou peníze také výrazem moci. Lépe lze tuto moc pochopit z Kiyosakiho knihy *Bohaté dítě, chytré dítě*, kde hodnotě peněz učí jednoho chlapce:

*„Peníze jsou myšlenka. Peníze mohou být čímkoli, čím chceš, aby byly.“*¹⁸

*„Čím víc peněz potřebuješ, tím menší máš nad nimi moc.“*¹⁹

„Čím závislejší je naše civilizace na penězích, tím větší moc mají peníze nad naší duší. Jako učíš psa poslouchat s pomocí psích sušenek, stejně můžeš naučit lidi pracovat s pomocí peněz. Příliš mnoho lidí pracuje jen proto, aby přežili, místo aby se snažili

---

¹⁷HETFLEIŠOVÁ, L. *Banky, jak je neznáte*. Praha, Artedit, 2011, s. 18

¹⁸KIYOSAKI, R. T. *Bohaté dítě, chytré dítě*. Praha, Pragma, 2003, s. 20

¹⁹KIYOSAKI, R. T. *Bohaté dítě, chytré dítě*. Praha, Pragma, 2003, s. 56

poskytovat zboží a služby, jež zlepšují naši civilizovanou společnost. Takovou moc mají peníze jako učební pomůcka. A tato moc má dobré a špatné stránky. ²⁰

Peníze v dnešním světě potřebujeme. Jsou sice místa na světě, kde si snaží ulehčit život a směňují zboží za body a ty zase za protislužby nebo jiné zboží, ale jen regionálně a celému světu tento návrat nehrozí. I když sami o sobě nemají žádnou cenu nebo jen několika korun, jsou to jen barevné papírky, přesto mají cenu hodnotovou. Vyjadřují hodnotu, za kterou je směníme za něco, co uspokojí naše potřeby.

Peníze kazí člověka. Nebo ne? Snadno jim podléháme. Jednak lidem dávají pocit, že si cokoli a kohokoli mohou koupit a také se z něčeho vykoupit. Mnozí rodiče místo času aktivně stráveného s dětmi jim raději koupí drahou hračku. Starším dětem jen dají peníze. Pokud peníze v rodině chybí, odrazí se tento nedostatek v jejich životě. Kladně i záporně. Mnozí drogově závislí pochází právě z bohatých rodin. Peníze bychom si měli vážit jako prostředku k něčemu, ale držet si je dál od své mysli. Nikdy by nás neměly ovládat. Peníze jsou tady pro lidi, ale ne naopak.

Potřeba.

Ta je chápána jako nutkavý stav něco uspokojit. Prostředkem uspokojení pak mohou být zmiňované peníze, ale ne pro všechny potřeby.

„Maslow zařazuje „potřebu náležitosti“ mezi vyšší potřeby – jako nejbližší stupeň po potřebách fyziologických a potřebě bezpečí, následována je potřebou úcty a sebeaktualizace. Podobně významnou roli hraje potřeba sociální akceptace u A. Adlera. ²¹

Střetávají se zde potřeby, které jsou uspokojitelné různými způsoby. Pokud se vrátím k rodinnému nebo osobnímu rozpočtu, pak mnohé potřeby mohou být uspokojeny správným načasováním. Je velký rozdíl mezi tím, co chceme a co skutečně potřebujeme. Rozdíl vysvětlím na příkladu auta. Pro člověka nemocného, s určitým omezením, který není schopen se přepravovat hromadnou dopravou a musí jezdit na pravidelné prohlídky k lékaři, je koupě auta nutnost a potřeba. Pro člověka, který je zdravý, bydlí ve městě s hromadnou dopravou, pracuje v tomto městě a nijak zvlášť necestuje, je koupě auta jen

²⁰KIYOSAKI, R. T. *Bohaté dítě, chytré dítě*. Praha, Pragma, 2003, s. 214

²¹JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha, Portál, 2007, s. 190

přáním a snad i zbytečností. Koupě se omlouvá společenskou nutností. Dnes se do rodiny pořizuje aut hned několik.

„Chtěl, abych v sobě našel sílu peníze vytvářet, místo abych se naučil pro peníze pracovat. Proto říkal: „Když peníze nepotřebuješ, vyděláš jich spoustu. Lidé, kteří peníze potřebují, nikdy nezbohatnou. Právě tato potřeba tě připravuje o moc nad penězi.“ .... „Tisíc kilometrů dlouhá cesta začíná myšlenkou vydat se na cestu. Pokud jde o peníze, mnozí lidé začínají svou životní cestu s myšlenkami, které je později omezují.“²²

Samotná potřeba, pro uspokojení peníze vlastnit, může člověku způsobit i duševní poruchu. Příkladem je Moliérův Lakomec.

Spotřeba.

Spotřebou je chápáno využití zdrojů k okamžitému prospěchu. Je různě členěna na reálnou, okázalou, prestižní až po konzumní, kde nahromaděné bohatství není ani využíváno, ale má vzbudit obdiv. *„Spotřeba prestižní patří ke znakům zahálčivé třídy, od níž (se zpožděním) přejímají její prestižní symboly i nižší vrstvy.“²³* I proto je potřeba spotřebu držet na uzdě. Spotřebu můžeme zásadně ovlivnit. Pokud už učíme FG, pak by spotřeba měla tvořit jednu její složku. Spotřeba je změřitelná, přepočitatelná na peníze a významně ovlivňuje rodinný rozpočet a vůbec celou zemi (ekonomiku). Stát využívá jednotku spotřebního koše pro určení vlivu inflace. Mnohdy stačí místo hledání složité cesty k novým alternativním zdrojům pouze šetřit. A to lze naučit každého. A samotný konzum by měl být studentům SŠ předkládán jako odstrašující příklad. *„Současné lidstvo, tedy především ve vyspělém světě, přestalo žít v určitém pohledu skromně, neboť se změnila očekávání v tom, co nám mohou hmotné věci a materiální statky přinášet. Ovšem požadovat po někom radikální skromnost je velmi nerealistické.“²⁴* Stále více jde o uspokojování spíše pocitů, komerčně podbízených, než samotných potřeb. Přesto, nebo právě proto, trvám na tom, že děti by výchova měla vést ke skromnosti a aktivity médií důsledně vysvětlovat a čelím jim. Tím odstrašujícím příkladem mohou být instituty státního svátku. Některé státní svátky jsou pro mnohé jen dnem volna a konzumu, lidé ani nejsou schopni definovat, proč svátek vznikl. Některé jsou naprostým komerčním

---

²²KIYOSAKI, R. T. *Bohaté dítě, chytré dítě*. Praha, Pragma, 2003, s. 55

²³JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha, Portál, 2007, s. 236

²⁴HUBINKOVÁ, Z. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. Praha, Grada, 2008, s. 107

šílenstvím avizovaným i měsíce dopředu. Přesto, že většina svátků je církevních, nevidím snahu církve, že by se nějak snažila o návrat k jejich původnímu záměru. Proč svátky slavíme a koho tím uctíváme. Snad až na den Slovanských věrozvěstů Ciryly a Metoděje na Velehradě, kde se koná velké procesí a shromáždění věřících. Jinak je církev zabydlená v kostelích a pasivně čeká na své věřící, až přijdou na bohoslužbu. Místo toho, aby se aktivně zapojovala a vysvětlovala, proč ten či onen státní svátek slavíme (myslím u mládeže) a komu tím vzdáváme čest, jen ustupuje komerci a konzumu. Kde je její odpovědnost? Jediný její kladný bod mohu dle mého osobního názoru připsat TV Noe a jejím vzdělávacím pořadům. TV Noe je ovšem sledována jen věřícími a rozhodně bych nespolehala na to, že sama mládež ji sleduje vedle tolika jiných lákadel.

„Alternativou k životní orientaci na pouhé vlastnění a spotřebovávání je orientace na ty vlastnosti, které napomáhají k rozvoji psychických sil a jsou zakořeněné v lidské přirozenosti. Jedná se především o tvůrčí aktivity, rozum a lásku atd. Tyto vlastnosti jsou zcela odlišné od například vášní spojovaných s touhou po moci. I tyto relativně prosté lidské vlastnosti jsou schopné člověka dovést k pocitu štěstí a spokojenosti.“²⁵

Odpovědnost.

Odpovědnost je vlastně jakési ručení někoho za něco nebo taky sobě a sám za sebe. Více jsem se o ní již zmínila v kapitole 1.2. Každý rodič je odpovědný za děti, učitel za žáky a společnost za všechny dohromady. Je tomu tak ale doopravdy? Přejímá společnost odpovědnost doopravdy nebo si jen hraje na sociální stát a společenskou smlouvu? FV chce dosáhnout lepší postavení pro spotřebitele, ale také maximální uplatnitelnost na pracovním trhu. Součástí FG je i odpovědnost, které by se měl občan více učit.

2.3 Negativní aspekty finanční ngramotnosti

Zadlužení.

Zadlužení je stav, který vede k uspokojení potřeby člověka. Věřitel půjčuje a má nárok, dlužník si půjčil a má povinnost. Dluh může být spotřební, na pořízení nábytku, bydlení, školného dětem, koupě auta, ale také obyčejné umožnění kontokorentu u svého bankovního účtu. Na druhé straně může být dluh také pozitivní a vytvářet aktiva. Samotný

---

²⁵HUBINKOVÁ, Z. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. Praha, Grada, 2008, s. 108

dluh není žádný hřích a nikdo se nemusí za půjčku stydět. Pokud je správně načasovaná, vykalkulovaná a účelová. Každodenně jsou nám podbízena čísla o nárůstu zadlužení zejména mladých rodin. Na druhé straně jsou čísla o obrovských mrtvých vkladech na běžných účtech, které se nijak neúročí a lidé se je bojí investovat. Mají je jen v rezervě. Další statistiky volají po větší spotřebě, aby se roztočila ekonomika. Kde je tedy pravda?

Pokud se hodlá zadlužit firma, např. nákupem nových strojů do výroby, předchází tomu finanční analýza firmy, studují se účetní výkazy, analyzuje se trh, konkurence, zaměstnanci, je třeba zajistit likviditu pro bezproblémový chod firmy a spočítat rentabilitu celého nákupu. Pokud se ale zadlužuje fyzická osoba, často se žádná analýza nedělá nebo jen nedostatečně. Pokud se tento počátek, který předchází zadlužení, podcení, může nastat další fáze v dluhu a tou je předlužení. Předlužení je stav, kdy dlužník přestává být schopen splácet závazky včas a dostatečně. Nejdříve občas vynechá splátku u komerčních půjček, bankovních karet, pak už není schopna splácet ani závazky u bank ani náklady na bydlení a obživu. Tak se postupně do problémů dostane celá rodina. Do problémů z předlužení se může dostat také člověk nejen s nízkým příjmem, ale také s nízkou FG, který půjčkami řeší své okamžité potřeby nebo nepříznivou životní situaci, důvěřuje reklamám, neumí odolat rychlým a levným půjčkám a nabídkám. Častěji to mohou být lidé, kteří mají sklon k rizikovému životnímu stylu – gambling a jiné závislosti. Jedním z dalších problémů předlužení je nedostatečná právní ochrana, regulace před obchodníky (myšleno zejména nebankovní sektor) a nedostatečná ochrana spotřebitele před svým neuváženým rozhodnutím (myšleno bankovní i nebankovní sektor) – např. odstoupení od smlouvy do 14 dnů bez sankce nebo zneužití rozhodčí doložky, kde byl člověk zbaven soudní a jiné právní ochrany.

Novelou Zákona č. 634/1992 Sb. o ochraně spotřebitele, se změnami a doplňky provedenými zákonem č. 217/1993 Sb., č. 40/1995 Sb. a zákonem č. 104/1995 Sb. ve znění pozdějších změn provedených dalšími 32 zákony (posledním z nich byla změna zákonem č. 238/2012 Sb. a zákonem č. 221/2012 Sb.) je nově spotřebitel ochráněn před těmi nejhoršími neférovými praktikami na trhu, jako jsou přehnaně vysoké poplatky za zprostředkování, předražené telefonní linky, bianko směnky k zajištění nebo nepřiměřené přehnaně vysoké zajištění nemovitostí malých řádově jen tisícikorunových úvěrů. Také se zvyšuje požadavek na věřitele, který je povinen si sám prověřit schopnost splácet u budoucího dlužníka. Ten by si v budoucnu mohl u soudu dožadovat neplatnosti smlouvy

s tím, že mu banka neoprávněně poskytla vyšší úvěr, než byl schopen splácet. A pokuty se navýšily z půl miliónu až na 20 miliónů korun.²⁶

Osobní bankrot.

Další ochranou občana ze strany státu se stal insolvenční zákon (od roku 2007), ve kterém je umožněno oddlužení prostřednictvím osobního bankrotu. Oddlužení povoluje soud a může tak nastat u fyzické osoby buď prodejem veškerého majetku, nebo životem na životním minimu po dobu 5 let s tím, že dlužník ví, že po 5 letech je „čistý“ a tak se úmyslně nevyhýbá práci. Předlužení je totiž problém jak občana, tak státu. Předlužení lidé ztrácí motivaci k práci a řádnému životu, což zase vede k závislostem, kriminalitě, bezdomovectví, prostituci. Takové chování je rizikem pro celou společnost.

Pokud si člověk nezajistí své závazky, nevytváří si finanční rezervu, nemá rodinný majetek jako své aktivum v portfoliu, stačí ztráta zaměstnání, dlouhodobá nemoc, úraz, neštěstí v rodině a exekuce na majetek je za dveřmi. Spousta lidí, což mohu potvrdit z praxe, při uzavírání vysokých úvěrů na bydlení, se nechce ani pojistit, protože to jsou pro ně vyhozené peníze. Tvrdošijně opakují, že nebudou žít ještě pojišťovnu. Nepřipouští si a nechtějí pochopit možnost, že i oni jsou zranitelní a dokonce smrtelní. Dobrovolně se zříkají zajištění své rodiny. Nechtějí se ale ani zřeknout dosavadního nákladného života.

V souvislosti s FG mne překvapila statistika zveřejněná Exekutorskou komorou v Hospodářských novinách dne 16. 3. 2012, kde konstatuje nárůst počtu nařízených exekucí oproti 701.900 z roku 2010 na neuvěřitelných 936.200 v roce 2011. Tedy téměř o čtvrt milionu exekucí více. Ještě zarážející je údaj o počtu odvolání. Oproti roku 2009 se snížil počet odvolání z 28.000 na pouhých 10.700 v roce 2011.²⁷

Znamená to snad, že přes všechny televizní pořady a diskuze, vzdělávací a rekvalifikační projekty, na co si dát pozor, co si prověřit, jak si spočítat náklady atd. lidé dělají stále více chyb na straně přehnaných objemů úvěrů, které nejsou schopni splácet, lidé chtějí všechno a hned a nejsou ochotni si naspořit a spotřebu si odložit na příhodnější dobu? A to, že se ani neodvolávají proti exekuci znamená, že s touto možností zabavení majetku už předem

---

²⁶ZÁKON č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele v úplném znění zákona, dostupné z: <http://www.zakonycr.cz/seznamy/634-1992-sb-zakon-o-ochrane-spotrebitele.html>

²⁷POSPÍŠIL, J. *Výmáhání pohledávek*; Hospodářské noviny. Pátek 16. – 18. března 2012, příloha HN Byznys, s:18

počítali, takže nevyužijí odvolání, protože exekuce je oprávněná a oni si toho jsou vědomi nebo že už rezignovali na exekutorský systém a nemají sílu odvolání dál řešit? Je možno brát v úvahu, že dobehla hospodářská krize z USA v souvislosti s hypoteční krizí, která se v globalizovaném světě zákonitě musí projevit i u nás. Někteří lidé mohli přijít o práci nebo se jim zvedly životní náklady do takové míry, že nejsou schopni dále splácet půjčky. Ale v takovém množství? V každém případě tato čísla nutí k zamyšlení a rozhodně nelze vše svádět na krizi.

Závislost.

Pokud problémy překročí určitou hranici, kdy člověk není schopen jim čelit sám, pak hledá únik. Únikem může být náhražka, jako je: droga, alkohol, farmaka, se kterými chce zapomenout na starosti. Dalším způsobem úniku se může stát sázení, patologické hráčství s očekáváním vysvobozující výhry. *„Jestliže něco lze přirovnat k příslovečné smlouvě s ďáblem – symbolem ničení, lži, podvodu a zániku, kdy ďábel obvykle vyhraje -, pak je to smlouva člověka s drogou. Drogy se užívají pro podnícení kladných emocí a pro odstranění emocí záporných.²⁸ Drogová závislost je důsledkem podvodu na mozkovém systému odměny – mapě tvořené některými částmi mozkového kmene, limbického systému a čelních laloků. Závislost tento systém přestaví – návrat do původního stavu je velmi obtížný, případně nemožný. Moudrý postřeh profesora E. M. Jellinecka (1890-1963), jenž o vyléčených alkoholících poznamenal, že mají do zbytku svých dnů bílé místo, něco jako jizvu na duši, platí pro všechny lidi, kteří se vyléčili z jakékoli závislosti.²⁹ Gamblerství se podobá chemické závislosti. Se všemi ničivými důsledky.³⁰*

Člověk si tak může vytvořit závislost, kde hledá únik před všemi problémy materiálního světa a dostane se do problémů své duše, své osobnosti, které jsou ještě složitější. A hlavně, jsou možná vyléčitelné, ale nezhojitelné. Se závislostmi pak jde ruku v ruce násilné chování k sobě nebo druhým, které může vyústit v jednání kriminální.

Chudoba.

Finanční negramotnost těchto výše uvedených stavů dluhové pasti může vést až k chudobě a sociálnímu vyloučení. Přinejmenším se může stát jedním z jejich faktorů. *„Chudoba je*

---

²⁸KOUKOLÍK, F. *Já o vztahu mozku, vědomí a sebeuvědomování. Praha, Karolinum, 2005, s. 194*

²⁹KOUKOLÍK, F. *Já o vztahu mozku, vědomí a sebeuvědomování. Praha, Karolinum, 2005, s. 196*

³⁰KOUKOLÍK, F. *Já o vztahu mozku, vědomí a sebeuvědomování. Praha, Karolinum, 2005, s. 197*

situace, kdy příjem domácnosti nedosahuje určité hladiny. Rozlišuje se chudoba absolutní a chudoba relativní.³¹ Chudoba absolutní je stav, když příjmy neumožňují společensky žádoucí fungování a relativní chudoba je pak stav, kdy je jedinec ve společnosti vnímán jako znevýhodněný úrovní svých příjmů. Každý, kdo zažádá o osobní bankrot, musí být tedy chápán dle obou definic jako chudý. A jako chudý, předlužený, zbankrotovaný, exekučně zbavený majetku bude asi sociální kontakty navazovat jen těžce, pokud vůbec. Jestliže bude mít podporu širší rodiny, může se postavit zpět na vlastní nohy, jestliže ale poškodil i rodinu a příbuzné a ti už o něho nejeví zájem, pak skončí na ulici. Rozšíří řady bezdomovců. Nemám na mysli výraz „bezdomečtví, jako právní situace lidí, kteří nemají občanství (státní příslušnost) žádného státu, ale životní situace lidí bez přístřeší, kteří sice z úředního hlediska trvalý pobyt papírově mají, ale nežijí v něm, postrádají pevný, pravidelný a přiměřený příbytek k přenocování.“³² Takový může být tedy scénář, a to nejen u lidí s nízkými příjmy. Věřte, že na ulici se může octnout kdokoli z nás. Dokonce i milionář.

2.4 Dílčí závěr

My rodiče jsme často přecitlivělí. Bereme své dospělé děti – maturanty, stojící na prahu života s chutí rozletět se do světa a žít podle svého, stále jako malé, nesamostatné děti, které potřebují rodičovskou ochranu. Pro rodiče jsou děti dětmi do doby, než začnou pracovat. Ale jsou dětmi i pro společnost, pro stát, který hmotně podporuje rodiče a tyto dospělé děti bere jako vyživované a stále nezaopatřené děti. Nebylo by lepší, místo podpory rodičů, podporovat rovnou tyto dospělé děti, aby se tak rychleji naučily přijímat odpovědnosti za své skutky a fyzické a duševní samostatnosti? V 18 letech jsou zletilí, což zakládá jejich svéprávnost v plném rozsahu, jsou způsobilí k právním i protiprávním úkonům, za své činy plně odpovědní, mohou požívat alkoholické nápoje, kouřit, zakládat rodiny a mnohdy již několik let žijí pohlavním životem.

„Existuje stále více náznaků svědčících o tom, že v technicky rychle se vyvíjejícím světě, kde množství podnětů na člověka působících je neporovnatelné s dřívějšími formami,

---

³¹JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha, Portál, 2007, s. 103

³²JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha, Portál, 2007, s. 39

mladý člověk vyspívá rychleji. Toto a snad i jiné kulturní a fyziologické fenomény způsobují i rychlejší dosahování fyzické zralosti, která může dramaticky předbíhat celkové vyzrávání osobnosti. Skutečnost, že výzkumy z roku 1994 zjistily u nás první pohlavní styk před patnáctým rokem života u 15,4 % pražských mužů a 11,4% pražských žen v souboru osob ve věku 15 a. 29 let, by měla být považována za alarmující, a to nejen z hlediska porušování norem trestního práva.³³ Jsme to ale my, rodiče a celá společnost, kteří je udržujeme v dětství, které jim neustále prodlužujeme. Pak to ale dopadne přesně podle slov Nietzscheho. „Těmto mladým mužům nechybí ani charakter ani nadání ani píle, ale nikdy jim nenechali dost času, aby si sami zvolili směr, spíše je od dětských střevíčků uvykali směr přijímat. A v době, kdy uzráli natolik, aby mohli „být posláni do pouště“, udělali s nimi něco jiného, - použili je, zbavili je jich samých, vychovali je ke každodennímu opotřebení, učinili jim z něho soubor povinností – a nyní už bez toho nemohou žít a jinak to ani nechtějí. Jen se těm ubohým tahounům nesmějí odepřít jejich „prázdniny“ – jak tomu říkají -, tento ideál volného času přepracovaného století: když je jednou také povoleno dle chuti lenořit, být blbý a dětinský.“³⁴ Mladý člověk není veden k samostatnosti, jen se mu stále něco podsouvá. Jen se o ní mluví. Čím dříve vezme život do svých rukou, tím lépe pro něho. Rychleji se naučí všemu, co pro život potřebuje. Nikdo přece netvrdí, že tímto krokem osamostatnění, musí přerušit kontakt s rodiči. Ale tím, že ho rodiče nechají „vzlétnout“ se sám naučí hospodařit s penězi, uklízet, vařit, pečovat o domácnost a o sebe, rozhodovat a za svá rozhodnutí brát odpovědnost, prostě naučí se obyčejným věcem, které jsou součástí života tak samozřejmé, že je rodiče ani nepovažují za nutné své děti učit. Mezi nimi je i finanční plánování, spoření, tvorba rezerv, znalost cen. Každé zvýšení DPH nebo spotřební daně okamžitě pocítí ve své peněženke a tak pochopí mnohé okamžitě i bez dlouhého vysvětlení. Mnohdy ani rodiče nemohou učit děti FG, když ji sami neovládají. Rychleji se naučí odolávat pokušení, bojovat s překážkami života a nebude se tak hroutit, když přijdou skutečně velké problémy.

„Rodiče nesmějí přemýšlet jen o škole a zajištěném zaměstnání..., musejí se dívat do budoucnosti, protože i jejich děti vidí do budoucnosti. Děti vidí, jaký vliv má zajištěné zaměstnání na rodinný život. Vidí, že jejich rodiče sice mají zaměstnání, ale nemají žádný

---

³³WEISS, P. *Proměny podob sexuality*. Psychologie dnes č. 8/1998, s. 5, dostupné z: <http://publib.upol.cz/~obd/fulltext/iuridic1/iuridic1-20.pdf>

³⁴NIETZSCHE, F. *Ranní červánky*. Praha, Aurora, 2004, s. 112 - 113

život. Takovou budoucnost děti nechtějí... Rodiče se dnes musejí dívat do skleněné koule svého dítěte. Musejí sdílet vize svého dítěte, místo aby mu vnucovali své vlastní vize budoucnosti, které jsou založeny na minulosti.“³⁵

Dílčí závěr této kapitoly shrnu do několika přísloví. Ta asi nejvýstižněji vyjádří popsané pojmy a má doporučení, jak se chovat ve světě financí a jak přistupovat k FG.

„Líná huba, holé neštěstí.“ Je třeba se ptát, raději vícrát a u více zdrojů. Je třeba číst a v klidu. Pokud mi někdo nedá prostor pro vysvětlení a řádné přečtení smlouvy - s díky odcházím.

„Lidé se ke mně chovají tak, jak jim to sám dovolím.“ Nenechám se zlákat reklamou, zmanipulovat do nákupu něčeho, co vůbec nepotřebuji a když už něco potřebuji, pak zvážím, zda to opravdu nepočká, až si na to našetřím. Zvážím, jaké možnosti nákupu existují a porovnám ceny a služby. Nikdy nic nepodepisuji ve stresu a ve shonu. Já svým klientům doporučuji, pokud hodlají investovat, aby si vyzkoušeli na nějakou dobu tuto částku, kterou chtějí investovat, pravidelně měsíčně spořit, uložit někam, kde na ně nedosáhnou, aby si vyzkoušeli v této situaci reálně žít. Ovšem je pravdou, že tuto možnost využije jen nepatrný zlomek.

„Nechci slevu zadarmo.“ Odolávám už preventivně všem nabídkám reklam na slevy. Než změním službu (operátora, dodavatele energie atd.) analyzuji spotřebu a vyhodnotím, co využívám a co chci v budoucnu využívat já. Pak si srovnám ceny a nechám si udělat nabídky od více dodavatelů služeb. Zásadně nepřistupuji na nabídky na ulici, na náhodné akční nabídky, jedinečné a neopakovatelné poslední možnosti a podobné reklamní taháky.

*„Neměli bychom uvěřit, že se dnes celý svět vyznačuje soucitností. Nikoli: většina světa je dodnes nelítostná. Nelítostným však již není rozvinutý Západ. Tento díl světa se stal choulostivým a je stále více obýván křehkými dušemi, které všechno dojme a rozechvěje. Na vzniku těchto křehkých duší se nepodílí náboženství..., jedná se totiž o duše citlivé, duše ovládané emocemi... emoce vedou přímo ke změkčilosti... Přímou k srdci problému směřují dvě lidová pořekadla. První z nich praví, že cesta do pekel je dlážděna dobrými úmysly. A druhé tvrdí, že soucitnému lékaři se rána zanítí.“*³⁶ V knize se Sartori věnuje „vykořenění“, víře, náboženství, islámu a pojmu občan a ne-občan, který se dožaduje

³⁵KIYOSAKI, R. T. *Bohaté dítě, chytré dítě*. Praha, Pragma, 2003, s. 110

³⁶SARTORI, G. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci*. Praha, Dokořán: 2005, s. 116-117

občanských práv, etiky a odpovědnosti. Vše je trochu složité, ale nakonec srozumitelné. Svět kolem nás je nelítostným světem obchodních příležitostí. I dobré úmysly mohou mít protichůdné následky a příliš velký soucit jen zhorší zdravotní stav léčeného. Někdy je lepší rychlý a radikální řez, než dlouhá léčba homeopatiky, která se k řezu stejně vrátí. Pokud už problém nastal, tak mu čelím a řeším ho ihned, bezodkladně!

Reklama je všude kolem nás. Všude a na všechno. „*Reklama je navoněná zdechlina.*“³⁷ Je nezbytné se naučit každé reklamní sdělení rozšifrovat. Většina reklam je za účelem zisku. Jsou i takové, které mají šokovat a tím vyburcovat k akci, např. v boji proti rasismu. Proto je třeba mezi reklamami vždy rozlišovat.

Stát jde občanovi naproti a snaží se mu všemožně pomoci. Výukou FG, zákony, sociálními podporami. Je už jen na občanovi, zda se poučí a využije těchto možností. Zda se zorientuje a uchopí svůj život do vlastních rukou. Nikdo jiný to za něho neudělá!

---

³⁷VJATEROVÁ, L., článek o kontroverzním tvůrci reklamy Toscani Olivieru, *Reklama je navoněná zdechlina*, dostupné z: <http://www.lightgarden.cz/magazine/clanky/osobnosti/oliviero-toscani-reklama-je-navonena-zdechlina>

3 FINANČNÍ GRAMOTNOST A SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA

Finanční gramotnost souvisí s penězi. Ty ale nejsou jedinou hodnotou v životě člověka. Mladý člověk je plný ideálů, ze kterých nechce slevit. Má své představy o životě. Kompromisy ho naučí dělat teprve život. Škola je instituce především vzdělávací a výchovná, předávající kulturní a duchovní dědictví předků. „Vedle možnosti získat široké kompetence musí škola nabízet pro individuální rozvoj žáka smysluplné motivy k utvoření stabilizované postoje a hodnotové orientace, která by jej dokázala provést složitým a měnícím se světem. Výchovné a přirozené socializační prostředí školy je označováno jako prostor, v němž se mohou uplatnit systémy, které mají šanci na zvýšení odolnosti dětí vůči mimoškolním negativním vlivům. Zároveň je ale škola prostředím, ve kterém se při nevládnutí výchovného procesu mohou nové problémy vygenerovat.“³⁸

3.1 Životní hodnoty a finanční gramotnost

„Hodnota je vědomá nebo nevědomá představa o tom, co je žádoucí. Pojem hodnoty vystupuje v různých významech: objekt, postoj, měřítko pro rozhodování... Hodnota se vyskytuje též ve významu vyjádření stavu, kterého nabývá proměnná“.³⁹ Z uvedeného je zřejmé, že hodnota je něco, co je pro jedince důležité, má nějakou cenu, ale samotná důležitost je už u každého jedince různá. Axiologie, jako věda o hodnotách, hodnoty definuje, hledá mezi nimi řád a systematizuje je. Zabývá se hodnotami kulturními, etickými, ekonomickými, politickými, estetickými, ale i osobními. Axiologie se hodnotami zabývá, ale nehodnotí je. Člověk se jimi nezabývá, ale hodnotí je stále. Životní hodnoty jsou pak pro jedince souborem něčeho, co pro něho osobně má význam, za co stojí chodit do práce, za co stojí žít, za co stojí se angažovat, v co věří a co je důležité právě a jen pro něho. Může to být on sám, rodina, děti, láska, zdraví, cit, krása, vzhled, svoboda, pravda, štěstí, peníze, majetek, moc, prestiž, uznání, vzdělání, víra, pomoc jiným, nezávislost, konformita aj. Co má cenu pro jedince, ještě nemusí mít cenu pro společnost.

„Matematicko-ekonomická teorie se přidržuje jediné linie. Tou je maximalizace daného systému hodnot, případně minimalizace jejich ztrát. O jaké hodnoty při tom jde, to ji

---

³⁸PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. Praha, Grada, 2013, s. 126

³⁹JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha, Portál, 2007, s. 97

nezajímá“.⁴⁰ Říká, jak bychom se měli chovat, abychom získali, co největšího užítku. Co upřednostnit a s čím neztrácet čas. Vidí to ovšem jaksi matematicky, generuje homo economicus. Říká, oč by lidem mělo jít, ale neříká, oč jim jde doopravdy. Které hodnoty jsou skutečně hodnotné a které bezcenné.

Nahlédněme do publikace sociologa Libora Prudkého „*Inventura hodnot*“: *Výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti ČR*: (která se zabývá výzkumem a analýzou empirických sociologických výzkumů hodnotového systému občanů ČR, uveďme si pro představu, jak jsme na tom s hodnotami u nás) „*Autoři charakterizují tento konglomerát hodnotových orientací jako „podivný“, ale průkazný. V letech 1997 – 2007 došlo v hodnotových orientacích k podstatnému vývoji. Největší nárůst zaznamenal hédonismus. V roce 1997 se k hédonismu hlásily tři čtvrtiny populace, v letech 2005 a 2007 to bylo víc než 91 %. K nárůstu dochází i v konformismu. R. 1997 zaujímal konformní postoje 48 % obyvatelstva, r. 2005 63 %, r. 2007 58 %. Preferenci svobody před bohatstvím a bezpečím vyjadřovalo r. 1997 69 % obyvatelstva, r. 2007 jen 61 %... Během devadesátých let došlo k oslabení nepřijatelnosti přestupků... Četné přestupky vůči slušnému chování populace považuje za nepřijatelné, ale dělá je. Jsou to: šizení na daních, úplatky, jízda načerno ve veřejných dopravních prostředcích, využívání státní podpory bez nároku na ni, řízení pod vlivem alkoholu, lhaní ve vlastní prospěch a nevěra. Tyto přestupky jsou sice odsuzované, avšak velmi rozsáhle užívané. Co tedy ještě jsou a jak lze chápat normy, ptají se vědci? Jako to, co je nepřijatelné, anebo to, co je obvyklé? V ČR jasně vítězí hédonistická hodnotová orientace. Ta je úzce spojená s individualismem. Navíc dochází k zvláštnímu spojení individualismu a xenofobie i orientace na svobodu. Česká podoba liberalismu se ustaluje na individuálním prožitku, svobodě jako nebránění individuálnímu uplatnění a uzavírání se vůči vnějším okolnostem, vůči cizímu a odlišnému.“⁴¹ Vítězí u nás potěšení, slast a pokrytectví? Můžeme naučit občany žít odpovědný život, zbytečně nezadlužovat sebe ani své děti, pochopit systém sociálního státu a nutnost občanské solidarity? Je český člověk skutečně jakýsi „chytrák“, který si ve všem najde svoji cestičku oklikou? Chci bydlet na úrovni, i když na to nemám! Půjčím si, a když to nevyjde, tak na sebe vyhlásím*

---

⁴⁰KŘIVOHLAVÝ, J. *Konflikty mezi lidmi*. Praha, Avicenum, 1973, s. 83

⁴¹ČULÍK, J. *Hodnoty lidí v ČR*. Článek o publikaci L. Prudkého – *Inventura hodnot*. Britské listy - deník o všem, o čem se v České republice příliš nemluví, 27. 5. 2010, <http://blisty.cz/art/52709.html>

osobní bankrot a za pět let se uvidí! Nic nečtu, to mě nebaví, hned podepíšu, a když tak řeknu, že to nejde přečíst! Jedu na předváděcí akci na výlet a na oběd zadarmo, koupím zboží, které nepotřebuji, ale když mi tak všichni tleskali! A že na ně nemám? No tak je zkusím vnutit mladým nebo zavolám televizi, třeba pomůže reportáž a vrátím to. Vdávat se, proč? Takto dostanu sociální příspěvky jako samoživitelka, dokonce i na bydlení a taťka ať se stará, jestli chce vidět děti! Nutně musím postavit hned teď dům a moderně ho okamžitě vybavit! Našetřeno nemám nic, ale banka ráda půjčí. Pojistit se, a proč? Tak bych platil ještě víc, to raději ušetřím. S těmito názory se setkávám ve svém pracovním životě denně. Je těžké někoho dospělého poučovat nebo mu radit, protože mnohdy je to pro něho urážkou. On přece rozhoduje o svých penězích, tak si to udělá po svém. S každým doporučením je třeba zacházet velmi opatrně, i když je míněno ve prospěch klienta. Každý máme své hodnoty jinde a ještě jsme jinak ochotni je naplnit. Někdo více, někdo to vzdá hned a až takovou cenu, to pro něho nemá a smění své hodnoty za sny a toužebná přání. Naštěstí jsou mezi mými klienty i lidé, kteří přesně vědí, co pro ně má cenu a to takovou, že jsou ochotni slevit ze svých požitků. Takoví, kteří jsou ochotni našetřit dětem na studie i z malých příjmů. Kteří celý život staví svůj příbytek, pomalu, v rámci svých možností, ale o to pak mají ze všeho větší radost. I takové, kteří své vzdušné zámky promění ve skutečnost.

Hodnota je něco zcela individuálního. Každý z nás má jiné motivace, jiné cíle, ale i při stejném cíli, máme jinou představu o tom, jak toho cíle dosáhneme. Naše postoje k řešení problému jsou utvářeny u každého jedince jinak, protože se narodil s jinou genetickou výbavou, jinak byl vychován a jinak prožil život. Navíc jsme stále konfrontováni s jinými. Jak žijí sousedé, co dosáhl tamten, o kolik byl úspěšnější kolega, o kolik rychleji zvládl to či ono. Jsme pobízeni k tomu, abychom byli lepší, než ten druhý a to ve všem a tak dlouho, až se bilancování, porovnávání a konfrontace typu: „proč on ano a já ne“, stane přirozenou součástí života. Bojujeme s druhými lidmi, aniž si to připouštíme. Jak uvádí Jaro Křivohlavý: „*Preparujeme-li ale obezřetně, neunikne nám ta hnací síla, která nemá nic společného s tím druhým. Závodíme nejen s druhými, ale i sami se sebou.*“⁴² Je třeba si uvědomit, že hodnota je individuální, souvisí s morálkou, kterou nemohu naučit studenty jako násobilku, vyjmenovaná slova nebo rovnice, jedině snad osobními příklady, vzory

---

⁴²KŘIVOHLAVÝ, J. *Konflikty mezi lidmi*. Praha, Avicenum, 1973, s. 91

a ideály. Potom také FG je něco, co s hodnotami a také morálkou velmi úzce souvisí. A proto se nedá pouze učit. Možná u žáků ZŠ se může začít s jednoduchou matematickou a numerickou gramotností, ale u studentů SŠ, které bychom měli brát jako dospělé, je už třeba přistupovat k výuce FG jinak. Nelze studenty jen naučit počítat složené úroky, ale je třeba se s nimi individuálně pobavit o problémech ve společnosti, u nich v okolí... zjistit, proč by je to mohlo zajímat, co má pro ně opravdovou cenu, za čím v životě půjdou, jak toho chtějí dosáhnout a přes tyto jejich „individuální osobní hodnoty současné – sny a přání“ s nimi také takto individuálně pracovat a motivovat je a ukazovat jim cestu. Ne vymyslet tu konkrétní cestu za ně, ale společně se zamýšlet a společně tyto cesty nalézat a současně je i kalkulovat a tím je učit FG. FG je součástí života, plyne z potřeb života, není to nic nově objevené, ale jen nově označené a pojmenované. Její neznalost ohrožuje společnost, a proto ji společnost chce mít v učebních osnovách. Na druhou stranu, má přímou souvislost s našim úspěšným a spokojeným životem, proto by nás měla zajímat a my bychom se měli zajímat jí. Plány v životě lidí jsou často měněny, ať už silou osudu nebo člověkem samotným. A schopnost tyto plány „přeplánovat“ a změnit podle aktuální situace co nejméně bolestně, to je pro spokojený život důležitá schopnost. To je právě to, co se v životě cení. „W. James (1842 – 1910) uvedl pro zkoumání sebeúcty tento vzorec: *sebeúcta = úspěch/požadavky*. Čím vyšší jsou požadavky (nároky) člověka, tím větší musí být úspěch, aby se člověk cítil spokojený. Existuje také spojitost mezi stupněm sebeúcty osobnosti a jejím sociálním statutem, prestiží, významností profese, výsledky analýzy vlastní činnosti, zejména pracovní. Hledání a nalézání vlastní totožnosti, sebeujasňování a osobnostního sebevyjádření, adekvátní seberealizace jsou považovány za podstatu moudrosti.“⁴³ Čím větší úspěch dosáhneme, tím bychom mohli být se sebou spokojenější.

Komenského představa moudrosti zní: „Moudrý je ne ten, kdo ví mnoho věcí, nýbrž ten, kdo ví užitečné věci.“⁴⁴

Užitečným věcem se učíme ve škole, ale i v rodině. Nově i FG. Jde o to, zda se ve škole neučí už jen užitečným věcem, včetně FG? Jako by škola mohla vyřešit všechny problémy společnosti. A proto bych se ještě chtěla věnovat škole a s ní souvisejícímu vzdělání.

---

⁴³KOHOUTEK, R. *Základy psychologie osobnosti*. Brno, Akademické nakladatelství, 2000, s. 106

⁴⁴BERDYCHOVÁ, J. *J. A. Komenský a tělesná kultura*. Praha, Olympia, 1991. s. 19

3.2 Škola a vzdělání jako hodnota

Pokud mám mluvit o škole, nejde začít jinak než myšlenkami J. A. Komenského. „*Proč právě Komenský názory o lepším způsobu vyučování a výchovy přerostl své předchůdce a současníky, kteří se pokusili o reformu vzdělání a výchovy?... Je možno říci, že k odpovědi na toto „proč“ patří skutečnost, že Komenský kladl důraz na celek, na prohloubené pojetí vztahů v každém celku, aby tvořily jednotu. Proto dílčí otázky... spojoval vždy s požadavkem, aby se vzdělával, vychovával celý člověk, a jak zdůrazňoval v tradici české reformace, všichni lidé. ... Z filozofie výchovy pak vycházely i jeho známé a úspěšné myšlenky názorného a snadného, radostného a rychlého, důkladného, všestranného formování člověka. ... Filozofie Komenského, kterou nazval pansofií jako úsilím o univerzální moudrost, o to, co je pro život podstatné, navazovala na starověkou myšlenku panharmonickou.*“⁴⁵

„*Prohlubováním vzdělání dochází člověk k dokonalejšímu myšlení, které charakterizuje Komenský takto: 1. Chápat každou věc tak, jak jest, dobrá nebo zlá. 2. Volit dobré a zamítat zlé. 3. Za dobrem jít, tak abys ho došel, zlému unikat, abys mu unikl. Zkrátka, dokonalost mysli záleží v jasném chápání věcí, v dobré vůli a v horlivé pracovitosti.*“⁴⁶

Dítě se naučí být moudrým od svého okolí. Je ovlivňováno výchovou rodičů, školy a socializací. Od prenatálního věku je dítě socializováno. Ještě nenarozené je schopno vnímat svou matku. V socializaci a výchově je ale rozdíl. Výchova je záměrná a cílevědomá činnost za účelem rozvoje osobnosti. Kdežto socializace obsahuje jak záměrné tak nezáměrné vlivy. To znamená, že dítě je socializačními procesy ovlivňováno, ať chce nebo ne a ovlivněno a to kladně i záporně. Socializací se novorozenec, batole, předškolák, školák, pubescent, dospělý člověk začleňuje do společnosti lidí, celoživotně. Přejímá jejich kulturu, ale současně si vyhrazuje své místo – individualizuje se. Výchova podporuje sebereflexi, vede dítě k utváření svého názoru, pozitivní emocionalitu a formuje smysl pro poctivost a odpovědnost. Zejména výchova v rodině dovede dítě k hodnotám, kde musí být jasné, které jsou kladné a které ne. Ty, které jsou rodinou ctěny, pak musí být rodiči také dodržovány. Droga je droga. Cigareta způsobuje smrt. Alkohol dělá z lidí trosky. Přehnaná hubenost/tloušťka může zabít. Vysedávání u počítače nezvýší IQ dítěte,

---

⁴⁵BERDYCHOVÁ, J. J. A. *Komenský a tělesná kultura..* Praha, Olympia, 1991, s. 5

⁴⁶BERDYCHOVÁ, J. J. A. *Komenský a tělesná kultura..* Praha, Olympia, 1991, s. 22

ale zhorší jeho zdravotní stav. Před dětmi je třeba nazývat věci pravými jmény a před dospívajícími o to více. Je třeba je brát jako sobě rovné a mluvit o všem na rovinu. Rodiče spoléhají na vzdělání jako jistotu dobrého zaměstnání a zajištění šťastné budoucnosti nebo naopak přehnaně láteří na špatnou dobu a hrozná poměry, které neskýtají žádné záruky.

Podle Kiyosakiho není školní vzdělání zárukou bohatství. *„Hodnota vzdělání se neustále zvyšuje. Proto se dnes musíme ptát, zda náš tradiční školní vzdělání dostatečně připravuje na řešení úkolů tohoto báječného nového světa. V průmyslovém věku jste mohli začít kariéru hned po dokončení školy... školní vzdělání vám vydrželo na celý život. Dnes je tomu jinak. Zatímco se milióny příslušníků poválečné generace připravuje na odchod do důchodu, mnozí lidé si začínají uvědomovat, že nebyli adekvátně připraveni na řešení problémů nového světa. Poprvé v historii stojí mnoho vzdělaných lidí před stejnými ekonomickými problémy, jako lidé s nižším vzděláním. Lidé jsou dnes nuceni doplňovat si vzdělání, aby uspokojili požadavky nových zaměstnání.“*⁴⁷

Až se zdá, že nikdo už nestuduje pro sebe, ale jen aby se přizpůsobil požadavkům na zaměstnání. Anebo chceme univerzální vzdělání, které je tak flexibilní, že se rychle přizpůsobí rekvalifikační poptávce? Takto se staví ke vzdělání americký podnikatel, autor bestselleru, označovaný jako „učitel bohatých“. Jeho knihy se staly přínosem mnohým lidem. Píše v nich o penězích, hodnotách, práci, účetnictví a splněných snech. Občas dle mého názoru s americkým velikášstvím, ale americké poměry může posuzovat asi jen ten, kdo v nich žije. V každém případě ve svých knihách uvádí návody, které by pro vyučující FG mohly být zajímavé. Je to příklad praktika, který zná sílu peněz, ale nenechal se jimi ovládnout, i když jich má tolik, že je nemůže sám spotřebovat. Což dokazuje tím, že si své zkušenosti nenechal pro sebe. Další zajímavý vhled do vzdělání je Nietzscheho a Liessmanna (z Teorie nevzdělanosti Liessmanna): *„Já znám jen jediný skutečný protiklad, vzdělávací zařízení a zařízení životní nutnosti. K druhému druhu patří všechna existující, ale já mluvím o prvním druhu.“* ... Taková místa necharakterizuje nouze a životní potřebnost a jsou tedy místy svobody, protože ti, kteří je spoluvytvářejí jako žáci a učitelé, nejsou vystaveni tlaku užitečnosti, relevanci praxe, blízkosti životní reality a aktuálnosti, jinými slovy: *Byla to místa pohody... Tím Nietzsche vrátil škole její původní význam toho slova. Škola se vztahuje k latinskému schola a k řeckému scholé a původně znamenala*

---

⁴⁷KIYOSAKI, R. T. *Bohaté dítě, chytré dítě*. Praha, Pragma, 2003, s. 9

„přerušeni práce“ ... Škola přestala být místem pohody, soustředění, kontempace, přestala být školou. Stala se jen místem životní nutnosti. Životní nutnost nutí tato vzdělávací zařízení k tomu, aby se zhostila všech úkolů, které se na ně delegují. Školy se stávají náhradou za rozpadající se rodinu, posledním místem emociální komunikace, preventivní institucí v oblasti drog a AIDS, prvotním místem terapie, poskytovatelem sexuální a jiné osvěty, zařízením na řešení problémů světa dospělých v otázkách znečištění životního prostředí, válek, integrace migrantů, boje kultur, bídy třetího světa, ideologie evropské konkurenceschopnosti... musí zprostředkovat kognitivní vědění všem... “⁴⁸ Toto je přesné vyjádření toho, co sama mnohdy pociťuji. Všechny problémy světa musí řešit všichni, ale prvně škola. Tímto vším jsou školy zmítány. Je to pravda? Nebo je to jen můj pocit? A kam až se škola dostala za ta léta od Nietzscheho po Liessmanna? Opravdu je ekonomika nezvratně nadřazená všem sférám života? Jsme společností vědění nebo nevzdělanosti? Shromažďuje škola jen sumy vědomostí, které více či méně úspěšně předává žákům? Toto jsou otázky hodné hledání pravdy. Obávám se, že odpovědi se budou ubírat dle toho, jestli chceme ve škole svobodnou mysl nebo jistoty a těm podřídíme vše. Podlehne strachům po jistotách? Nebo jsme již dávno podlehli? Já, sama za sebe, chci svobodnou mysl, návrat ke Komenskému, jasnost chápání, zlo je zlo a dobro je dobro, co je nutné se naučit, je nutné se naučit, ale co jen trochu jde, tak svěřme svobodnému myšlení v širším kontextu. Nechme děti učit se myslet a používat při tom svůj jazyk. Nechme je naučit se myšlenky vyjadřovat slovy. Zachovejme písmo takové, jaké se učily naše babičky. A jsem pro návrat k pravému významu školy, jako místu pohody.

3.3 Rodina, finanční gramotnost a sociální pedagogika

„Dřívější neproblematická autorita rodičů nad dětmi byla založena na naprosté závislosti dětí na rodině. Archaické zákoníky přiznávaly rodičům nejen autoritu, ale i dispoziční právo vůči dětem jako objektům jejich soukromého majetku. Tento vztah k dětem trval až do právního vyvázání z otcovské moci zvláštním emancipačním aktem nebo otcovskou smrtí. Neproblematické rodičovské právo tohoto druhu trvalo i v právním světě pozdějším... Bylo založeno na existenci rodiny jako hospodářské jednotky převážně soběstačné a pevně vázané širšími příbuzenskými pouty a morálními tradicemi, jimiž

---

⁴⁸LIESSMANN, K. P. *Teorie nevzdělanosti: omyly společnosti vědění*. Praha, Academia, 2008, s. 44

shodně žila celá společnost. Technický věk učinil do tradiční rodinné struktury hluboký průlom. Její sociální funkce se po každé stránce zužuje, a závislosti jedince na společnosti přibývá tou měrou, jakou ubývá rodinné soběstačnosti. Vyřazení výroby z rodiny a pokračující zařazování obou manželů do sociálního pracovního procesu už samo o sobě mění jejich poměr k dětem. Redukuje časové možnosti vzájemného styku a odkazuje děti stále větší měrou na vliv školy a jiných výchovných institucí. Společenský vliv tak nabývá v životě dětí převahy. Stejnou váhu má skutečnost, že rodina přestala nést bezvýhradně břemeno nákladu na děti. Oblast sociálních nákladů má do budoucna dále narůstat. Ubylo tedy podstatně hmotné závislosti dětí na rodičích, která se vždy odrážela i v závislosti morální. Souběžně slábne stabilita rodiny tím více, čím méně funkcí ji technická společnost ponechává.... Dispoziční právo celé společnosti má v celé šíři vystřídat dispoziční rodičovskou.⁴⁹ Úvod této podkapitoly jsem svěřila citaci z knihy paní profesorky Komárkové, která výstižně popisuje přeměnu tradiční rodiny v rodinu moderní. Rodinu současnou, nukleární, oproštěnou od příbuzenských vztahů, která využívá všech technických výtvarků 21. století, kde se oba dva rodiče zapojují do výrobních procesů, aby rodině zajistili co nejvyšší příjmy a hmotné statky, (které potřebují pro přežití a) které investují do dětí, a přesto všechno, více a více ztrácí dispoziční právo na své děti. Děti jsou více vychovávány vzdělávacími institucemi, než samotnými rodiči. Ti nemají čas, z důvodu pracovního vytížení a také chuť, protože jsou utvrzováni v přesvědčení, že samotná škola se dětem věnuje dostatečně, ne-li lépe, než oni sami a může jim dát tím pádem i více vědomostí a všeho potřebného pro život. Rodiče slepě spoléhají na školu a jakékoli „domácí úkoly“ nebo doučování, které škola chce po dětech, odmítají nebo považují za nepřiměřené. Všem se mají naučit ve škole. Uvažují-li, co je k tomu asi vede, tak mě napadá - únava, neschopnost přemoci se po pracovním dnu, slepá důvěra ve školu a společnost vůbec, obyčejná lenost, chybí jim samotná touha po poznání, strach a obavy z toho, že by děti mohli naučit něco „po staru“ a způsobit jim tak ještě větší problém. A co se týká FG? Možná je ani nemohou naučit něco, co sami neumí. Možná, dosud vždy vyšly s výplatou a žádný rozpočet nepotřebovali. Všude se mluví o krizi rodiny a příčinách této krize. Zaměstnanost a emancipovanost žen, pokles porodnosti, odklad rodičovství, vysoká rozvodovost, honba za kariérou, izolovanost rodiny, prestižnost rodiny, zadluženost rodiny,

---

⁴⁹ KOMÁRKOVÁ, B. *Sekularizovaný svět a evangelium*. Brno, Doplněk, 1993, s.92 - 93

neúplnost rodiny, disfunkčnost rodiny aj. Vůbec se už nemluví o tom, že rodina u nás přestává být hlavním smyslem života, jako tomu bylo dříve.

FG je souhrn znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu. Podle mého názoru je to také schopnost odolávat problémům, naučit se je řešit a rychle reagovat na změny v životě. Každá rodina spravuje svůj rozpočet. Nějakým způsobem se na něm podílí všichni jejích členové. Ale jen některé rodiny ho spravují systematicky, důsledně, písemně a plánují výdaje s dostatečným předstihem. A jen výjimky mezi nimi ještě o tomto poučí své děti. Je třeba upozornit na to, že tady vůbec nezáleží na tom, jak velké příjmy rodina má. I malé peníze se musí rozplánovat. I malé peníze by měly tvořit rezervy. Kromě toho má rodina také funkci záchrannou, podpůrnou. Pokud se opravdu udělá chyba, pak by člověk měl hledat a nalézat oporu právě u rodiny. Chyby jsou lidské a právě z nich plyne největší ponaučení. FG se studentům předkládá ve škole jako nepovinná výuka, od roku 2014 bude povinná, ale učít finančnímu plánování, rodinnému rozpočtu bez souvztažnosti na samotnou rodinu snad ani nemá cenu. Je to jako si dělat řidičský průkaz do šuplíku. Pro sociální pedagogiku se v tomto směru výuky FG a vůbec FV naskýtá příležitost pro kvalitní preventivní program. Otevírá se skvělá příležitost vymyslet, vytvořit a zrealizovat program primární prevence, nejlépe interaktivně prováděný. Koordinovaný mezi subjekty praxe (bankou, úřadem práce, charitou, psychologem...), subjekty, podílející se na zavádění FG ze seznamu MF a samotnými studenty dle jejich zájmů. Prioritou by nemělo být je naučit něco spočítat nebo najít v zákonech, ale myslet v souvislostech. Jen je potřeba studentům nechat prostor pro vlastní úvahy. Pokud povedeme studenty k FG cestou myslet, určitě přijdou na to, že výkonné ekonomiky světa dlouhodobě plánují (Čína, USA, Korea), že bohaté země na nerostné bohatství, které si nechají pomáhat, chřadnou (země Afriky) a jejich obyvatelé přes veškerou pomoc umírají hladem. Přijdou na to, že banky ve všech okolních státech připisují svým klientům větší úroky, než ty u nás. Přijdou na to, že v ČR budou hledat dlouhodobější koncepce, ať se podívají na kteroukoli oblast hospodářství, jen těžce. Sami zjistí, že takto se dobrý hospodář nesmí chovat. A proto jim bude jasné, že jediná jistota jsou pro ně oni sami. Bude jim jasné, že stabilní příjem není nikdy jistý, ale dá se zajistit opatřením proti výpadku. Bude jim jasné, že pokud si udělají jasný měsíční přehled o výdajích, budou schopni rychle reagovat při porušení rovnováhy bilance tím, že budou vědět, co mohou omezit, v jaké výši je omezení únosné a v jaké je již kritické. Nebudou se bát žít spokojený život, protože si budou vědět rady. Budou vědět, že problémy jsou

součástí života, ale oni je mohou ovlivnit. Budou vědět, že je pro ně důležitá rodina, přátelé a peníze budou umět lépe požit jako prostředek a ne cíl svého života.

3.4 Dílčí závěr

Formování správné hodnotové orientace může být dosaženo výchovou a vzděláním. Hierarchie hodnot jsou pro jedince zcela individuální a při srovnání bude každý vyznávat něco jiného. Hodnoty ovlivňují chování a postoje jedince. Někdo chce prožít život akční, jiný potřebuje klid v duši. Někdo upřednostní lásku, svobodu, úctu, bohatství, slávu a někdo moudrost. Někdo má hodnoty zaměřeny výhradně na sebe, jiný na to, aby ovládal druhé, toužíce po moci. Někdo vyznává hodnoty vyšší jako nezávislost, čest, odpovědnost, zdvořilost, pravdu a svobodu. Uskutečňováním hodnot se pak naplňují lidské potřeby, od základních biologických až po seberealizaci. Žádné hromadění informací či znalostí, pokud není spojeno se základními hodnotami humanity, není nositelem hodnot morálních. Podle Kanta – nejdřív je poznání, potom hodnocení. Hodnoty jsou nestálé a v životě člověka se mění. V souvislosti s FG vzdělávejme, ved'me, bud'me studentům příkladem k hodnotám jako je rodina, zdraví, poctivost, zodpovědnost, skromnost, šetrnost a sebeúcta. Potlačujme konzum ve všech jeho podobách. Učme je a ved'me je k odkládání spotřeby na pozdější dobu, k odříkání a zdrženlivost. Učme je šetřit záměrně a cíleně vším, co mohou ovlivnit a také "jen tak, na nečisto", jako trénink na horší časy nebo jako modelovou situaci – teď jako splácím půjčku.

Politici by chtěli, aby FV zabránilo tomu, aby se lidé v důchodu ocitli bez prostředků. Aby se zmenšil počet osobních bankrotů a exekucí. Aby se občané lépe orientovali v záplavě informací. Sociální pedagog by měl působit v oblasti primární prevence, výzkumu, přímé pomoci. V oblasti primární prevence se může podílet na tvorbě preventivních programů na FG, ve spolupráci s jinými obory by se mohl podílet na výzkumu zaměřeného na hledání příčin problémů předlužení, neschopnosti splácet úvěry, bližšího stanovení varovných (kritických) bodů hranic chudoby či dopadů těchto stavů na rodinu. Ne ze sociologického, ale pedagogického hlediska. A v oblasti přímé pomoci by se sociální pedagog mohl zaměřit na koordinaci FG mezi rodinou, školou, obcí a institucemi.

Sociální pedagog by měl učit sociálním dovednostem. Splňuje požadavky na odbornost, ovládá základy práva, psychologie, sociologie, pedagogiky a má filozofický nadhled.

Pokud práce sociálního pedagoga nebude jen formální funkce, zastupovaná (jako např. u preventistu) někým z učitelského týmu, ale práce vykonávaná skutečným sociálním pedagogem, který si umí poradit s aktuálními tématy dané školy, žáků, regionu, potřebami rodičů a ne jen požadavky státu, často tak vzdálenými skutečnému životu, pak by mohl začít řešit i takové problémy, které by chtěli řešit sami žáci. Pak by se mohl z objektu vzdělání stát subjekt vzdělání. A toto by mělo být cílem sociálního pedagoga.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 PRAKTICKÁ ČÁST

4.1 Cíl, metody výzkumu a stanovení hypotéz

Cílem sociologického výzkumu bude ověřit platnost hypotéz. Dotazníkovým šetřením jsem chtěla zjistit, jaká je úroveň znalostí z finanční gramotnosti studentů konkrétního gymnázia po absolvování výuky finanční gramotnosti na základě jejich znalostí z oblasti finančního trhu. Chtěla jsem vědět, jak jsou schopni tyto znalosti využít v životě se zaměřením na rodinné finance, jakou cenu (hodnotu) mají pro studenty peníze a také, jaká je u studentů hodnotová orientace. Peníze nejsou jedinou hodnotou v životě, a proto mne zajímalo, které hodnoty vedou v popředí jejich zájmu. Jsem finančním poradcem Českomoravské stavební spořitelny, jednám hlavně s dospělými osobami, a proto mi byla bližší skupina studentů SŠ, než žáků ZŠ. Pro výzkum jsem si zvolila skupinu gymnazistů, kteří jsou v maturitních ročnících, takže někteří z nich nastoupí po maturitě do zaměstnání, postaví se na „vlastní nohy“ a znalosti z finanční gramotnosti možná uplatní velmi záhy.

Pro výzkum BP byla zvolena kvantitativní metoda výzkumu technikou dotazníkového šetření. Ověření hypotéz bylo provedeno dotazníkovým testováním indikátorů, jako jsou znalosti z oblasti finanční gramotnosti, sebehodnocení studentů a postoj k hodnotám. Proto byla také tato kvantitativní metoda zvolena. Finanční vzdělávání je na SŠ stále vyučováno na bázi dobrovolnosti v hodinách Základy sociální věd a Matematiky, a proto každý vyučující má jiný přístup ke způsobu výuky. Z těchto důvodů, kdy se nelze opřít o zcela identické učební osnovy (standardně používané na všech středních školách), byly testovány znalosti studentů vybraného gymnázia a jejich orientace v FG kvantitativně a následně zpracovány statisticky. Úskalím mého výzkumu je tedy to, že ho nelze zobecnit na všechny studenty SŠ v ČR.

Výzkumný problém – otázky, které budou výzkumem testovány:

- 1) Uměl by student SŠ sestavit rodinný rozpočet?
- 2) Umí se student SŠ dostatečně orientovat ve finanční problematice a službách finančního trhu?
- 3) Uvědomuje si nutnost znalostí z finančního trhu, jak posuzuje student sebe na trhu financí?
- 4) Jaký je hodnotový žebříček studenta?

Hypotézy:

H1 Čím více se rozvine u studentů gymnázia výuka finanční gramotnosti, tím lépe se projeví jejich schopnosti pro sestavení rodinného rozpočtu.

H2 Studenti gymnázia mají dobré znalosti z produktů finančního trhu.

H3 Studenti gymnázia považují finanční gramotnost za důležitou.

H4 Studenti gymnázia mají povědomí o tom, že peníze nejsou hlavní životní hodnotou.

4.2 Vzorek respondentů

Výzkum byl proveden v kvintě, kvartě a 4. ročníku Gymnázia v Uherském Hradišti, Velehradská 213 u 106 studentů.

Základním souborem (populace) by měl být v tomto výzkumu soubor všech studentů SŠ v ČR, kteří absolvovali vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti. Ovšem není v silách výzkumníka, vypracovat z něho Kvótní výběr (napodobuje ve struktuře vzorku známé vlastnosti populace) ani náhodný vzorek (má-li každá jednotka populace stejnou pravděpodobnost, že bude vybrána) k realizaci výzkumu. Proto byl vybrán Účelový výběr vzorku studentů konkrétního gymnázia, který bude reprezentovat vzorek základního souboru. Takový vzorek bude reprezentativním vzorkem pro studenty gymnázií a středních škol s podobnými učebními osnovami. Závěry ale nelze úplně zobecnit pro všechny středoškoláky ČR.

4.3 Dotazník

Dotazník byl rozdělen na dvě části: v první byla požadována tvrdá data jako pohlaví, věk a upřesnění obce, ve které respondent žije, 3 otázky. Druhá část dotazníku obsahuje celkem 21 otázek různého typu – otevřené, uzavřené, polozavřené a jednu baterii otázek. U každé otázky je upřesněn způsob odpovědi.

Otázky do dotazníku byly použity:

- přetransformováním otázek z výzkumu pro MF provedené agenturou STEN/MARK⁵⁰
- z učebnic finanční a ekonomické gramotnosti pro SŠ⁵¹
- a některé zaměřené na zjištění postojů a hodnot studentů

Typy použitých otázek:

- **uzavřené**, tedy takové, u kterých vybírá respondent z nabídnutých odpovědí. Jsou jednoduché pro statistické zpracování odpovědí, ale získá se jen omezený počet informací, odpovědí, které byly v otázce vyjmenovány. Uzavřené otázky vygenerují odpovědi na to, na co byly zadány. Je možné, že právě zde nenajde respondent svou odpověď. Toto lze částečně ovlivnit stejným počtem kladných i záporných odpovědí a doplnit odpovědi neví, kde buď respondent nemusí mít názor anebo nemůže věc sám posoudit, protože neví. Pokud by odpověď neví nebyla, riskuje výzkumník, že respondent odpovídá, aniž by nějaký názor měl.

- **otevřené**, kde bude respondent odpovídat svými vlastními slovy. Otevřené otázky umožní respondentům se přesně a volně vyjádřit a výzkumník může získat zajímavé informace, ke kterým by se možná nikdy sám nedopracoval (protože by se na ně neptal).

---

⁵⁰Výzkum STEM/MARKT – Kvantitativní výzkum pro MF ČR – Finanční gramotnost obyvatel ČR: Červenec 2007. Závěrečná zpráva z výzkumu. 2007, Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Vyzkum_Financi_gramotnost_2007_STEM_pdf.pdf, bylo použito pro přetransformování výzkumných otázek s. 10 – 24.

⁵¹KLÍNSKÝ, P., CHROMÁ, D. *Finanční gramotnost - úlohy a metodika*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2009. Bylo použito jako výchozí podklad pro tvorbu otázek finančního trhu – stavební spoření, RPSN.

Zde je velmi těžké statistické zpracování – rozřadit odpovědi do kategorií, aby se nepřekrývaly. Každá odpověď bude zařazena pouze do jedné kategorie. Teprve kategorie budou následně statisticky vyhodnoceny.

- **polozavřené**, což je kompromis mezi uzavřenou a otevřenou otázkou. U těchto otázek budou nabídnuty odpovědi, ale také s možností si nevybrat ze zadaných odpovědí a odpovědět zcela jinak. Tento typ otázek řeší negativní stránku uzavřených otázek, a pokud tato možnost jinak, jiné, doplňte co, zůstane nevyužita, znamená to, že odpovědi byl dostatek.

- **baterie otázek**, kdy se stejným způsobem dotazuje na více informací zároveň. Tento typ je velmi náročný na respondentovu pozornost, proto musí být jasné zadání a to zcela. Byla využita jen jednou.

Dotazníková data budou po sběru statisticky zpracována, analyzována a vyhodnocena. Měla by potvrdit nebo vyvrátit stanovené hypotézy. Dotazník je přílohou A.

Předvýzkum

Cílem předvýzkumu bylo otestovat srozumitelnost a jednoznačnost otázek dotazníku. Je nezbytné, aby studenti otázkám rozuměli a otázky jim nečinily potíže. Otázka, která se může zdát přijatelná pro výzkumníka, může u druhých lidí vyvolat např. averzi. To by pak mělo neblahý důsledek na odpovědi dotazníkových otázek a zkreslení celého výzkumu. Předvýzkum na malém vzorku může minimalizovat takovéto omyly. Vzorek respondentů předvýzkumu byl proveden v počtu 10 studentů. Na základě jejich pochopení dotazníkových otázek nebylo třeba upravovat konečnou verzi dotazníku.

4.4 Výsledky šetření a analýza

Samotné šetření proběhlo se žáky kvinty, kvarty a 4. ročníku Gymnázia v Uherském Hradišti, Velehradská třída 218, v celkovém počtu 106 respondentů. Žáci absolvovali výuku FG v rozsahu asi 12 hodin v předmětech ZSV a matematiky. Učebnice jsou zcela v kompetenci vyučujících, nejsou předepsané a nebyla nijak zkoumána návaznost na výuku ze ZŠ. Dotazníky byly vyplněny ve škole, na hodině a byly předloženy vyučujícím, jako součást semináře.

Při zpracování každý dotazník dostal číslo, pod kterým jsem provedla přenesení odpovědí k otázkám do Excelu tak, abych s daty mohla pracovat, řadit je, vyhodnocovat a vytvářet grafy pro převod do procentního vyhodnocení. Nepoužila jsem elektronické internetové

zpracování, z toho důvodu, že jsem chtěla pochopit, jak se výzkum skutečně dělá, kolik času zabere, jaké odpovědi/neodpovědi se mohou získat a také proto, že bych se připravila a bližší pochopení těchto mladých respondentů. Pokud bych si nechala data vyhodnotit přes internet, mám za to, že bych dostala sice rychlá data, grafy a tabulky, ale už bych neviděla souvislosti, že někdo přeškrtně slovo rodiče a napíše jen rodič tak silně, že se musel propsat až na lavici, neviděla bych, kolikrát odpověď škrtal, než byl spokojen se správnou odpovědí. Kdybych dostala jen seřazené odpovědi pod sloupec nevím, neviděla bych ten propastný rozdíl mezi jednotlivci, kdy jednomu nestačí linky na svá přání a druhý neumí ani snít. Neviděla bych poznámky „navíc“, které by se do elektronického dotazníku nedostaly. Hlavně bych neměla povědomí o množství práce s tímto vyhodnocením. Zpracovala jsem kvantitativní výzkum, za účelem získání čísel, která byla vyhodnocena, ale nechtěla jsem si nechat ujít příležitost získat i bližší souvislosti, ke kterým bych se anonymním internetovým vyplněním nikdy nedostala. Konečná analýza byla provedena vyhodnocením jednotlivých otázek dotazníku, které daly odpovědi na výzkumné otázky a následně hypotézy. Grafické vyhodnocení výzkumu je přílohou B.

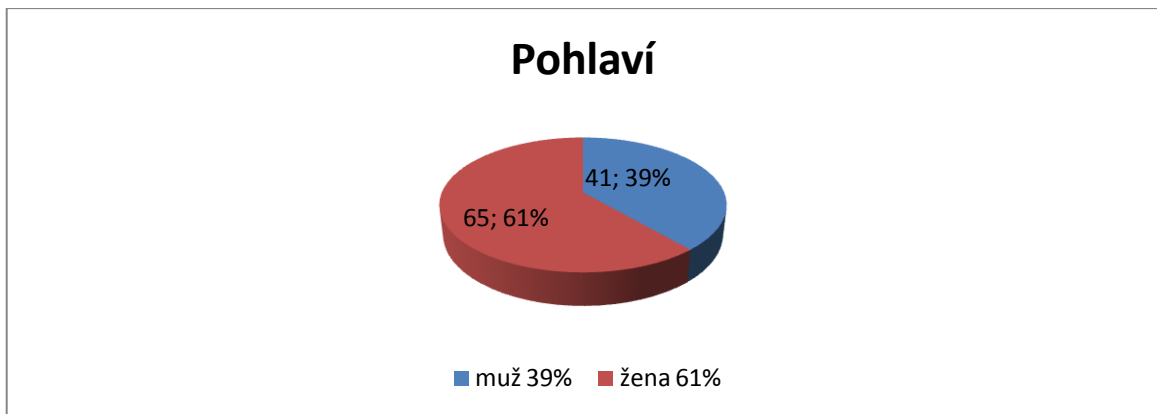
Odpovědi na výzkumné otázky:

- 1) Uměl by student SŠ sestavit rodinný rozpočet?
- 2) Umí se student SŠ dostatečně orientovat ve finanční problematice a službách finančního trhu?
- 3) Uvědomuje si nutnost znalostí z finančního trhu, jak posuzuje student sebe na trhu financí?
- 4) Jaký je hodnotový žebříček studenta?

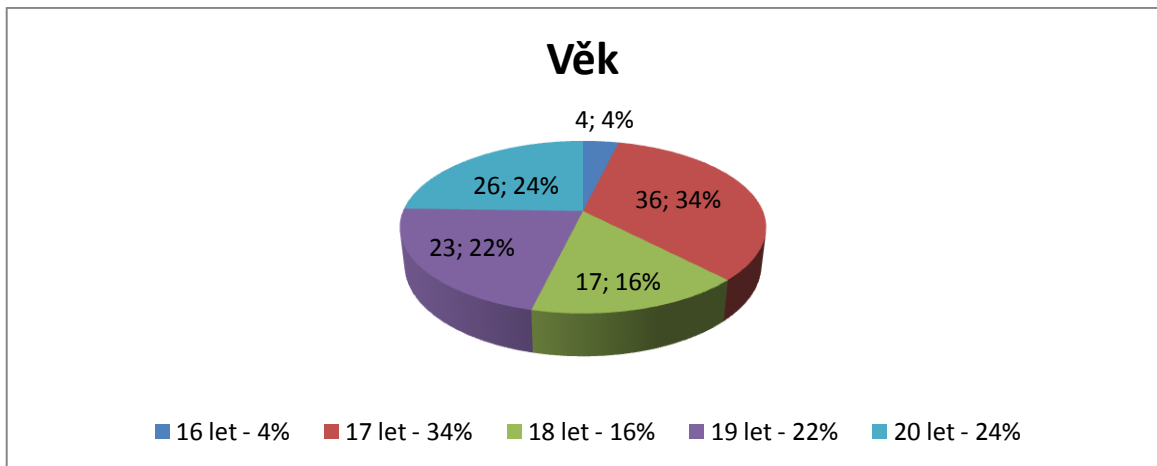
Dotazníkové otázky 1 – 3 jsou demografické, ale pro můj výzkum jen orientační. Pohlaví, věk a město, ve kterém respondenti žijí, nemá vliv na výsledky výzkumu, nebude na ně brán tedy zřetel. Všichni respondenti jsou studenti jednoho gymnázia, absolvovali výuku ve stejném prostředí, stejných předmětech, se stejnými vyučujícími a ve stejném rozsahu hodin. Vzorek respondentů se skládá z 61 % ženského a 39 % mužského pohlaví, věkové zastoupení je 4 % šestnáctiletých, 34 % sedmnáctiletých, což je nejpočetnější skupina, 16 % osmnáctiletých, 22 % devatenáctiletých a 24 % dvacetiletých. Respondentů žijících v obci do 3.000 obyvatel je 44 %, v obci s počtem obyvatel 3.001 – 5.000 jich je 15 % a v obci nad 5.001 obyvatel žije 41 %.

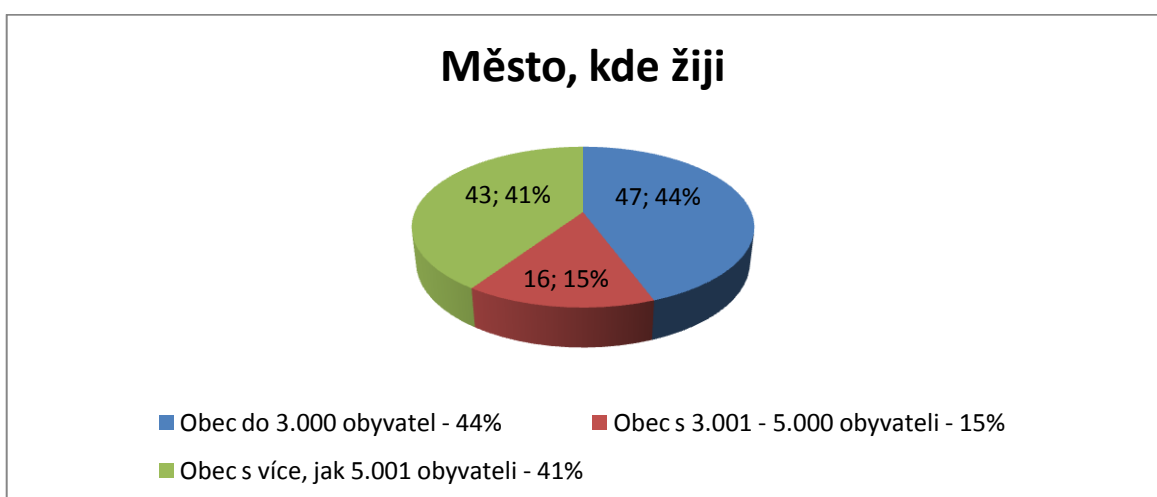
Graf č. 1. Pohlaví respondentů

Graf č. 2. Věk respondentů.

Graf č. 3. Počet obyvatel ve městě, kde respondent žije.

Výzkumný problém - vyhodnocení testovaných otázek:**1) Uměl by student SŠ sestavit rodinný rozpočet?**

Odpověď jsem získala vyhodnocením otázek č. 9, 12, 13, 14 a 20.

Otázka č. 9. Představte si, že investujete 3.000 Kč. Dáte přednost výnosu 300 Kč nebo výnosu 15 %?

Základním předpokladem ke tvorbě rozpočtu je matematická zdatnost. Vycházím z toho, že pokud respondent správně usoudí, co je více ze 3.000 Kč, zda 300 Kč nebo 15 %, pak je matematicky zdatný. Z odpovědí je zřejmé, že matematický úsudek nebo u někoho výpočet, jak bylo vidět na papíře, je u respondentů správný – 97 % jich odpovědělo správně, jen 1 % odpovědělo špatně a 2 % se neuměla rozhodnout.

Otázka č. 12. Sestavuje Vaše rodina rozpočet?

Zde jsem vycházela z předpokladu, že pokud domácnost rodinný rozpočet sestavuje, je velký předpoklad toho, že by v této činnosti, která bude tak zcela běžná, budou pokračovat i děti v takové domácnosti vyrůstající. Těchto rodin - ano, sestavuje, je 22 %, ne sestavuje, odpovědělo 23 %, 31 % plánuje jen někdy – nejčastější odpověď, 14 % plánuje, pokud plánuje nákup něčeho většího a 10 % neví. Pokud mám vycházet z pravidelnosti, jako předpoklad skutečného plánování, nelze za plánování považovat „jen někdy nebo jen za účelem jednoho nákupu“.

Otázka č. 13. Zkoušel/a jste si sestavit svůj osobní rozpočet?

Hned po matematické zdatnosti je nejdůležitější rozhodnutí dělat plány a praktické uskutečnění rozpočtu, byť by měl být špatný či neúplný. Rodinný rozpočet se nedá nosit v hlavě, ale musí se vyložit na papír, aby se dal kontrolovat a vyhodnocovat. Ano odpovědělo 48 %, ne odpovědělo 52 %.

Otázka č. 14. Pokud byste věděl/a, jak správně sestavit osobní nebo rodinný rozpočet, začal/a byste jej využívat?

Přesto, že si někdo z respondentů není jist svými schopnostmi nyní, pokud se to naučí, bude pak ochoten rozpočet sestavovat? Ano odpovědělo 17 %, spíše ano 44 %, celkem 61 % kladných odpovědí. Dále odpovídali 26 % spíše ne, 4 % určitě ne, celkem 30 % a 9 % neví.

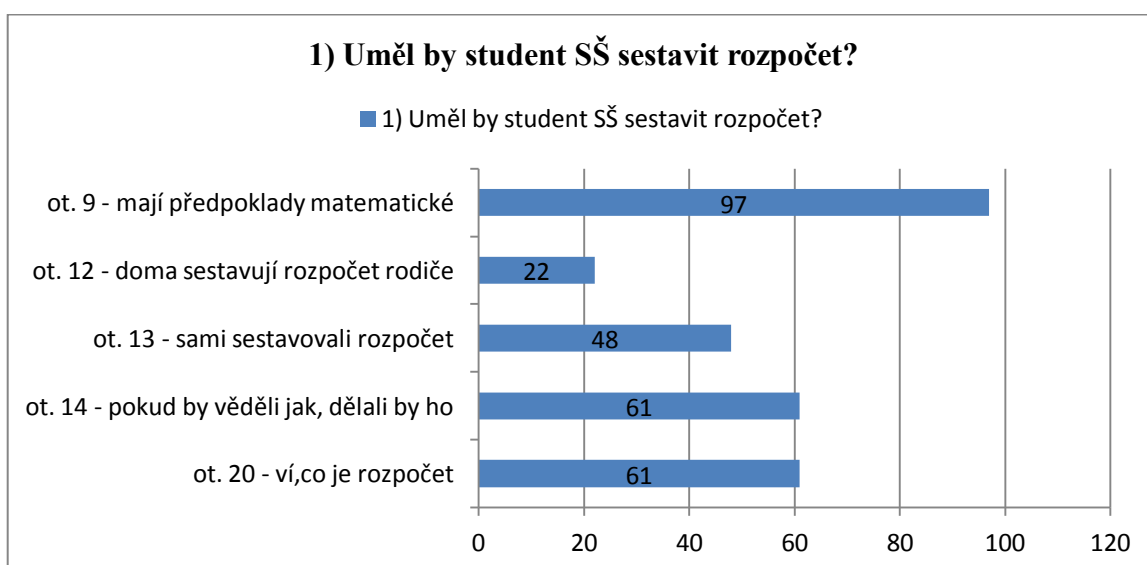
Otázka č. 20. Co je to rozpočet?

Rozpočtem mám získat kontrolu nad financemi, budu moci čelit nenadálým životním situacím. Měl by být pomocníkem ke snižování nákladů a brzdou k předlužení, měl by umožnit najít cestu k tvorbě rezerv a úspory by měl zhodnocovat. Vzhledem k tomu, že rozpočet domácnosti v rozsahu schodků a přebytků při hospodaření je součástí standardů žáků 2. stupně ZŠ, považuji za nezbytné, aby studenti SŠ pracovali v rozpočtu také s aktivy a pasivy, ne jen s příjmy a výdaji. Musí vědět, že auto je jejich pasivem, byť je součástí sociálního statusu rodiny, který může vylepšit. Auto je spotřebič, musí počítat do budoucna s náklady na jeho provoz a údržbu. Musí se naučit rozlišovat mezi tím, kdy považovat rodinný dům za aktivum (zděděný, darovaný) a kdy za pasivum (pořízený na hypotéku). Na základě toho, by měli respondenti vybrat správnou odpověď, že je to soupis aktiv, pasiv, příjmů a výdajů a ne jen příjmů a výdajů. Správně odpovědělo 20 %. Ovšem ve škole je učí, že je to jen soupis příjmů a výdajů, což odpovědělo 41 %, takže je beru také jako správné odpovědi, celkem tedy 61 %. Špatná odpověď a nevím bylo celkem 39 %.

Souhrn: 97 % respondentů má předpoklady matematické, 22 % vidí sestavovat rozpočet doma, více než polovina 52 %, již rozpočet alespoň jednou rozpočet sestavila, 61 % pokud by vědělo jak, tak by ho dělalo také a princip, o čem je rozpočet, pochopilo 61 %.

Odpověď: průměr správných odpovědí je 57,8 %, student SŠ by uměl sestavit rodinný rozpočet nebo alespoň má sestavování rozpočtu předpoklady.

Graf č. 4. Výsledek výzkumné otázky č. 1. Uměl by student SŠ sestavit rozpočet? Přehled výsledků kladných odpovědí otázek z dotazníku č. 9, 12, 13, 14 a 20, potvrzující výsledek.

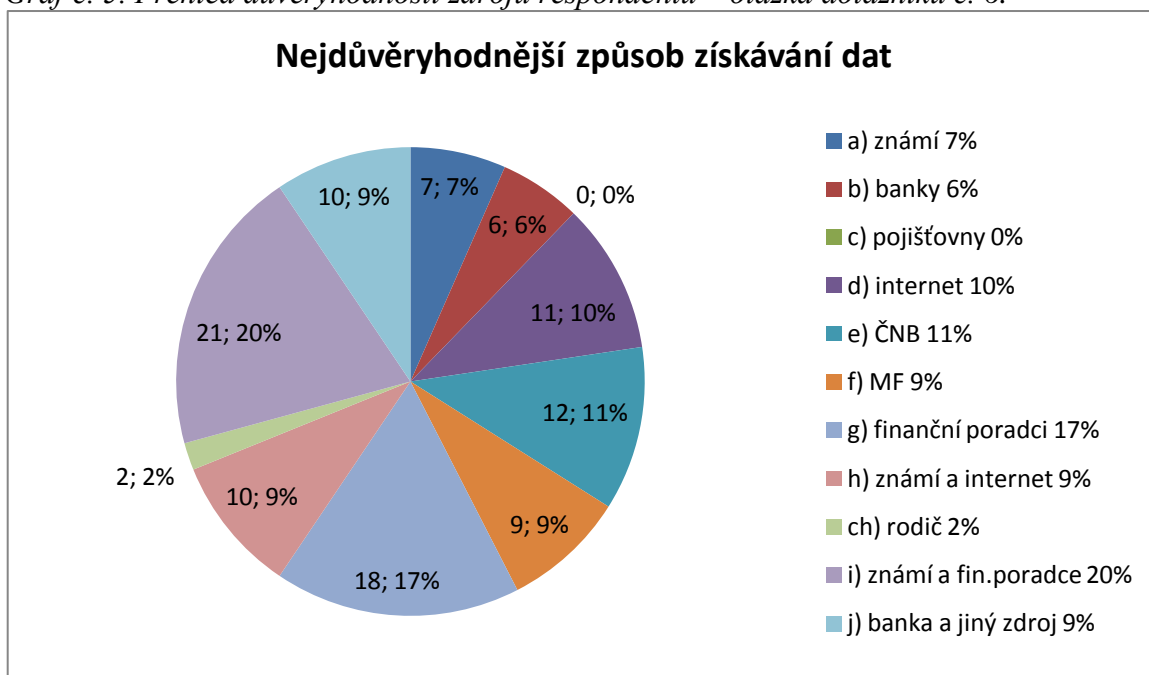

2) Umí se student SŠ dostatečně orientovat ve finanční problematice a službách finančního trhu?

Odpověď jsem získala vyhodnocením vědomostních otázek č. 11, 15, 21, 22 a 23. Pocitové otázky č. 6 a 24 jsem vyhodnotila, protože s otázkou souvisí, ale nezohlednila do výsledku.

Otázka č. 6. Uved'te, který ze způsobů získávání informací, považujete za nejdůvěryhodnější?

Graf č. 5. Přehled důvěryhodnosti zdrojů respondentů – otázka dotazníku č. 6.

Výsledkem je pocitová odpověď, protože nepředpokládám, že by respondenti sami za sebe sjednávali finanční produkty (nemají své příjmy a někteří nejsou zletilí, tudíž nemohou mít tolik osobních zkušeností), ale naznačí nám směr, kterým se v budoucnu budou asi řídit při orientaci na finančním trhu. Bylo nabídnuto 7 odpovědí a jedna volná, kterou respondenti využili. Navíc mohli vybrat více odpovědí současně. Výsledkem je 11 kategorií zdrojů informací. Žádný bod nezískala pojišťovna, jen pouhé 2 % důvěryhodnosti získali rodiče, což je velmi smutné a zarážející a nejvíce procent důvěryhodnosti získali finanční poradci plus v kombinaci finanční poradci a známí. Celkem tyto dvě kategorie získaly 37 %. Jednoznačně tedy je, že informace budou respondenti získávat u finančních poradců a známých. Tedy lidí, se kterými mohou komunikovat a nebudou jen spoléhat na pasivní informace vyhledané na internetu. Je otázkou, proč informace přímé od institucí, jako jsou pojišťovny, banky nebo MF nejsou důvěryhodné. Je to tím, že se respondentům tak jeví nebo tím, že nejsou schopni pochopit sdělené informace přímo od nich nebo tím, že nemají

zájem tyto informace hledat, ale raději se z pohodlnosti obrátí na poradce? Toto nebylo předmětem výzkumu, a protože je tato otázka jen pocitová, žáci gymnázia nemohou mít přímé zkušenosti s důvěryhodností zažitou, nebude brána do průměrného vyhodnocení. Uvádím její vyhodnocení samostatně pro možnou orientaci respondentů v budoucnu.

Otázka č. 11. Práva spotřebitele daná zákonem, ale popřená podmínkami konkrétní smlouvy.

Zde se hodnotí, zda respondenti znají práva spotřebitele do té míry, že jsou platná i přes podpis smlouvy. Jen 21 % respondentů odpovědělo správně.

Otázka č. 15. Pokud byste vybíral/la spotřebitelský úvěr (například na koupi pračky), co by bylo nejdůležitějším kritériem při rozhodování?

Správná odpověď měla být RPSN, kterou zvolilo pouhých 9 % respondentů, 60 % se odpovědělo, že celkový přeplatek, což je dobrý základ pro srovnání konkurenčních nabídek, ale může být zkreslující a svědčí o nepochopení RPSN. Roční procentní sazba nákladů (RPSN) je údaj, který v sobě nese i hodnocení ze strany výhodnosti/nevýhodnosti časové. Je to číslo, které vyjadřuje procentuální podíl z částky dluhu (všech nákladů s úvěrem spojených, úrokovou sazbu), kterou zaplatí dlužník za rok. Porovnání jen nákladů není objektivní. Uvedu příklad: při půjčce bez jakýchkoli poplatků ve výši 100.000 Kč čerpané v lednu na období jeden rok s úrokovou sazbou 10 % p. a a jedinou splátkou po 12 měsících, zaplatí dlužník v prosinci 110.000 Kč. Jeho přeplatek je tedy 10.000 Kč a RPSN 10 %. Pokud ale budou podmínky této půjčky změněny na dvě splátky, tedy 55.000 Kč zaplatí v červnu a zbytek 55.000 Kč v prosinci, jinak za stejných podmínek i úroku, pak jeho přeplatek bude sice také 10.000 Kč, ale RPSN už bude 13,6 %. Příklad jasně ukázal, jak RPSN zachytí časový průběh, který ukáže o kolik je tento typ dvou splátek nevýhodnější pro dlužníka, i když přeplatek je na konci stejný. Vždy by tedy RPSN měla být tím prvním, co musí spotřebitele zajímat. Mám za to, že tady asi ze strany školy nebylo vše důkladně procvičeno.

Otázka č. 21. Monika se nebojí rizika. Peníze, které chce investovat, je připravená i prodělat. Co jí doporučíte: investiční nebo spořicí produkt, když by chtěla vydělat rychle? Pokud studenti znají teorii investování, doporučili by Monice investici do akcií, což učinilo 58 % respondentů.

Otázka č. 22. Až budete v budoucnu investovat, měli byste se řídit magickým trojúhelníkem investování. Znamená to, že byste měli myslet na: riziko, výnos a likviditu. Jednoznačnou a lehkou odpověď rozpoznalo pouhých 27 % respondentů.

Otázka č. 23. Státní příspěvky ve stavebním spoření činí ročně: 2.000 Kč z vkladu 20.000 za rok, což měli respondenti odhalit v zamaskované odpovědi: 10 % z ročního vkladu maximálně 20.000 Kč. A správně tak učinilo 55%. Což je žalostně málo, protože v otázce 16 odpovědělo 103 studentů, že stavební spoření zná. Navíc je to tak frekventované téma, že bych očekávala více znalostí.

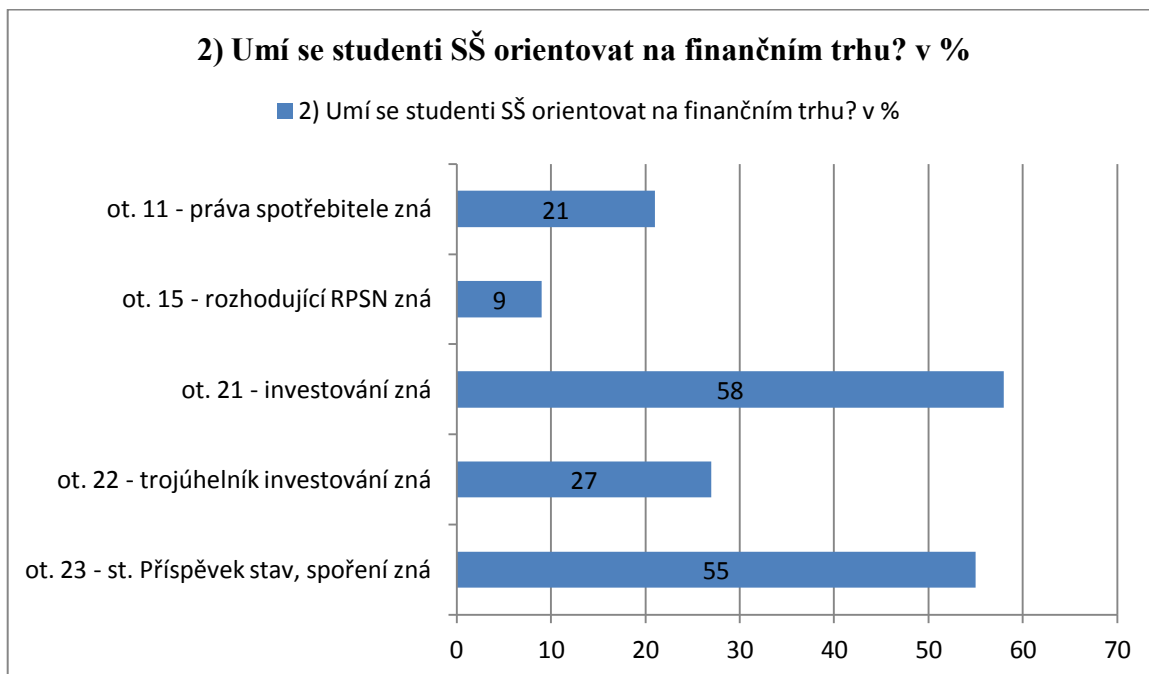
Otázka č. 24. Při rozhodování sjednat investiční produkt je rozhodujícím prvkem u jednice: rozum, city, zprostředkovatel, nevím. Z těchto odpovědí patřilo 74 % rozumu, 1 % citům, 14 % zprostředkovatelům a 11 % nevědělo. A opravdu by to tak mělo být, ale Bohužel, pouze to 1 % citů je ve skutečnosti tím rozhodujícím prvkem. Toto nejlépe vědí „předváděcí“ prodejci, kteří si moc dobře uvědomují, že jen rozechvějí city a ten rozum zatlačí do pozadí a donutí ho podepsat nákup relaxačního křesla nebo zázračné lampy za 70.000 Kč. Je třeba studentům objasnit, že rozum by měl být tím rozhodujícím, což i takto sami označili, ale kdo nás skutečně vede při rozhodování, jsou právě city a my na ně musíme být přichystáni, musíme si být vědomi a musíme se je naučit ovládat a umět jim poručit. Každý spotřebitel by si měl být vědom, že v obchodě je uplatněna psychologie prodeje, jejíž součástí jsou i emoce.

Souhrn: Nejdůvěryhodnější zdroj informací jsou pro respondenty finanční poradci a kombinace finanční poradci a známí, celkem 37 %. Za nejrozhodující činitele při obchodu považují rozum 74 %, ale ve skutečnosti jsou to právě emoce, to si uvědomuje 1 %. Tyto odpovědi nejsou součástí vyhodnocení otázky č. 2, nejsou vědomostní.

Vědomostní otázky - práva spotřebitele studenti neznají, správně odpovědělo jen 21 %. Nejdůležitější kritérium při porovnání úvěrů RPSN rozpoznalo jen 9 %. Rady v investicích ovládá více, než polovina respondentů, 58 %. Magický trojúhelník investování, který nelze dosáhnout nikdy současně, má v povědomí 27 % studentů. Státní podporu ve stavebním spoření zná 55 %.

Odpověď: průměr analyzovaných vědomostních otázek je 34 %, tito respondenti se umí orientovat ve finanční problematice a službách trhu.

Graf č. 6. Výsledek výzkumné otázky č. 2. Umí se studenti SŠ orientovat na finančním trhu? Přehled výsledků kladných odpovědí vědomostních otázek č. 11, 15, 21, 22 a 23, nepotvrzující výsledek, výsledný průměr 34 %.

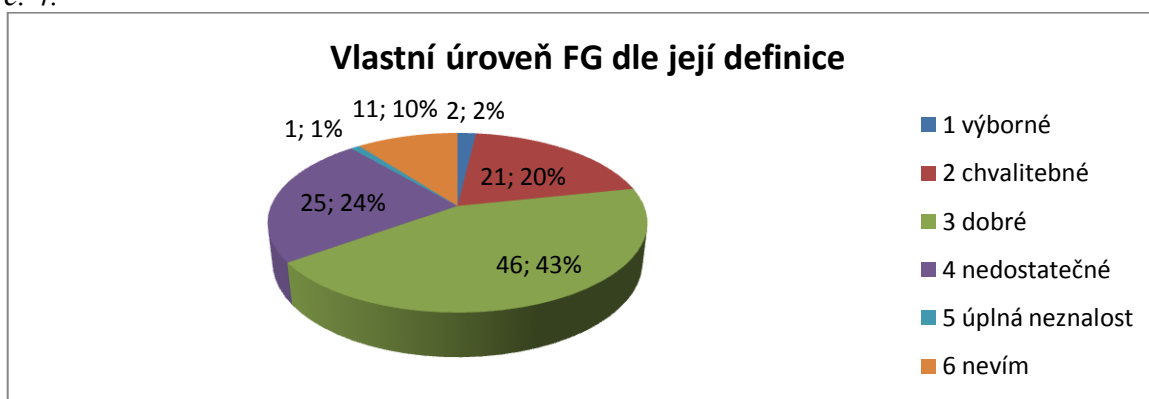
3) Uvědomuje si nutnost znalostí z finančního trhu, jak posuzuje student sebe na trhu financí?

Odpověď jsem získala vyhodnocením otázek č. 4, 5 a 8.

Otázka č. 4. Jak hodnotíte vlastní úroveň finanční gramotnosti dle její definice?

Na stupnici 1 – 6, se respondenti zhodnotili následovně: znalosti výborné 2 %, chvalitebné 20 %, dobré 43 %, nedostatečné 24 %, úplná neznalost 1 % a nevím 10 %. Průměr jejich znalostí je známka 3,33.

Graf č. 7. Přehled hodnocení vlastní úrovně FG respondentů dle definice, otázka dotazníku č. 4.

Otázka č. 5. S čím jste spokojen/a nebo nespokojen/a? Zde byly tři kategorie a), b), c).

a) s mou úrovní FG jsem spokojen, škála 1 – 5, výsledkem je průměrná známka 2,68, ale nejčastější odpověď spíše nespokojen.

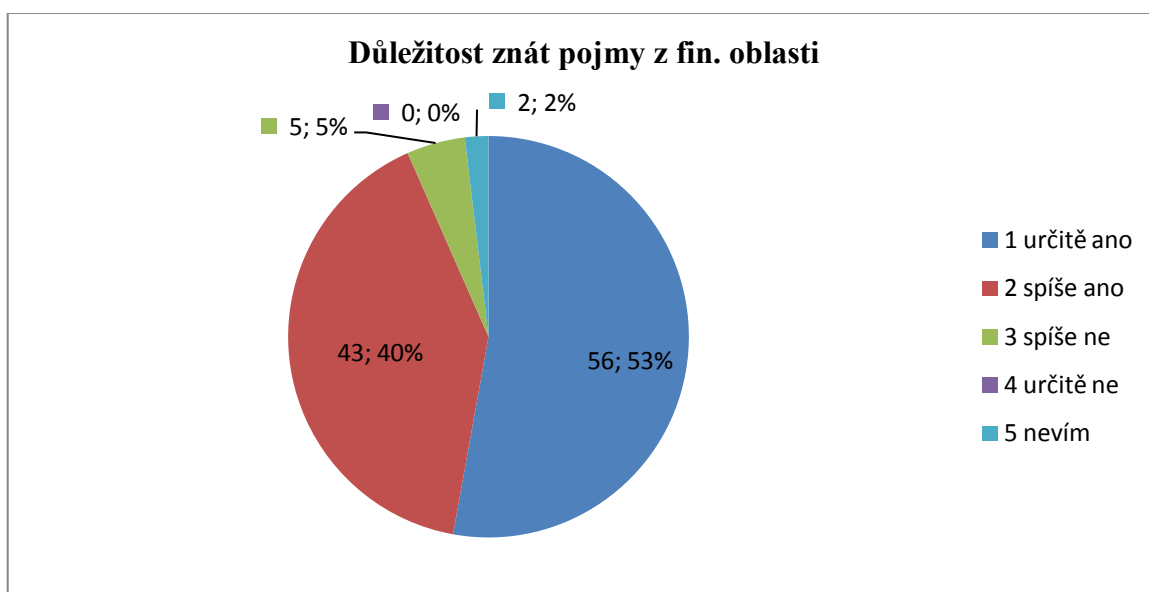
b) s mou orientací v nabídce konkrétních produktů a služeb na finančním trhu jsem spokojen, škála 1 – 5, výsledkem je průměrná známka 2,61 a nejčastější odpověď spíše nespokojen.

c) s vysvětlením problematiky FG ze strany školy jsem spokojen, škála 1 – 5, výsledkem je průměrná známka 2,74, kdy je téměř stejná četnost odpovědi spíše spokojen – spíše nespokojen.

Otázka č. 8. Je pro Vás důležité, abyste znal/a pojmy z finanční oblasti?

Respondenti odpovídali na škálové stupnici 1 – 5, určitě ano a spíše ano odpovědělo 93% respondentů. Výsledkem je průměrná známka 1,61.

Graf č. 8. Přehled vyhodnocení, jak studenti gymnázia považují FG za důležitou, otázka dotazníku č. 8.

Shrnutí: vlastní úroveň FG dle definice FG hodnotí respondenti v průměru známkou 3,33. Spokojenost s vlastní úrovní FG dle jejich názorů, hodnotí v průměru známkou 2,68. Spokojenost s vlastní orientací v nabídce produktů, hodnotí v průměru známkou 2,61 a s vysvětlením FG ze strany školy hodnotí průměrnou známkou 2,74. Pro 93 % respondentů je důležité znát pojmy z finanční oblasti.

Odpověď: studenti si jednoznačně uvědomují důležitost znalostí z finanční oblasti. Vlastní úroveň FG dle její definice hodnotí průměrnou známkou 3,33.

4) Jaký je hodnotový žebříček studenta?

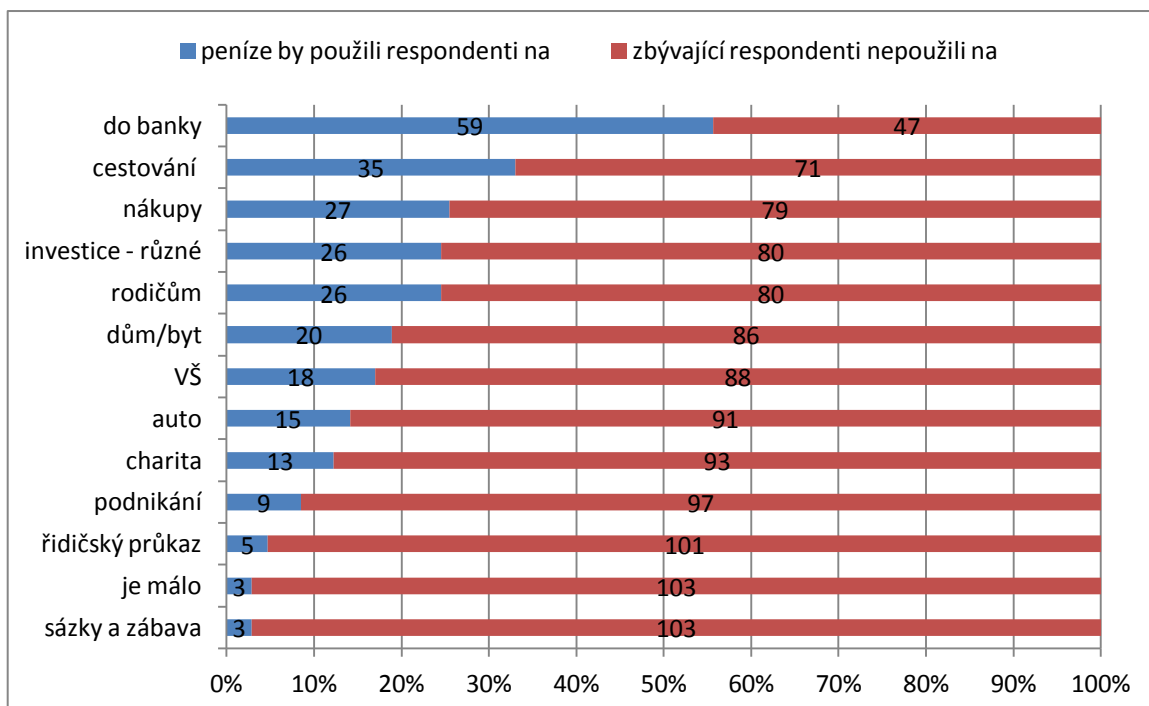
Peníze nejsou jedinou hodnotou. Co má pro studenta takovou cenu, že by za to dal 1.000.000? Tato otevřená otázka by mohla odpovědět na skrytou otázku, co je důležité, oč lidem opravdu jde? Ve fantaziích je vše možné, otázka vyplaví na povrch hodnoty, které mají pro respondenta skutečnou osobní cenu. Jedna otázka je omezená penězi a druhá není omezená vůbec ničím.

Odpověď jsem získala vyhodnocením otázek č. 17, 18 a 19.

Otázka č. 17. Co byste dělal/a, kdybyste vyhrál/la 1.000.000 Kč? Prosím popusťte svou fantazii a popište slovy.

Každý z respondentů odpověděl, někdo měl více způsobů využití obnosu, někdo jen jeden. Někteří respondenti dokonce částku ihned rozdělili na přesné sumy. Ani u jednoho respondenta nezůstala otázka nezodpovězena. Odpovědi jsem roztřídila do kategorií, kterých je 13. Nejčastěji bylo peněz použito na uložení do banky 59, poté využito na cestování 35, utraceno za nákupy 27, na různé investice 26 a pomoc rodičům 26 odpovědí. Pak následovaly téměř stejné kategorie pořízení bydlení 20, zaplacení studií 18 a koupě auta 15 odpovědí. Na charitu odkázalo 13 odpovědí. Podnikat by začalo 9 respondentů, 5 by si pořídilo řidičský průkaz, pro 3 byl milion málo peněz a jiní 3 by peníze prosázeli.

Graf č. 9. Přehled použití 1.000.000 Kč bez omezení, otázka dotazníku č. 17.

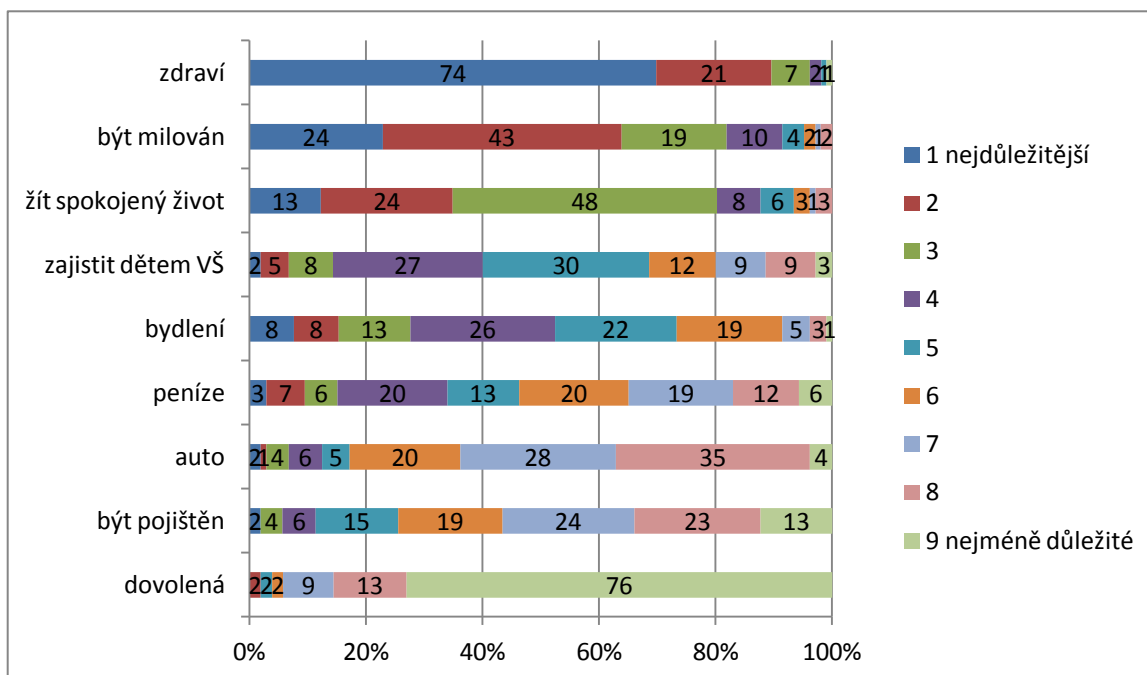

Otázka č. 18. Co byste udělal/a, kdybyste měl/a tu moc udělat na světě, co byste chtěl/a? Prosím popusťte svou fantazii a popište slovy.

Odpovědi jsem opět roztrídila do kategorií, kterých bylo 19. Tentokrát ale odpovědi byly většinou altruistické povahy. Vedou zákaz a zrušení válek 27, změna politických systémů 25, zrušení chudoby 18 odpovědí. Následuje štěstí pro všechny lidi, podpora životního prostředí a charita po 13 odpovědích. Zbylé kategorie jako podpora zdraví, cestování, zlepšení ekonomiky až po ochranu zvířat, mají od 12 po 3 odpovědi, viz otázka č. 18 vyhodnocená v příloze.

Otázka č. 19. Jaké je podle Vás pořadí důležitosti potřeb pro rodinu? Seřadte prosím od nejdůležitějšího po nejméně důležité připsáním čísla 1 – 9.

Graf č. 10. Přehled pořadí důležitosti potřeb respondentů, otázka dotazníku č. 19.

Nejdůležitější je zdraví, poté následuje být milován, prožít spokojený život, bydlení, peníze, zajistit dětem VŠ, mít auto, být pojištěn a jezdit na dovolenou. Zarážející je, že nepovažují za důležité zajistit dětem vzdělání a pojistit se, čímž by si pojistili ten spokojený život. Dá se tedy usuzovat na to, že důležitost pojištění pro rodinný rozpočet nebyla dostatečně školou vysvětlena. Bydlení je důležitější, než studia pro děti. Kategorie jiné nebyla využita.

Shrnutí: výsledkem je, že více, než polovina respondentů, pokud by dostala konkrétní částku, tak by si část peněz uložila do banky a část spotřebovala ihned. Více než třetina by cestovala. Následuje drobná spotřeba, investice a dary rodičům téměř na stejné úrovni.

Jakmile jde o konkrétní částku i hodnoty pořázené mají zcela konkrétní podobu. Úspory, cestování, spotřeba, investice a pomoc rodičům. Jakmile by měli studenti neomezenou moc, měnili by svět k lepšímu. Od zákazu válek, změny politických systémů po zrušení chudoby a ochranu přírody. V konkrétních kategoriích pro rodinu je nejdůležitější zdraví, být milován a prožít spokojený život. Zajištění VŠ vzdělání má velmi nízkou důležitost.

Odpověď: hodnoty dle důležitosti pro rodinu studenti řadí v pořadí zdraví, být milován a prožít spokojený život. Zajištění VŠ vzdělání pro své děti má velmi nízkou důležitost. Nejméně důležité je být pojištěn. Volné prostředky by byly z části uloženy do banky a z části spotřebovány. Neomezenou moc by respondenti využili k nápravě světa.

Ověření hypotéz

Na základě vyhodnocení výzkumných otázek byly vyhodnoceny hypotézy. Grafické znázornění otázek je uvedeno v příloze B.

H1 Čím více se rozvine u studentů gymnázia výuka finanční gramotnosti, tím lépe se projeví jejich schopnosti pro sestavení rodinného rozpočtu.

V otázce č. 13 odpovědělo 48 % respondentů, že zkoušelo rozpočet sestavit. V otázce 14. Pokud byste věděl/a, jak správně sestavit osobní nebo rodinný rozpočet, začal/a byste jej využívat, odpovědělo určitě ano a spíše ano celkem 61 %, spíše ne a určitě ne celkem 30 %, neví 9 %.

Potvrzení hypotézy 1: ze všech studentů, kteří absolvovali výuku FG, již sestavilo rozpočet 48 %. Pokud by všichni věděli jak správně postupovat, sestavovalo by rozpočet už 61 %. Na základě tohoto vztahu usuzuji o potvrzení H1.

Hypotéza H1 byla potvrzena.

H2 Studenti gymnázia mají dobré znalosti z produktů finančního trhu.

Analýzou odpovědí otázek č. 11, 15, 21, 22 a 23 (viz. Vyhodnocení výzkumné otázky č. 2), jsem získala data, z nichž je zřejmé, že: práva spotřebitele studenti neznají, správně odpovědělo jen 21 %, nejdůležitější kritérium při porovnání úvěrů, RPSN, rozpoznalo jen 9 %. Investice chápe více než polovina respondentů 58 %. Trojúhelník investování má v povědomí 27 % studentů. Státní podporu ve stavebním spoření zná 55 %.

Výsledkem je průměr správných odpovědí 34 %. Přesto, že studenti dle vlastního názoru (pocitově) uvádí v otázce č. 16, že znají nezákladnější finanční produkty (jako je bankovní účet, bankovní karty, stavební spoření, penzijní připojištění, životní pojištění a hypotéku v průměru 102 respondentů ze 106, skutečné vědomosti (potvrzené ve výzkumné otázce č. 2) má jen jedna třetina z nich (34 %).

Hypotéza H2 byla vyvrácena.

H3 Studenti gymnázia považují finanční gramotnost za důležitou.

Vyhodnocením otázky č. 8, kde uvádí 53 % respondentů určitě ano a 40 % spíše ano, celkem tedy 93 %, že považuje FG za důležitou proti zbývajícím 7%, se potvrdila H3.

Hypotéza H3 byla potvrzena.

H4 Studenti gymnázia mají povědomí o tom, že peníze nejsou hlavní životní hodnotou.

Vyhodnocením otázky č. 19, kde byly peníze ohodnoceny respondenty průměrnou známkou 5,39 z celkových 9 možných. Hlavní hodnotou je zdraví, být milován a žít spokojený život.

Hypotéza byla potvrzena.

4.5 Dílčí závěr

Analýzou odpovědí z dotazníku jsem dostala tyto odpovědi na výzkumný problém testovaných otázek: student SŠ by si uměl sestavit rodinný rozpočet, neumí se dostatečně orientovat ve finanční problematice a službách finančního trhu. Student SŠ si uvědomuje nutnost znalostí z finančního trhu, sebe posuzuje na trhu financí průměrnou známkou 3,33 a žebříček hodnot pro rodinu má student v tomto pořadí: zdraví, být milován, prožít spokojený život, zajistit si bydlení, peníze, dětem VŠ, být pojištěn, mít auto, jezdit na dovolenou.

Analýzou výzkumného problému (vyhodnocením čtyř výzkumných otázek a vyhodnocením otázek z dotazníku) jsem dostala následující závěry hypotéz:

H1 Čím více se rozvine u studentů gymnázia výuka finanční gramotnosti, tím lépe se projeví jejich schopnosti pro sestavení rodinného rozpočtu, byla potvrzena.

H2 Studenti gymnázia mají dobré znalosti z produktů finančního trhu, byla vyvrácena.

H3 Studenti gymnázia považují finanční gramotnost za důležitou, byla potvrzena.

H4 Studenti gymnázia mají povědomí o tom, že peníze nejsou hlavní životní hodnotou, byla potvrzena

Z mého výzkumu je zřejmé, že studenti gymnázia jsou schopni sestavit rodinný rozpočet, mají matematickou zdatnost a jsou si vědomi důležitosti problému. Pro život nejsou zatím dostatečně vybaveni informacemi o konkrétních produktech finančního trhu. Škola nemá předpis, co je musí učit a podle čeho. Rodina pro studenty není důvěryhodná v oblasti získávání informací a skutečně jen 22 % rodin sestavuje doma pravidelně finanční plány. Většina rodin plánuje jen větší investice. Pro dosažení dobrých výsledků FG je potřeba začít na nejnižší úrovni, v základní škole. Další vzdělání by mělo mít návaznost na SŠ, což zatím nemá. Závažnost světa financí se již dnes jeví jako nepřehledná, pro mnohé složitá, a tak se jí vyhýbají. Je důležité si uvědomit, že tato složitost a závažnost už nikdy nebude menší, jen poroste, a proto je potřeba si stanovit alespoň základy, které by měl každý znát. Znalost by bylo dobré začít budovat na základech toho, co vidí děti doma. Součinnost s rodinou je tady velmi důležitá. Pokud by škola byla schopná si zajistit svého sociálního pedagoga, mohla by na tom vydělat celá společnost. Dobře informovaný, věci znalý spotřebitel učiní méně špatných rozhodnutí, než ten neinformovaný a pokud už je učiní, bude vědět, jak je napravit. Většina studentů považuje za důležitější, než peníze, být zdravý, být milován a prožít spokojený život. Jen desetina z nich spoléhá s financováním důchodu na stát. Ostatní spoléhají na sebe a své úspory. Povzbuzující z celého výzkumu je, že studenti mají zájem o dění kolem sebe, jsou ochotni pomáhat a napravovat svět. Nemyslí jen na své potřeby. Pokud by jim byla dána neomezená moc, pomáhali by potřebným různými formami.

ZÁVĚR

Vláda ČR usiluje od roku 2005 o zlepšení postavení spotřebitelů a o zvýšení transparentnosti finančního trhu v souladu se standardy EU. Koncepce je dotažena do strategického dokumentu NSFV, která má vytvořit ucelený systém vzdělávání pro ČR. Vzdělávat se mají všichni. Již od žáků základních škol až po uchazeče o zaměstnání na Úřadech práce. Zprostředkovat vzdělání mají zejména ministerstva, ČNB a nevládní organizace.

Faktem je, že výuka FG na základních a středních školách je dosud dobrovolná. Vychází ze standardů, ale samotnou výuku pojímá každá škola dle vlastního uvážení. Povinná výuka FG bude zavedena od roku 2014. Předepsané jednotné materiály nejsou.

Znalost hospodaření domácnosti, tvorba rodinného rozpočtu se mají stát prevencí proti předlužení. Půjčky jsou součástí života. Vždy byly a také budou. Je potřeba se naučit rozlišovat mezi tím, co skutečně člověk potřebuje, jak si dluhy zajistí pro případ výpadku příjmů, a tomu, kdy může spotřebu odložit na pozdější dobu, na kterou se připraví. Je potřeba se naučit plánovat standardně, pravidelně, celoživotně a apelovat víc na osobní odpovědnost a pravidelné vyhodnocování rozpočtu. Většina testovaných žáků si rozpočet sestavila. Výzkumem se potvrdilo, že rozpočet sestavuje pravidelně jen necelá čtvrtina rodin dotázaných žáků.

Výsledkem výzkumu je potvrzení hypotéz, že rozvoj výuky FG souvisí se schopností ho sestavit, že žáci považují FG za důležitou a že peníze nejsou hlavní životní hodnotou. Hypotéza, že žáci mají dobré znalosti z produktů finančního trhu, nebyla potvrzena. Sociální pedagogika má předpoklady pro zprostředkování těchto znalostí svým studentům. Těmi by mohli být jak žáci ZŠ a SŠ, formou preventivních programů, tak občané, kteří již uvízli v dluhové pastí, formou přímé konkrétní pomoci řešením jejich problémů.

„Lidé jsou vrženi do postmoderní společnosti a nemají kam utéci: musí se podívat do tváře vlastní mravní nezávislosti a tedy vlastní mravní odpovědnosti, kterou jim nelze vzít, ale již se ani nemohou zříci. Tato nová nutnost je často příčinou mravního bloudění a zoufalství. Dává však také morálnímu subjektu šanci, jakou dosud nikdy neměl.“⁵²

---

⁵²BAUMAN, Z. *Úvahy o postmoderní době*. Praha. Sociologické nakladatelství, 1995. s. 163

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Zákon č. 634/1992 Sb. o ochraně spotřebitele. In: *Zákony ČR on line*. 1992. [online], [cit. 2013-01-03] Dostupné z: <http://www.zakonycr.cz/seznamy/634-1992-sb-zakon-o-ochrane-spotrebitel.html>

BAUMAN, Zygmunt. *Úvahy o postmoderní době*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. 165 s. ISBN 80-85850-12-5.

BERDYCHOVÁ, Jana. *J. A. Komenský a tělesná kultura*. Praha: Olympia, 1991. 62 s. ISBN 80-7033-091-0.

CACH, J. *Tomáš Garrigue Masaryk o škole a vzdělání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. 133 s. ISBN 80-04-25554-X.

GOLEMAN, Daniel. *Emoční inteligence. Proč může být emoční inteligence důležitější než IQ*. Praha: Columbus, 1997. 348 s. ISBN 80-85928-48-5

HETFLEIŠOVÁ, Ladislava. *Banky, jak je neznáte*. Praha: Artedit, 2011. 157 s. ISBN 978-80-254-8901-7.

HUBÍNKOVÁ, Zuzana a kol. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. Praha: Grada Publishing a.s., 2008. 280 s. ISBN 978-80-247-1593-3.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2007. Vydání 2. 288 s. ISBN 978-80-7367-269-0.

KELLER, Jan. *Až na dno blahobytu*. Praha: EarthSave CZ s.r.o., 2005. Vydání 3., 132 s. ISBN 80-903085-7-0.

KIYOSAKI, Robert T., LECHTER, Sharon I. *Bohaté dítě, chytré dítě*. Praha: Pragma, 2003. 291 s. ISBN 80-7205-949-1.

KLÍNSKÝ, Petr, CHROMÁ, Danuše. *Finanční gramotnost - úlohy a metodika*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2009. 104 s. ISBN 978-80-87063-26-2.

KOHOUTEK, Rudolf. *Základy psychologie osobnosti*. Brno: Cerm, 2000. 263 s. ISBN 80-7204-156-8.

KOMÁRKOVÁ, Božena. *Sekularizovaný svět a evangelium*. Brno: Doplněk, 1993. 284 s. ISBN 80-901102-9-0.

KOTÁSEK, Jiří a kol., *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Bílá kniha*. Praha: Tauris, 2001, 97 s. ISBN 80-211-0372-8.

KOUKOLÍK, František. *Já o vztahu mozku, vědomí a sebeuvědomování*. Praha: Karolinum, 2005. 382 s. ISBN 80-246-0736-0.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Konflikty mezi lidmi*. Praha: Avicenum, 1973. 304 s. Ed. 73713-73521-08/31

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Mít pro co žít*. Praha: Návrat Domů, 1994. 92 s. ISBN 80-85495-33-3.

LIESSMANN, Konrad Paul. *Teorie nevzdělanosti: omyly společnosti vědění*. Praha: Academia, 2008. 125 s. ISBN 978-80-200-1677-5.

LIVINGSTON, Gordon. *Příliš brzy starý, příliš pozdě moudrý*. Praha: Beta, 2006. 182 s. ISBN 80-7306-265-8.

NIETZSCHE, Friedrich. *Genealogie morálky Polemika*. Praha: Aurora, 2002. 147 s. ISBN 80-7299-048-9.

NIETZSCHE, Friedrich. *Ranní červánky*. Praha: Aurora, 2004. 254 s. ISBN 80-7299-077-2.

PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2013. 203 s. ISBN 80-247-3470-5.

RATHOUSKÁ GRMELOVÁ, Eva a kol., *Finanční gramotnost – Analýza zapracování finanční gramotnosti do ŠVP středních odborných škol*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2010. 35 s. ISBN 978-80-87063-32-3.

SARTORI, Giovanni. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci*. Praha: Dokořán, 2005. 134 s. ISBN 80-7363-022-2.

Tiskoviny

POSPÍŠIL, J. *Vymáhání pohledávek*. Hospodářské noviny, Praha: Páteční vydání 16. – 18. března 2012, příloha HN Byznys. s. 18

Internetové odkazy

ČULÍK, Jan. *Hodnoty lidí v ČR*. Článek deníku Britské listy, shrnující výsledky sociologického výzkumu knihy L. Prudkého *Inventura hodnot* ze stran 287 - 312, ze dne 27. 5. 2010, ISSN 1213-1792. Dostupné z: <http://blisty.cz/art/52709.html>

EFA Project. *Přehled stávajících programů FV v Evropě*. s. 6. [online] Dostupné z: http://www.eu-efa.eu/?q=cs/prehled_stavajicich_programu_financniho_vzdelavani_v_evrope

European Commission. *DGMARKT*. 2011, 8 s. Zpráva ze zasedání expertní skupiny finančního vzdělávání v EU, Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/finservices-retail/docs/capability/101217_report_en.pdf

KANT, Immanuel. citát. [online] Dostupné z: <http://web.quick.cz/apropos/CITATY/k.htm>

MASARYK, Jan. ČR Brno – proslov k mládeži o svém otci, ze záznamu 5. 2. 2013, [online] Dostupné z: <http://hledani.rozhlas.cz/?query=jan+masaryk>

MATĚJŮ, Petr aj. *Bílá kniha terciárního vzdělávání - verze projednaná vládou dne 26. 1. 2009*, úvodní slovo ministra MŠMT Ondřeje Lišky, 81 s. [online] Dostupné z: http://www.lf.upol.cz/fileadmin/user_upload/LF-dokumenty/BKTV.pdf

NSFV. *Národní strategie finančního vzdělávání 2010*. s. 1 - 4. [online] Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Narodni_strategie_Financniho_vzdelavani_MF2010.pdf

SBFG. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách: Společný dokument vypracovaný na základě usnesení vlády č. 1594 ze dne 7. prosince 2005*. 2007, s. 7. [online] Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/SBFG_25_326-07_.pdf

USNESENÍ VLÁDY ČR, *o zlepšení podmínek v bankovním sektoru*. 2005, č. 1594 [online] Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Usneseni_Vlady__CR_7_12_2005.pdf

VJATEROVÁ, Lucie, *Reklama je navoněná zdechlina*. Článek o autoru reklam bojující proti rasismu a tabu Toscani Olivieru. [online]. 2009 [cit. 2013-04-19]. Dostupné z: <http://www.lightgarden.cz/magazine/clanky/osobnosti/oliviero-toscani-reklama-je-navonena-zdechlina>

VESELÝ, A. *Institucionalizace neodpovědnosti, efektivity, nebo konformity? Reformy organizací veřejných služeb v teorii akontability* - Sociologický časopis / Czech Sociological Review, 2012, Vol. 48, No. 4, s. 781. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/d1b497e84665752e0d361dfed106c6f8b3c3b3e6_757-784.pdf

Výzkum STEM/MARKT - Kvantitativní výzkum pro MF ČR – Finanční gramotnost obyvatel ČR: Červenec 2007. Závěrečná zpráva z výzkumu. 2007, [online] Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Vyzkum_Financni_gramotnost_2007_STEM_pdf.pdf

WEISS, P. *Proměny podob sexuality*. Psychologie dnes č. 8/1998, s. 5. Dostupné z: [www. http://publib.upol.cz/~obd/fulltext/iuridic1/iuridic1-20.pdf](http://publib.upol.cz/~obd/fulltext/iuridic1/iuridic1-20.pdf)

Zpráva o činnosti MF za období 2002 – 2006. *Zpráva MF*. 27. 6. 2006, s. 15. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Zprava_o_cinnosti_MF_2002_2006_pdf.pdf

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČNB Česká národní banka

ČR Česká republika

DPH Daň z přidané hodnoty

EU Evropská unie

FG finanční gramotnost

FV finanční vzdělávání

MF Ministerstvo financí

MPO Ministerstvo průmyslu a obchodu

MŠMT Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

NSFV Národní strategie finančního vzdělávání

OECD Organisation for Economic Co-operation and Development

RPSN roční procentní sazba nákladů

SBFG Systém budování finanční gramotnosti

SŠ střední škola

VŠ vysoká škola

ZŠ základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ - GRAFŮ

Graf č. 1. Pohlaví respondentů

Graf č. 2. Věk respondentů.

Graf č. 3. Počet obyvatel ve městě, kde respondenti žijí.

Graf č. 4. Výsledek výzkumné otázky č. 1. Uměl by student SŠ sestavit rozpočet? Přehled výsledků kladných odpovědí otázek z dotazníku č. 9, 12, 13, 14 a 20, potvrzující výsledek.

Graf č. 5. Přehled důvěryhodnosti zdrojů respondentů – otázka dotazníku č. 6.

Graf č. 6. Výsledek výzkumné otázky č. 2. Umí se studenti SŠ orientovat na finančním trhu? Přehled výsledků kladných odpovědí otázek z dotazníku č. 11, 15, 21, 22, 23 a 24, nepotvrzující výsledek.

Graf č. 7. Přehled hodnocení vlastní úrovně FG respondentů, otázka dotazníku č. 4.

Graf č. 8. Přehled vyhodnocení, jak studenti gymnázia považují FG za důležitou, otázka dotazníku č. 8.

Graf č. 9. Přehled použití 1.000.000 Kč bez omezení, otázka dotazníku č. 17.

Graf č. 10. Přehled pořadí důležitosti potřeb respondentů, otázka dotazníku č. 19.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník

Příloha B – Grafické vyhodnocení výzkumu

PŘÍLOHA A: DOTAZNÍK

Vážení studenti,

dovoluji si Vás tímto oslovit s žádostí o spolupráci při dotazníkovém šetření menšího rozsahu, které bude součástí mé bakalářské práce na téma:

„FINANČNÍ GRAMOTNOST U STUDENTŮ SŠ“.

Prosím o vyplnění tohoto dotazníku, který je zcela anonymní, proto neuvádějte žádné jméno ani příjmení. Dotazníky prosím vyplňte co nejpečlivěji, usnadníte mi tím zpracování. Informace, které od Vás tímto způsobem získám, jsou zcela důvěrné a budou použity pouze jako podklad pro vypracování mé bakalářské práce. Slouží výhradně pro mne a můj výzkum. Vyplnění dotazníku Vám zabere asi 30 minut. Po zpracování výzkumu budou dotazníky zničeny.

Dotazník je rozdělen na dvě části. První část se týká základních dat demografických a informací o obci, ve které žijete. Druhá část dotazníku je pak sestavena z 21 konkrétních otázek, na které budete odpovídat formou kroužkované vybrané odpovědi nebo krátkým nejvýstižnějším popisem. Celou bakalářskou práci včetně výsledků mého šetření z těchto Vašich dotazníků naleznete na internetových stránkách <http://www.stag.utb.cz> po obhajobě mé práce, nejdříve po 1. 7. 2013 nebo Vám ji mohu zaslat v případě zájmu na Vaš e-mail. Pro tento účel je u vyučujícího samostatný list papíru, na který můžete napsat svou kontaktní mailovou adresu. Ještě jednou Vás prosím o zodpovědný přístup k vyplnění dotazníku a apeluji na Vaši studentskou kolegiálnítu, na kterou si vzpomenete, až sami budete studenty VŠ.

Děkuji Vám za Vaši ochotu a trpělivost!

Božena Králíková, studentka 3. ročníku bakalářského programu Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, s místem studia Institut mezioborových studií Brno, studijní obor Sociální pedagogika.

1. Pohlaví. Zakroužkujte dle skutečnosti: jsem
a) muž b) žena
2. Věk studenta. Napište, kolik let máte v tomto roce 2013 .....
3. Město, obec, ve kterém žijete. (Zakroužkujte jednu odpověď")
a) žiji v obci do 3.000 obyvatel
b) žiji v obci s počtem obyvatel 3.001 - 5.000 obyvatel
c) žiji v obci s více jak 5.001 obyvateli
4. Jak hodnotíte vlastní úroveň finanční gramotnosti dle její definice? (zakroužkujte jednu odpověď na stupnici 1-6)

Definice : „Finančně gramotný občan chápe základní ekonomické souvislosti, orientuje se na trhu finančních produktů a služeb a je schopen odpovědně spravovat osobní nebo rodinný rozpočet, včetně správy finančního majetku a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace“.

Znalosti Výborné	Znalosti chvalitebné	Znalosti dobré	Znalosti nedostatečné	Úplná neznalost	Nevím
1	2	3	4	5	6

5. S čím jste spokojen/a nebo nespokojen/a?
(ke každé otázce zakroužkujte jednu odpověď na stupnici 1 – 5 a to dle míry spokojenosti)
Velmi spokojen/a = 1 spíše nespokojen/a = 3
Spíše spokojen/a = 2 velmi nespokojen/a = 4 nevím = 5
  - a) s mou úrovní finanční gramotnosti jsem..... 1 2 3 4 5
  - b) s mou orientací v nabídce konkrétních produktů a služeb na finančním trhu
jsem 1 2 3 4 5
  - c) s vysvětlením problematiky finanční gramotnosti ze strany školy
jsem 1 2 3 4 5
6. Uveďte, který ze způsobů získávání informací, považujete za **nejdůvěryhodnější**?
Odpověď zakroužkujte, POZOR u této jediné otázky můžete zakroužkovat maximálně 2 odpovědi, ale můžete si zvolit také jenom jednu odpověď, pokud ji považujete za vyčerpávající:
a) od známých
b) od bank
c) od pojišťoven
d) z internetu
e) od ČNB
f) od Ministerstva financí
g) od finančních poradců
h) jiný způsob a tím je .....
7. Kde jste získal/la nejvíce informací pro orientaci v oblasti financí a bank?
(prosim vypište slovy)
.....

8. Je pro Vás důležité, abyste znal/a pojmy z finanční oblasti? (zakroužkujte jednu odpověď na stupnici 1-5)
URČITĚ ANO	SPÍŠE ANO	SPÍŠE NE	URČITĚ NE	NEVÍM
1	2	3	4	5
9. Představte si, že investujete 3.000 Kč. Dáte přednost výnosu 300 Kč nebo výnosu 15%? (zakroužkujte jednu odpověď)
- 300Kč
  - 15%
  - nejsem schopen se rozhodnout
10. Jak budete financovat své potřeby v důchodu? (prosím vypište slovy, jak se chcete zajistit na důchod)
- .....
- .....
- .....
11. Práva spotřebitele daná zákonem, ale popřená podmínkami konkrétní smlouvy: (zakroužkujte jednu odpověď)
- jsou i nadále platná a lze je vymáhat bez ohledu na podpis smlouvy, která je popírá
  - lze je omezeně vymáhat, a to jen v některých případech
  - jsou i nadále platná, nelze je však vymáhat soudně
  - nelze vymáhat, neboť jsme se jich podpisem smlouvy vzdali
12. Sestavuje Vaše rodina rozpočet? (zakroužkujte jednu odpověď na stupnici 1-5)
ANO	NE	NĚKDY	JEN, KDYŽ PLÁNUJE nákup něčeho dražšího	NEVÍM
1	2	3	4	5
13. Zkoušel/a jste si sestavit svůj osobní rozpočet? (zakroužkujte jednu odpověď)
ANO	NE
14. Pokud byste věděl/a, jak správně sestavit osobní nebo rodinný rozpočet, začal/a byste jej využívat? (zakroužkujte jednu odpověď na stupnici 1-5)
URČITĚ ANO	SPÍŠE ANO	SPÍŠE NE	URČITĚ NE	NEVÍM
1	2	3	4	5
15. Pokud byste vybíral/la spotřebitelský úvěr (například na koupi pračky), co by bylo nejdůležitějším kritériem při rozhodování? (zakroužkujte jednu odpověď)
- výše měsíční splátky
  - výše celkového přeplatku
  - výše úroku
  - RPSN
  - důvěryhodnost poskytovatele
  - nevím
  - jiné, uveďte co .....

16. K jednotlivým produktům finančního trhu a) – i) zakroužkujte vždy jednu z odpovědí ANO nebo NE nebo NEVÍM, dle Vašich znalostí, a to u všech třech typů dotazů – ZNÁM – VYUŽÍVÁM – VYUŽÍVAJÍ RODIČE, jinými slovy na každém řádku zakroužkujete VŽDY 3 odpovědi dle Vašich znalostí:

	<u>ZNÁM</u>	<u>VYUŽÍVÁM</u>	<u>VYUŽÍVAJÍ RODIČE</u>
a) bankovní účet	ANO-NE	ANO-NE	ANO-NE-NEVÍM
b) bankovní karty	ANO-NE	ANO-NE	ANO-NE-NEVÍM
c) stavební spoření	ANO-NE	ANO-NE	ANO-NE-NEVÍM
d) penzijní připojištění	ANO-NE	ANO-NE	ANO-NE-NEVÍM
e) životní pojištění	ANO-NE	ANO-NE	ANO-NE-NEVÍM
f) hypotéka	ANO-NE	ANO-NE	ANO-NE-NEVÍM

17. Co byste dělal/a, kdybyste vyhrál/la 1.000.000 Kč? Prosím popusťte svou fantazii a popište slovy:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

18. Co byste udělal/a, kdybyste měl/a tu moc udělat na světě, co byste chtěl/a? Prosím popusťte svou fantazii a popište slovy:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

19. Jaké je podle Vás pořadí DŮLEŽITOSTI POTŘEB PRO RODINU? Seřaďte prosím od nejdůležitějšího po nejméně důležité PŘIPSÁNÍM ČÍSLA 1 - 8:

a) vlastnit auto	důležitost č.....
b) vlastnit dostatečné množství peněz	důležitost č.....
c) vlastnit rodinný dům / byt	důležitost č.....
d) být zdravý	důležitost č.....
e) být dostatečně pojištěn	důležitost č.....
f) trávit 2 x ročně dovolenou v zahraničí	důležitost č.....
g) prožít spokojený rodinný život	důležitost č.....
h) zajistit dětem VŠ vzdělání	důležitost č.....
i) být milován	důležitost č.....
j) jiné.....	důležitost č.....

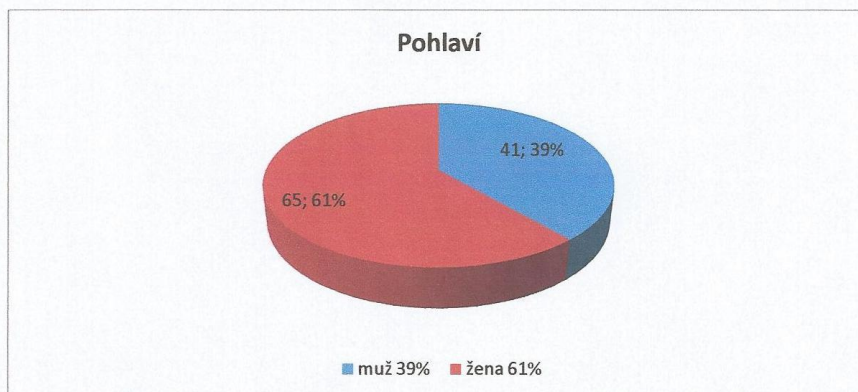

20. Co je to rozpočet? (zakroužkujte jednu odpověď)
- a) soupis všech úspor, příjmů a výdajů
  - b) soupis příjmů a výdajů
  - c) soupis aktiv, pasiv, příjmů a výdajů
21. Monika se nebojí rizika. Peníze, které chce investovat, je připravená i prodělat. Co jí doporučíte: investiční nebo spořicí produkt, když by chtěla vydělat rychle? A proč? (zakroužkujte jednu z odpovědí a) – c) a uveďte k ní krátké zdůvodnění proč)
- a) doporučím nákup zlata, protože
.....
  - b) doporučím nákup akcií, protože
.....
  - c) doporučím investiční životní pojištění s možností průběžného výběru, protože
.....
22. Až budete v budoucnu investovat, měli byste se řídit magickým trojúhelníkem investování. Znamená to, že byste měli myslet na: (zakroužkujte jednu odpověď)
- a) riziko, výnos a důvěryhodnost bankovního ústavu
  - b) riziko, výnos a likviditu
  - c) ztrátu, zisk a daně
23. Státní příspěvky ve stavebním spoření činí ročně: (zakroužkujte jednu odpověď)
- a) 25 % z ročního vkladu maximálně 18.000 Kč
  - b) 3.000 Kč ročně
  - c) 10 % z ročního vkladu maximálně 20.000 Kč
24. Při rozhodování sjednat investiční produkt je rozhodujícím prvkem u jednice: (zakroužkujte jednu odpověď)
- a) rozum
  - b) city
  - c) osoba, která jej zprostředkovává
  - d) nevím

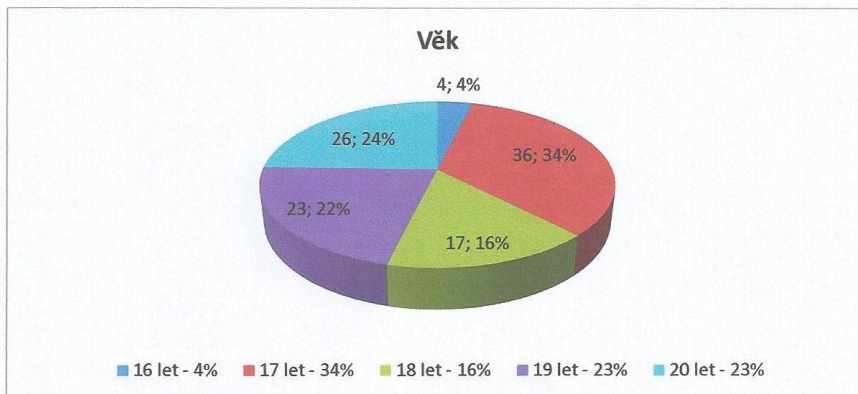
PŘÍLOHA B: VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

PŘÍLOHA B: Grafické vyhodnocení výzkumu

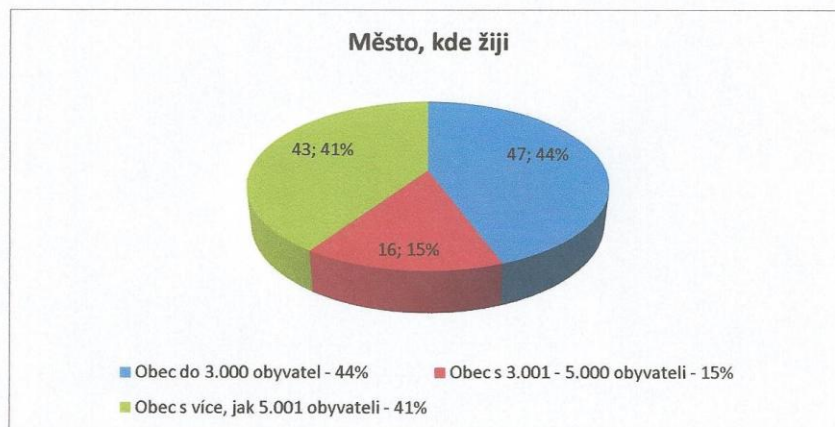
1. Pohlaví. Zakroužkujte dle skutečnosti: jsem
a) muž   b) žena

2. Věk studenta. Napište, kolik let máte v tomto roce 2013 .....

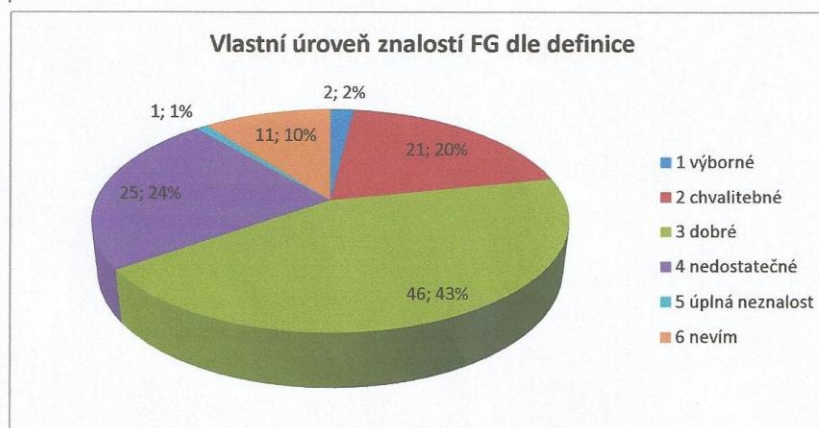
3. Město, obec, ve kterém žijete. (Zakroužkujte jednu odpověď')
- a) žiji v obci do 3.000 obyvatel
b) žiji v obci s počtem obyvatel 3.001 - 5.000 obyvatel
c) žiji v obci s více jak 5.001 obyvateli

4. Jak hodnotíte vlastní úroveň finanční gramotnosti dle její definice? (zakroužkujte jednu odpověď na stupnici 1-6)

Definice: „Finančně gramotný občan chápe základní ekonomické souvislosti, orientuje se na trhu finančních produktů a služeb a je schopen odpovědně spravovat osobní nebo rodinný rozpočet, včetně správy finančního majetku a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace“.

Znalosti Výborné	Znalosti chvalitebné	Znalosti dobré	Znalosti nedostatečné	Úplná neznalost	Nevím
1	2	3	4	5	6

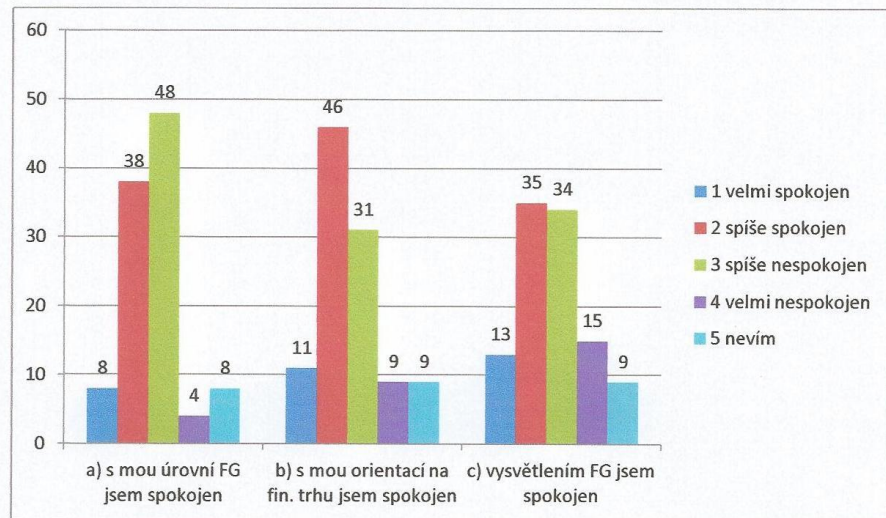

$$\text{Průměr } 3,33 = ((1 \times 2) + (2 \times 21) + (3 \times 46) + (4 \times 25) + (5 \times 1) + (6 \times 11)) / 106$$

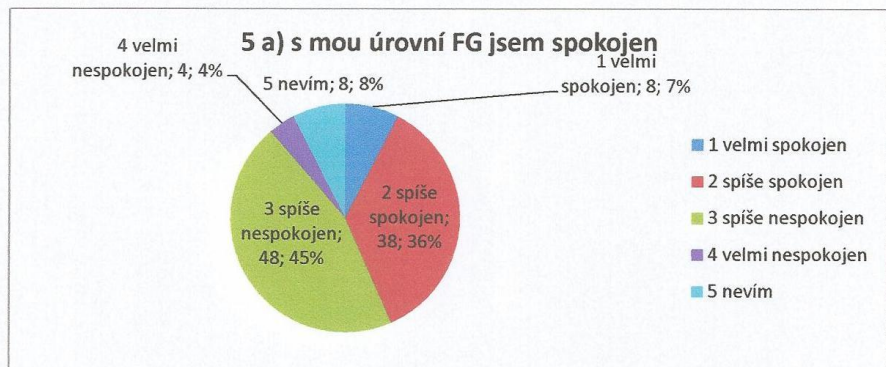
5. S čím jste spokojen/a nebo nespokojen/a?
(ke každé otázce zakroužkujte jednu odpověď na stupnici 1 – 5, dle míry spokojenosti)

Velmi spokojen/a = 1   spíše nespokojen/a = 3
Spíše spokojen/a = 2   velmi nespokojen/a = 4   nevím = 5

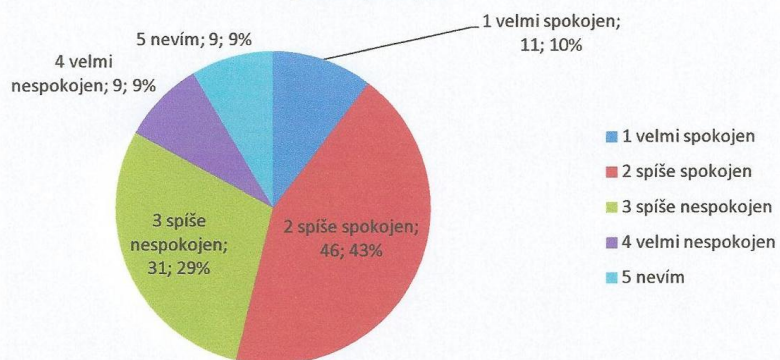
- a) s mou úrovní finanční gramotnosti jsem 1 2 3 4 5
 b) s mou orientací v nabídce konkrétních produktů a služeb na finančním trhu
     jsem 1 2 3 4 5
 c) s vysvětlením problematiky finanční gramotnosti ze strany školy
     jsem 1 2 3 4 5

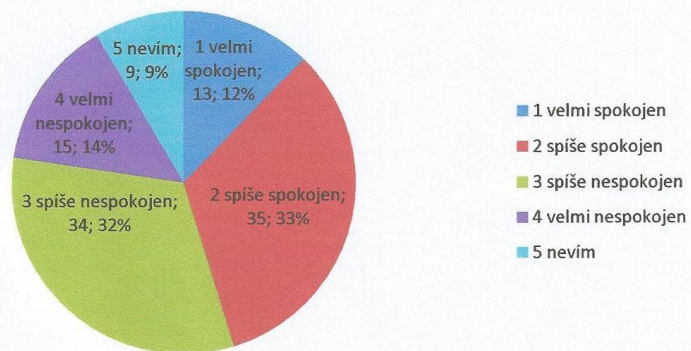
Průměr: 2,68   2,61   2,74

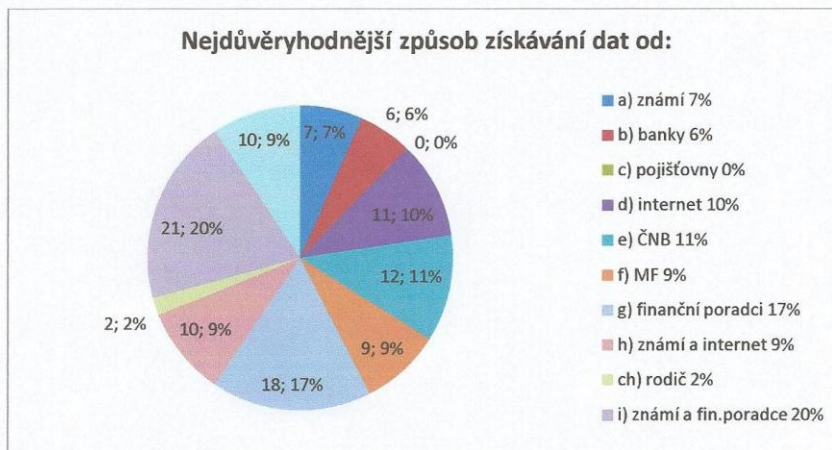
**5 b) s mou orientací v nabídce produktů finančního trhu
jsem spokojen**

5 c) s vysvětlením FG ze strany školy jsem spokojen

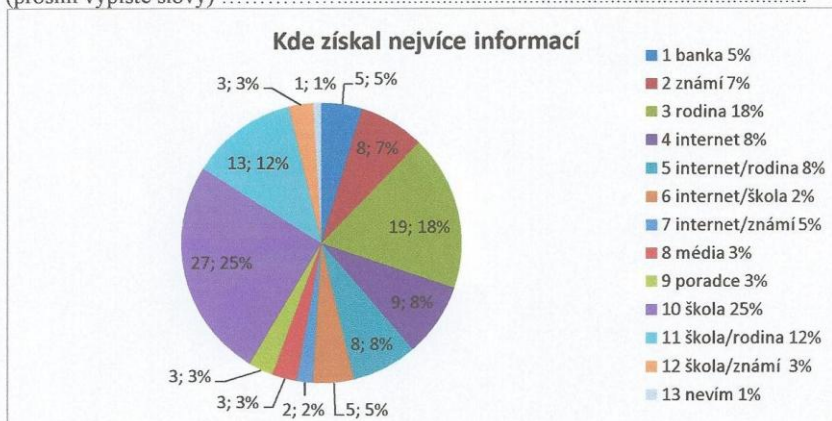

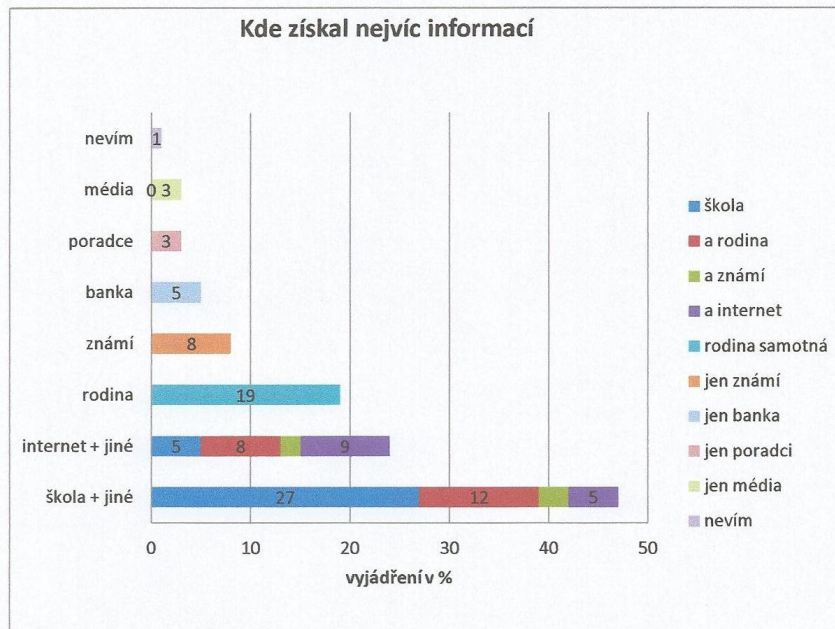
6. Uveďte, který ze způsobů získávání informací, považujete za **nejdůvěryhodnější**?
 Odpověď zakroužkujte, POZOR u této jediné otázky můžete zakroužkovat maximálně 2 odpovědi, ale můžete si zvolit také jenom jednu odpověď, pokud ji považujete za vyčerpávající:
- a) od známých
  - b) od bank
  - c) od pojišťoven
  - d) z internetu
  - e) od ČNB
  - f) od Ministerstva financí
  - g) od finančních poradců
  - h) jiný způsob a tím je .....

Nejdůvěryhodnější je získat informace od fin. poradců, plus v kombinaci se známými.

7. Kde jste získal/la nejvíce informací pro orientaci v oblasti financí a bank?
 (prosím vypište slovy) .....

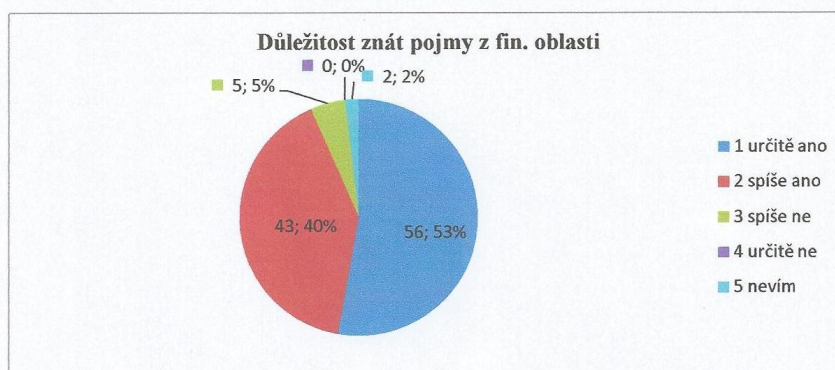

Nejvíce informací získali ve škole 27, následuje rodina 19 a jejich kombinace 12 (v %).

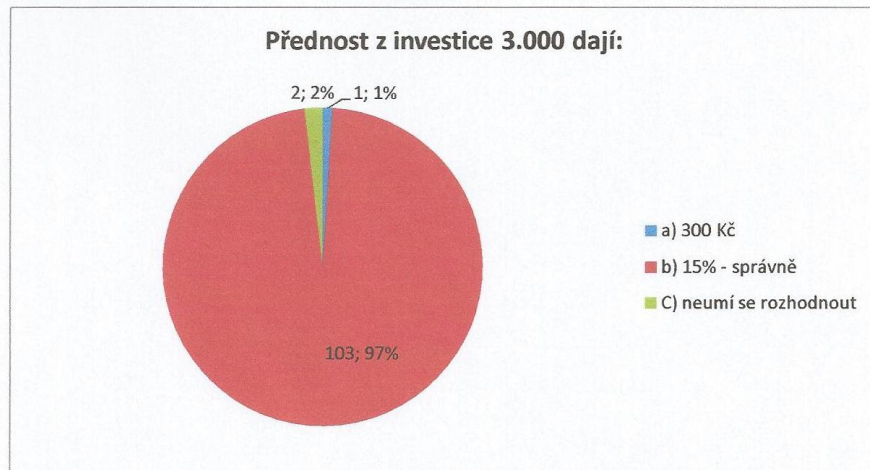
8. Je pro Vás důležité, abyste znal/a pojmy z finanční oblasti? (zakroužkujte jednu odpověď na stupnici 1-5)

URČITĚ ANO	SPÍŠE ANO	SPÍŠE NE	URČITĚ NE	NEVÍM
1	2	3	4	5

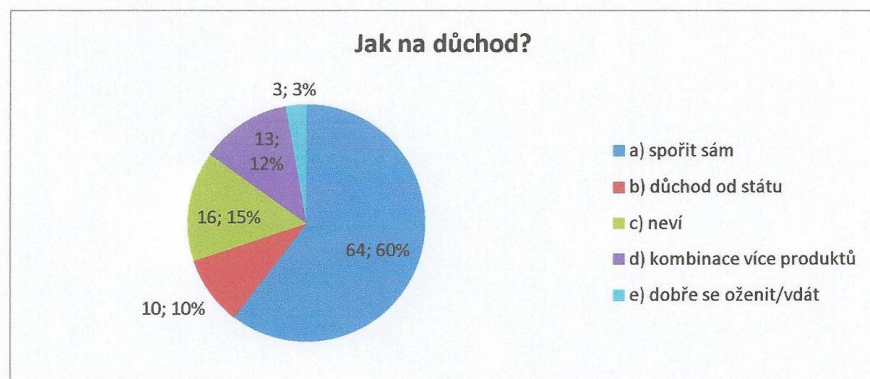

Důležité Určitě ano a spíše ano dohromady 93%. Průměrná známka důležitosti 1,61.

9. Představte si, že investujete 3.000 Kč. Dáte přednost výnosu 300 Kč nebo výnosu 15%? (zakroužkujte jednu odpověď)
- a) 300Kč
  - b) 15% - **správná odpověď**
  - c) nejsem schopen se rozhodnout

10. Jak budete financovat své potřeby v důchodu? (prosím vypište slovy, jak se chcete zajistit na důchod) .....

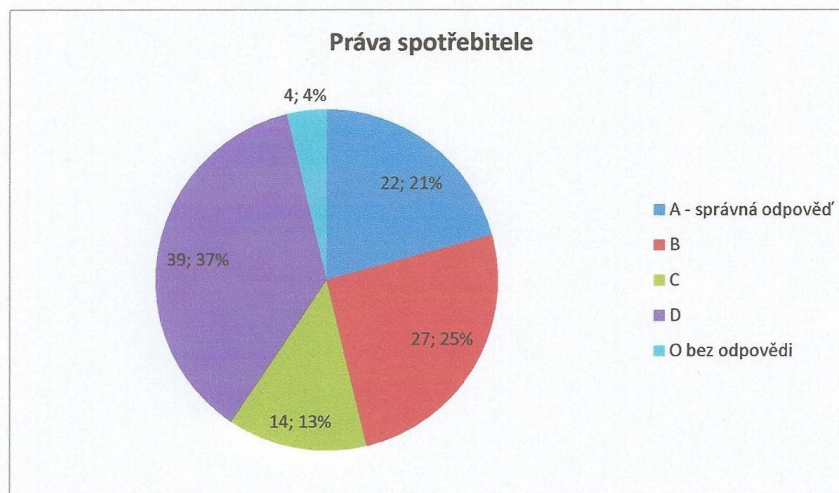

Nejčastěji chce spořit sám 60 %, na důchod spoléhá 10 %, 15 % neví, 12 % bude kombinovat více produktů. Výhodným sňatkem si zajistí stáří 3%.

11. Práva spotřebitele daná zákonem, ale popřená podmínkami konkrétní smlouvy: (zakroužkujte jednu odpověď)

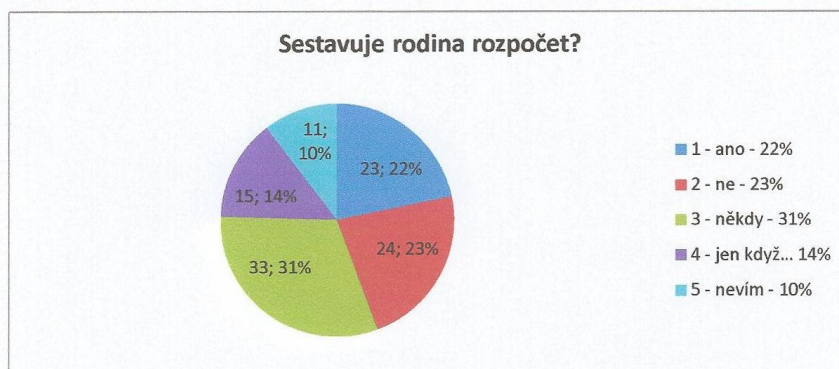
- a) jsou i nadále platná a lze je vymáhat bez ohledu na podpis smlouvy, která je popírá – **správná odpověď**
 b) lze je omezeně vymáhat, a to jen v některých případech
 c) jsou i nadále platná, nelze je však vymáhat soudně
 d) nelze vymáhat, neboť jsme se jich podpisem smlouvy vzdali

Správně odpovědělo 21 %. Nejčastější odpovědí je ta, kde si respondent myslí, že podpisem smlouvy se vzdal svého práva – D.

12. Sestavuje Vaše rodina rozpočet? (zakroužkujte jednu odpověď na stupnici 1-5)

ANO	NE	NĚKDY	JEN, KDYŽ PLÁNUJE nákup něčeho dražšího	NEVÍM
1	2	3	4	5

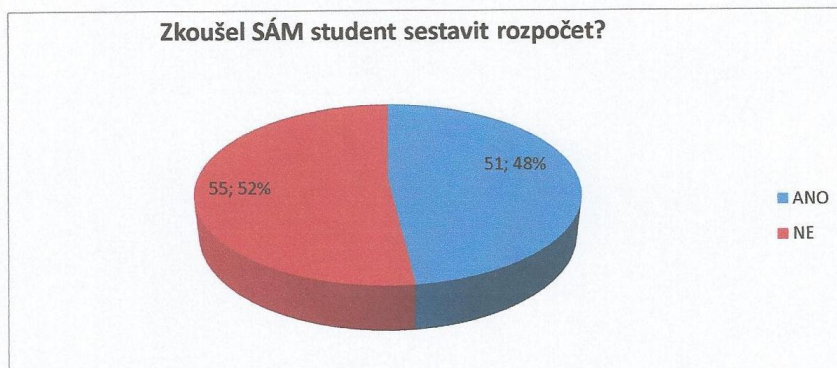

Odpověď ano – ne, téměř na stejné odp. 22 - 23 %, nejčastější odpověď někdy 31 %.

13. Zkoušel/a jste si sestavit svůj osobní rozpočet? (zakroužkujte jednu odpověď)

ANO

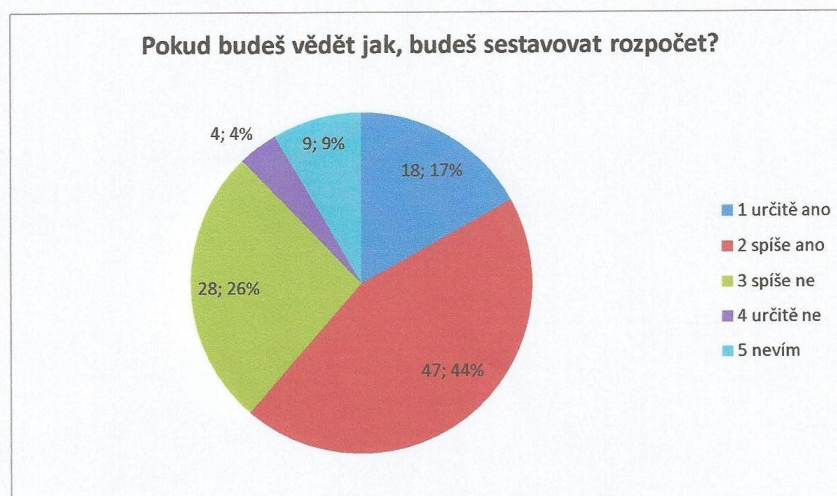
NE

Nepatrný rozdíl ve výsledku. Téměř ½ respondentů rozpočet sestavila.

14. Pokud byste věděl/a, jak správně sestavit osobní nebo rodinný rozpočet, začal/a byste jej využívat? (zakroužkujte jednu odpověď na stupnici 1-5)

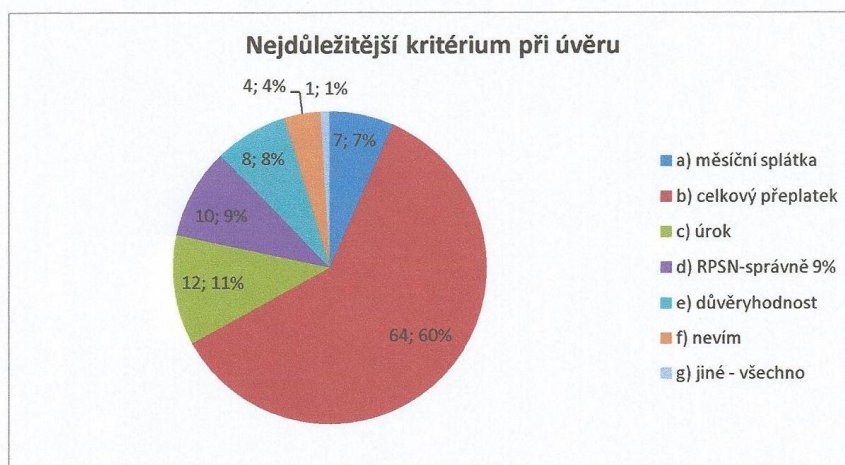
URČITĚ ANO   SPÍŠE ANO   SPÍŠE NE   URČITĚ NE   NEVÍM
1   2   3   4   5

Určitě bude dělat 17%, spíše ano 44% - celkem 61%, spíše ne a určitě ne celkem 30%, neví 9%.

15. Pokud byste vybíral/la spotřebitelský úvěr (například na koupi pračky), co by bylo nejdůležitějším kritériem při rozhodování? (zakroužkujte jednu odpověď)

- a) výše měsíční splátky
- b) výše celkového přeplatku
- c) výše úroku
- d) RPSN – **správná odpověď**
- e) důvěryhodnost poskytovatele
- f) nevím
- g) jiné, uveďte co .....

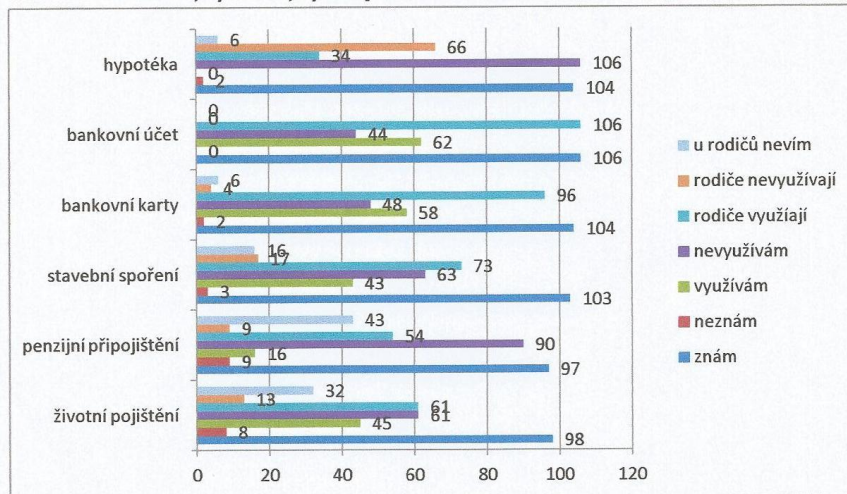

Důležitost celkového přeplatku je vidět v nejčastější odpovědi 60 %, ale řídit se musí RPSN, jen 9 %.

16. K jednotlivým produktům finančního trhu a) – i) zakroužkujte vždy jednu z odpovědí ANO nebo NE nebo NEVÍM, dle **Vašich znalostí**, a to u všech třech typů dotazů – ZNÁM – VYUŽÍVÁM – VYUŽÍVAJÍ RODIČE, jinými slovy na každém řádku zakroužkujete VŽDY 3 odpovědi dle Vašich znalostí:

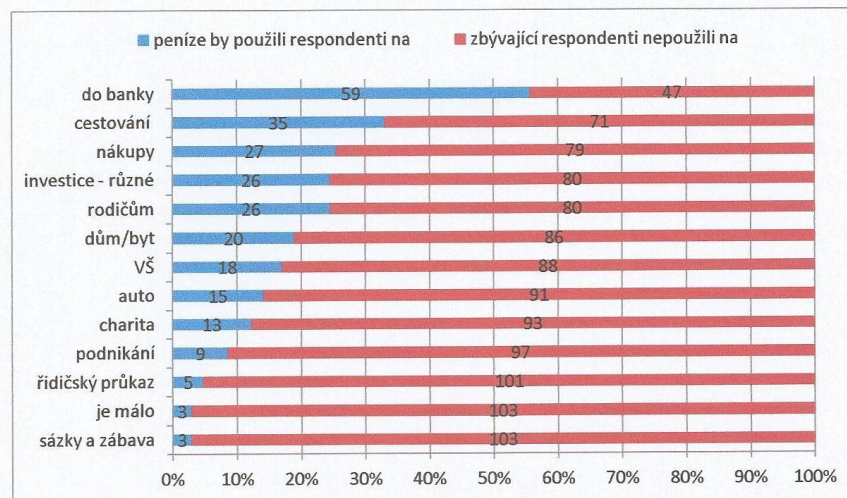
	<u>ZNÁM</u>	<u>VYUŽÍVÁM</u>	<u>VYUŽÍVAJÍ RODIČE</u>
a) bankovní účet	ANO-NE 106	ANO-NE 62- 44	ANO-NE-NEVÍM 106
b) bankovní karty	ANO-NE 104 – 2	ANO-NE 58 – 48	ANO-NE-NEVÍM 96 – 4 - 6
c) stavební spoření	ANO-NE 103 – 3	ANO-NE 43 – 63	ANO-NE-NEVÍM 73 - 17 - 16
d) penzijní připojištění	ANO-NE 97 – 9	ANO-NE 16 – 90	ANO-NE-NEVÍM 54 - 9 - 43
e) životní pojištění	ANO-NE 98 – 8	ANO-NE 45 - 61	ANO-NE-NEVÍM 61 - 13 - 32
f) hypotéka	ANO-NE 104 – 2	ANO-NE 0 -106	ANO-NE-NEVÍM 34 - 66 - 6

Ot.č. 16 . Znáám, využívám, využívají rodiče – ano – ne nevím

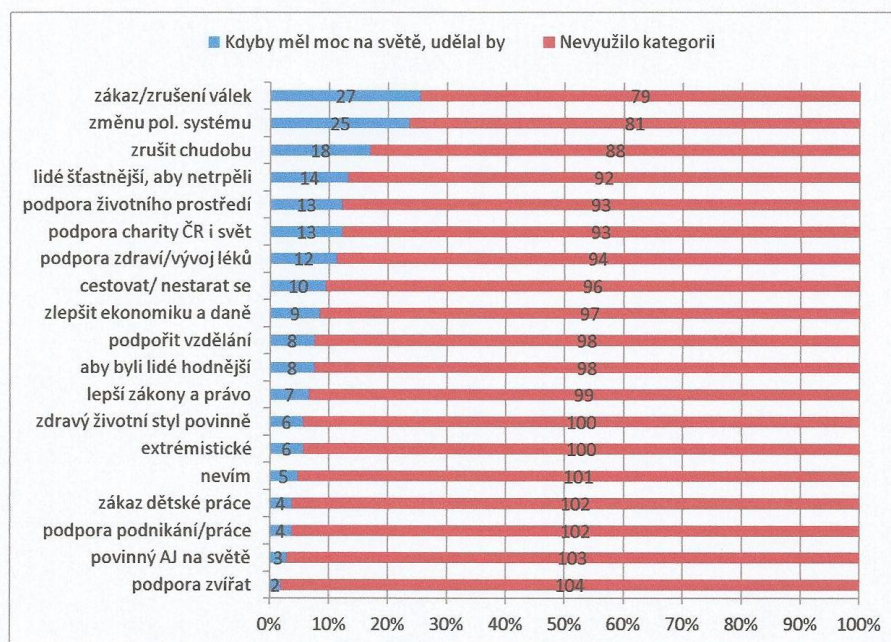
Naprostá většina respondentů se domnívá (102 ze 106), že zná všechny produkty finančního trhu.

17. Co byste dělal/a, kdybyste vyhrál/la 1.000.000 Kč?

Každý nějak odpověděl, někdo měl více způsobů využití, někdo jen jeden. Nejčastější odpověď je dát peníze do banky, cestovat a nakupovat.

18. Co byste udělal/a, kdybyste měl/a tu moc udělat na světě, co byste chtěl/a? Prosím popusťte svou fantazii a popište.....

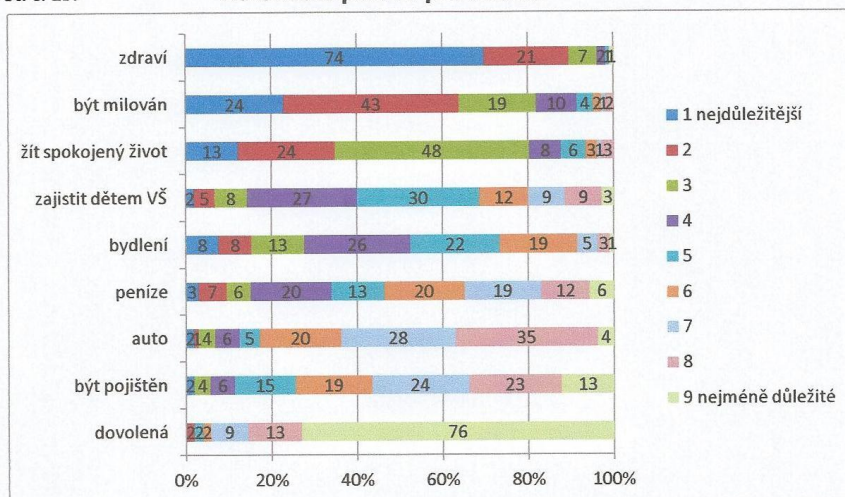
Každý respondent odpověděl, většina napsala více odpovědí, kromě kategorie cestování a nic nedělání, byly ostatní kategorie zaměřeny na pomoc druhým a zlepšení světa k lepšímu.

19. Jaké je podle Vás pořadí DŮLEŽITOSTI POTŘEB PRO RODINU? Seřad'te prosím od nejdůležitějšího po nejméně důležité PŘIPSÁNÍM ČÍSLA 1 - 9:

a) vlastnit auto	důležitost č.....
b) vlastnit dostatečné množství peněz	důležitost č.....
c) vlastnit rodinný dům / byt	důležitost č.....
d) být zdravý	důležitost č.....
e) být dostatečně pojištěn	důležitost č.....
f) trávit 2 x ročně dovolenou v zahraničí	důležitost č.....
g) prožít spokojený rodinný život	důležitost č.....
h) zajistit dětem VŠ vzdělání	důležitost č.....
i) být milován	důležitost č.....
j) jiné.....	důležitost č..... nebylo využito

ot. č. 19.

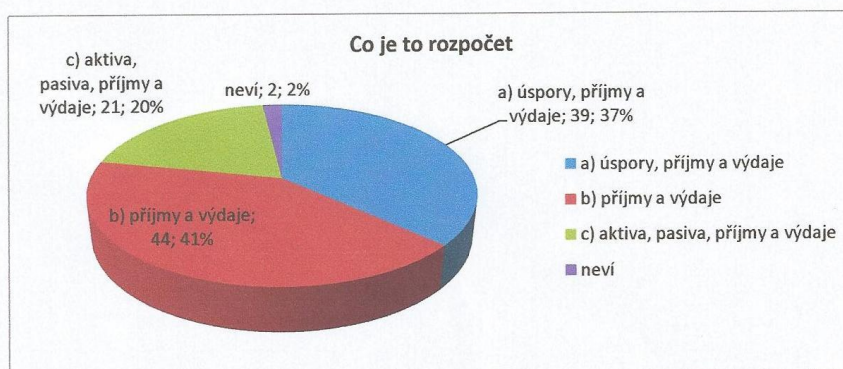
Důležitost potřeb pro rodinu

Nejdůležitější je zdraví, být milován a prožít spokojený život. Zarážející je, že nepovažují za důležité zajistit dětem vzdělání. Že se nechtějí pojistit, čímž by si pojistili ten spokojený život je buď otázka mládí nebo se dá usuzovat na to, že důležitost pojištění pro rodinný rozpočet nebyla dostatečně školou vysvětlena. Bydlení je důležitější, než studia pro děti.

20. Co je to rozpočet? (zakroužkujte jednu odpověď)

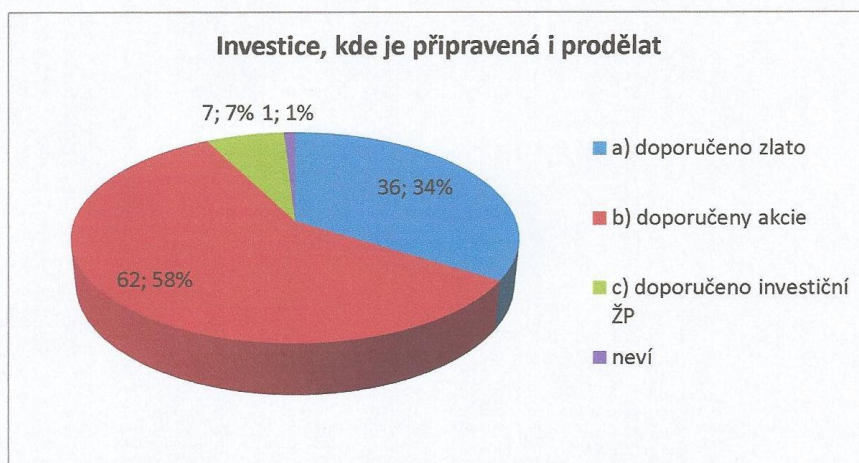
- a) soupis všech úspor, příjmů a výdajů
- b) soupis příjmů a výdajů – **správná odpověď dle školy**
- c) soupis aktiv, pasiv, příjmů a výdajů – **správná odpověď Kiyosakiho.**

U rozpočtu se pracuje s plánovanými příjmy a výdaji, je proto potřeba vzít do úvahy i aktiva a pasiva pro pokrytí těchto položek a také pro tvorbu rezerv. Je zřejmé, že pokud bych vybrala jiné typy odpovědí, dostala bych jednoznačnější odpovědi. Za správné odpovědi beru součet b a c, tedy 61 %.

21. Monika se nebojí rizika. Peníze, které chce investovat, je připravená i prodělat. Co jí doporučíte: investiční nebo spořicí produkt, když by chtěla vydělat rychle? A proč? (zakroužkujte jednu z odpovědí a) – c) a uveďte k ní krátké zdůvodnění proč

- a) doporučím nákup zlata, protože
- b) doporučím nákup akcií, protože – správná odpověď**
- c) doporučím investiční životní pojištění s možností průběžného výběru, protože

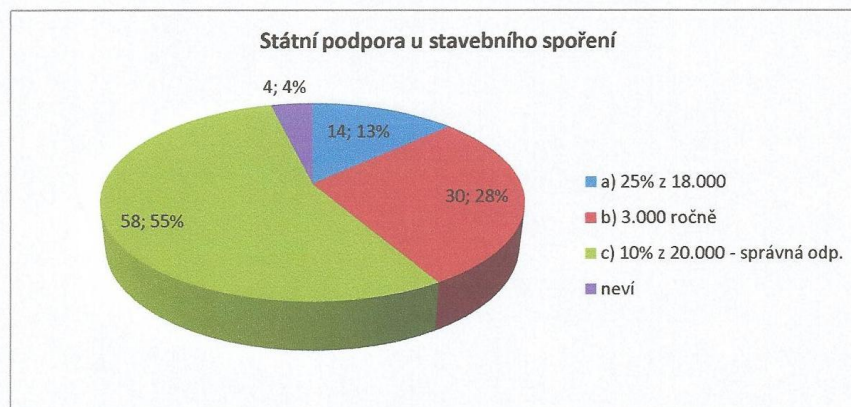

22. Až budete v budoucnu investovat, měli byste se řídit magickým trojúhelníkem investování. Znamená to, že byste měli myslet na: (zakroužkujte jednu odpověď)

- a) riziko, výnos a důvěryhodnost bankovního ústavu
- b) riziko, výnos a likviditu – správná odpověď**
- c) ztrátu, zisk a daně

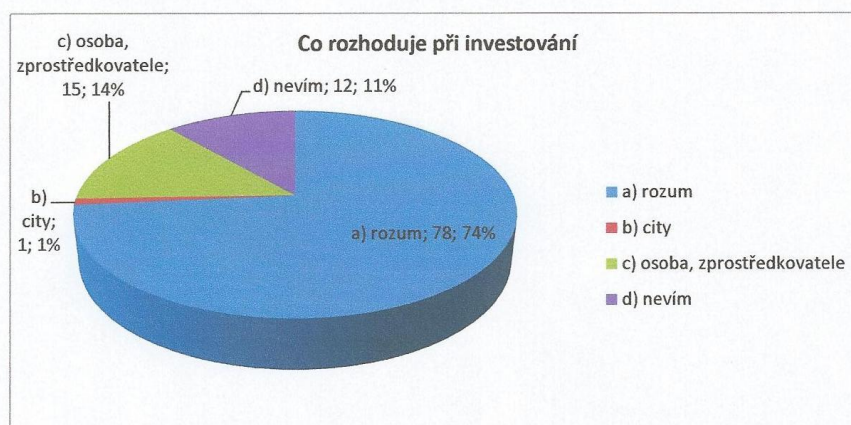

23. Státní příspěvky ve stavebním spoření činí ročně: (zakroužkujte jednu odpověď)
- 25% z ročního vkladu maximálně 18.000 Kč
  - 3.000 Kč ročně
  - 10% z ročního vkladu maximálně 20.000 Kč – **správná odpověď**

24. Při rozhodování sjednat investiční produkt je rozhodujícím prvkem u jednice: (zakroužkujte jednu odpověď)

- rozum
- city – **správná odpověď**
- osoba, která jej zprostředkovává
- nevím

Správný emocionální vztah zákazníka ke své značce je úkolem obchodníka. Během jakéhokoli nákupu podléhá zákazník smyslovým vjemům a emocím – suverénní vystupování bankéře, krásné prostředí banky, úsměvy z okolí... O většině obchodů rozhodují emoce, aniž si to připouštíme. Měl by to být rozum, ale jsou to emoce.